

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

О. І. Єгорова

**Німецькомовна Європа:
нарис із лінгвокраїнознавства**

Навчальний посібник

Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету

Суми
Сумський державний університет
2019

УДК [911.7:81'286](4)(07)=112.2
Є30

Рецензенти:

Карстен Грунвальдт – лектор Німецької служби академічних обмінів (DAAD) при Сумському національному аграрному університеті;

О. О. Туришева – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;

І. К. Кобякова – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології Сумського державного університету

*Рекомендовано до видання
вченою радою Сумського державного університету
як навчальний посібник
(протокол № 3 від 13 листопада 2017 року)*

*Навчальний посібник розроблений у межах науково-дослідної теми
«Механізми впливу інститутів громадянського суспільства
на євроінтеграційні процеси в Україні» (№ 15.01.10-02.16/18.3П).*

Єгорова О. І.

Є30 Німецькомовна Європа: нарис із лінгвокраїнознавства :
навчальний посібник / О. І. Єгорова. – Суми : Сумський державний
університет, 2019. – 195 с.
ISBN 978-966-657-755-2

Навчальний посібник містить лінгвокраїнознавчу інформацію про країни німецькомовного ареалу: Німеччину, Швейцарію, Австрію, Ліхтенштейн і Люксембург. У виданні систематизовані актуальні базові відомості про статус німецької мови у світі, особливості географії німецькомовних країн, їх адміністративно-територіальний і політичний устрій. Особливо висвітлені питання базових віх історії та культури, економіки, системи освіти та інших аспектів сучасного життя країн, де говорять німецькою.

Посібник спрямований на студентів освітнього ступеня «бакалавр» спеціалізації «Германські мови та літератури (переклад включно)» денної форми навчання й широке коло читачів, які прагнуть розширити фонові знання з лінгвокраїнознавства.

УДК [911.7:81'286](4)(07)=112.2

© Єгорова О. І., 2019

ISBN 978-966-657-755-2

© Сумський державний університет, 2019

ЗМІСТ

	С.
Перелік умовних скорочень	5
Вступ	6
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО КРАЇНИ НІМЕЦЬКОМОВНОГО АРЕАЛУ	10
1.1 Німецька мова: історія та сучасність.....	10
1.2 Географічне положення німецькомовних країн.....	19
1.3 Особливості ландшафту й клімату німецькомовних країн.....	24
1.4 Природні ресурси країн німецькомовного ареалу.....	30
1.5 Державна символіка.....	34
РОЗДІЛ 2 ЕКСКУРС В ІСТОРІЮ НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН ...	36
2.1 Історична хроніка Німеччини.....	36
2.2 Становлення інших німецькомовних держав.....	50
РОЗДІЛ 3 АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ	61
3.1 Адміністративний поділ територій ФРН, Австрії та Ліхтенштейну.....	61
3.2 Адміністративно-територіальний поділ Швейцарії й Люксембургу.....	68
РОЗДІЛ 4 ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА	72
4.1 Політична система федеративних країн.....	72
4.2 Політична система монарших країн.....	77
4.3 Партийна система.....	78
РОЗДІЛ 5 ОСВІТА Й НАУКА НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН	88
5.1 Система освіти: паралелі та відмінності.....	88
5.2 Видатні постаті в історії науки німецькомовних країн.....	98
5.3 Сучасний науковий потенціал країн, де говорять німецькою.....	110
РОЗДІЛ 6 ЕКОНОМІКА НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН	118
6.1 Особливості промислового розвитку країн німецькомовного ареалу	118

6.2 Місце сільського господарства в економіках країн.....	126
6.3 Основні характеристики сектору послуг німецькомовних держав	129
Розділ 7 Суспільне й соціальне життя країн німецькомовного ареалу.....	132
7.1 Населення, мови та релігія.....	132
7.2 Зайнятість і соціальне забезпечення населення.....	139
7.3 Засоби масової інформації.....	144
Розділ 8 Культурне життя.....	154
8.1 Сторінками історії німецькомовної літератури.....	154
8.2 Музичне надбання німецькомовних країн.....	164
8.3 Традиції та свята німецькомовного світу.....	168
Додатки.....	178
Список використаних джерел.....	189
Корисні онлайн-сервіси.....	194

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

англ. – англійська

грец. – грецька

івр. – іврит

іт. – італійська

лат. – латинська

люкс. – люксембурзька

нім. – німецька

рет. – ретороманська

фр. – французька

m – Maskulinum

f – Femininum

n – Neutrum

pl – Plural

ВСТУП

Отже, ви вирішили стати перекладачами! Вітаємо на цьому нелегкому тернистому шляху: шляху спроб і помилок, шляху злетів та падінь, шляху, що не має кінця, адже «повне» вивчення будь-якої мови неможливе. Мова, як і людина, – це живий організм, який постійно розвивається, змінюється, адаптується до вимог сучасності, набирає нових форм вираження та втрачає старі. Мова перебуває в постійному розвитку, тому процес її вивчення неможливо завершити. За таких умов модернова філософська концепція «навчання впродовж життя» (*lifelong learning*) якнайкраще підходить для вас – тих, хто обрав мови й міжкультурне спілкування своїм професійним кредо.

Перекласти означає не просто передати слова чи речення засобами іншої мови, **переклад** – це трансмісія культури. Вона можлива винятково за умови, якщо перекладач обізнаний не лише в лінгвістичному, а й у культурологічному аспекті. Саме з цією метою до програми підготовки майбутніх філологів і перекладачів вводять елементи країнознавства та лінгвокраїнознавства.

Країнознавство (англ. *regional geography*, нім. *regionale Geographie*, f) – це навчальна дисципліна в системі географічних наук, що комплексно вивчає материки, країни, великі райони й подає різноманітні фрагментарні відомості. **Лінгвокраїнознавство** (англ. *Language and Area Studies*, нім. (*sprachbezogene*) *Landeskunde*, f > *das Land* – країна + *die Kunde* – звістка), з одного боку, передбачає навчання мови, а з іншого – дає певні відомості про країну, мову якої вивчають, точніше про фоніві знання носіїв мови, їх історико-культурне надбання в узагальненому вигляді.

Лінгвокраїнознавчі знання завжди були на вагу золота в системі загальних знань людини. У давні часи викладали класичні мови й трактували філософсько-релігійні текстни в школах винятково за допомогою культурологічних коментарів.

У наш час опанування «живих мов» також неможливе без осмислення культури та побуту країн, мови яких вивчають.

У ХХ ст. долучення студентів до національної культури на базі лінгвокраїнознавчого матеріалу стало обов'язковим завдяки реформі Фуше в рамках вивчення іноземних мов в університетах Франції, а з 1950 р. циркуляром Міністерства національної освіти викладання *цивілізації* («національної культури») на заняттях стало обов'язковим у коледжах і ліцеях.

Є. М. Верещагін

В. Г. Костомаров

На вітчизняній ниві вагомий внесок у розбудову теоретичних основ лінгвокраїнознавства зробили Є. М. Верещагін і В. Г. Костомаров, виокремивши його як самостійну гілку лінгводидактики й обґрунтувавши основні завдання та положення дисципліни.

У сучасному розумінні **лінгвокраїнознавство** – це «парасольковий» термін, що позначає галузь лінгвістики на стику з іншими гуманітарними дисциплінами. Предметні сфери лінгвокраїнознавства охоплюють історію, географію, економіку, державний устрій, політичне й культурне життя країни, мову якої вивчають, тощо. Лінгвокраїнознавство – це вивчення мови через культуру й культури через мову.

Цей навчальний посібник фокусує увагу на країнознавчих фактах п'яти німецькомовних країн: Німеччини, Швейцарії, Австрії, Ліхтенштейну та Люксембургу. Він передусім рекомендований студентам перших курсів філологічних спеціальностей (зокрема, англістам і германістам), які на час вивчення дисципліни лише побіжно ознайомлені із системою

німецької мови, тому німецькомовний матеріал наведений порівняно обмежено.

Видання покликане не лише ознайомити з базовими віхами історії, культури й побуту країн, де говорять німецькою, та активізувати країнознавчий і соціокультурний фоні студентів. Його мета – сприяти розвитку перекладацьких умінь і професійних навичок семантичного орієнтування в лексиці германських та дистантних мов (установлення фонетико-орфографічних спільностей і відмінностей), тренувати лінгвістичну здогадку, формувати початкові навички читання німецькою мовою (зокрема, за допомогою додатків), навички евристичного шукання й оброблення значних масивів інформації з використанням сучасних інформаційних технологій.

Текстовий масив посібника доповнюють лексико-граматичні коментарі, релевантні посилання на зовнішні джерела, а також ключові німецькомовні відповідники, наведені в дужках із зазначенням граматичного роду (m – чоловічого, f – жіночого, n – середнього) або форми множини (pl) і відповідними артиклями (m – der, f – die, n – das, pl – die). Крім того, розділ «Додатки» містить коментар щодо правил читання німецьких букв та буквосполучень, наочні приклади й транскрипцію. Полегшують засвоєння лінгвокраїнознавчої інформації, а також каталізують процес вивчення німецької мови онлайн-сервіси, зазначені після списку використаної літератури.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

Для кожної з п'яти німецькомовних країн перенесіть до робочих зошитів таблицю та спробуйте заповнити її без звернення до будь-яких джерел інформації, лише спираючись на власні знання. Після завершення курсу поверніться до таблиць, доповніть дані.

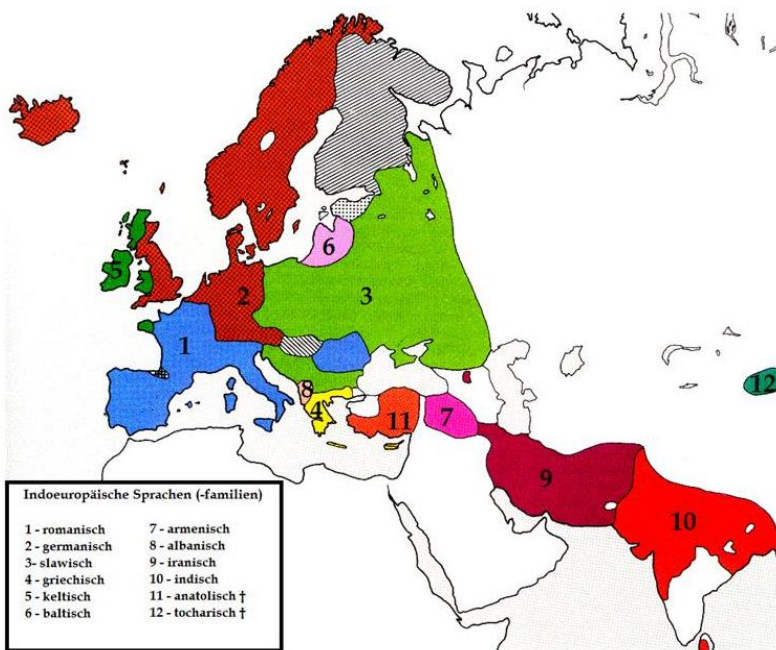
	<i>Українською</i>	<i>Німецькою</i>
Офіційна назва		
Загальновідома назва		
Походження назви		
Географічне розміщення		
Незалежність із ...		
Форма правління		
Населення		
Площа		
Столиця		
Одиниця адміністративно-територіального поділу й кількість		
Великі міста		
Офіційна мова		
Вихід до моря		
Найглибша точка		
Найвища точка		
Валюта		
Релігія		
Етнічні групи		
Назви жителів країни (ч. р., ж. р., мн.)		
Член ООН		
Член ...		
Відомі представники		

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО КРАЇНИ НІМЕЦЬКОМОВНОГО АРЕАЛУ

- 1.1 Німецька мова: історія та сучасність.
- 1.2 Географічне положення німецькомовних країн.
- 1.3 Особливості ландшафту німецькомовних держав.
- 1.4 Природні ресурси країн німецькомовного ареалу.
- 1.5 Державна символіка.

1.1 НІМЕЦЬКА МОВА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

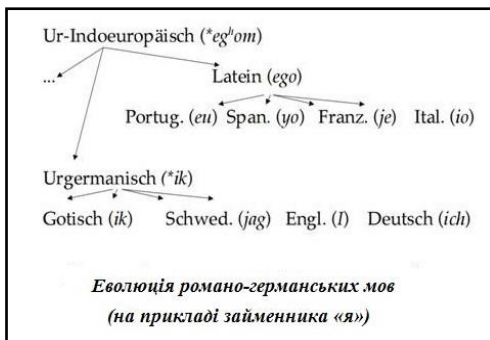

Територіальна стратифікація індоєвропейських мов

Більшість європейських мов сучасності належать до так званої індоєвропейської сім'ї мов, усі з якої, на думку багатьох дослідників, походять від умовної генеалогічно

споріднювальної праіндоєвропейської (*Ur-Indoeuropäisch*, n > *Ur-* – *пра-*, *давньо-*) мови. У річищі історичного розпаду праіндоєвропейської мовної спільноти поряд із праслав'янською, прароманською та іншими виокремилася й прагерманська (протогерманська) мова (*Urgermanisch/Proto germanisch*, n) – мова-пращур сучасних германських мов (*germanische Sprachen*, pl).

Від усіх інших груп індоєвропейської сім'ї германські мови відрізняються низкою змін звуків і форм, що мали місце лише в германських мовах чи відбувалися в них з особливою

послідовністю (наприклад, однією з таких змін став перший зсув приголосних – закон Грімма або закон Раска – Грімма).

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

Розгляньте таблицю та визначте, у чому полягав перший загальногерманський зсув приголосних у германських мовах.

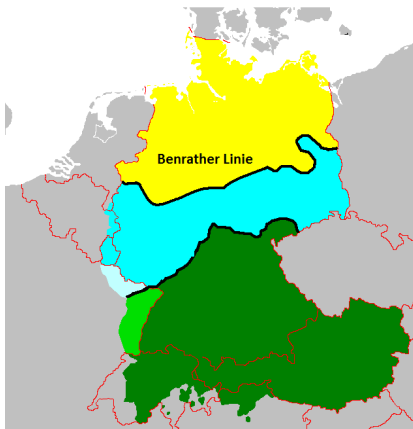
LATEINISCH	GERMANISCH	DEUTSCH
pater	fadar	Vater
tres	threis	drei
centum	hund	hundert
turba	dorp	Dorf
duo	twa	zwei
genu	kniu	Knie

Унаслідок тривалого процесу мандрування та освоєння нових земель західного регіону Балтійського моря на півночі Європи, на Ютландському півострові, півдні Скандинавії

та нижньої частини річки Ельби почали формуватися окремі германські племена, а з тим і поглибилася диференціація германських мов.

Германські мови умовно поділяють на три гілки:

- східногерманські мови (усі мертві: готська, кримсько-готська, вандальська, бургундська тощо);
- північногерманські мови (давні й сучасні шведська, данська, норвезька, ісландська та фарерська мови);
- західногерманські мови (англійська, фризська, люксембурзька, нідерландська, німецька, ідиш, африкаанс).

Мовне відособлення німецької в своїй гілці було довготривалим процесом, зокрема пов'язаним із другим (верхньонімецьким) зсувом приголосних (порівняйте **t** → **s**: англ. *that, what, eat* і нім. *das, was, essen*). Результатом цього став поділ німецькомовного простору на два ареали: нижньонімецький (*Niederdeutsch* > *nieder* – *низький*

або *Plattdeutsch* > *platt* – *плаский, рівнинний*) і верхньонімецький (*Hochdeutsch* > *hoch* – *високий*). Мовний кордон нижньонімецьких і верхньонімецьких діалектів – Лінія Бенрат (*Bernrather Linie*, f).

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

Розгляньте таблицю та з'ясуйте, у чому полягав перший загальногерманський зсув приголосних у германських мовах. Продивіться уважно таблицю міжмовних еквівалентів і доповніть її прикладами з інших відомих вам індоєвропейських мов. Які фонетичні закономірності простежуються? Які висновки можна з цього зробити?

ALTINDISCH	GRIECHISCH	LATEINISCH	ENGLISCH	DEUTSCH
pitár	patér	pater	father	Vater
asti	esti	est	is	ist
tráyas	treis	tres	three	drei

До верхньонімецького ареалу належать так звані середньонімецькі (*Mitteldeutsch*, п > *Mittel-* – *середній*) і південнонімецькі (*Oberdeutsch*, п > *ober* – *верхній*) групи діалектів. Саме на них ґрунтується стандартизована німецька мова, що не виникла на базі якогось регіонального діалекту, а стала своєрідним штучним (конвенційним) продуктом за ініціативи німецьких письменників і філософів.

Упродовж розвитку нижньонімецькі діалекти проходили спільне перетворення водночас із англійською та голландською, тому між ними помітна більш значна близькість, ніж між англійською й сучасною німецькою, в основі якої – верхньонімецькі мови та діалекти.

Сьогодні німецька мова – одна з найбільш широко використовуваних мов у Європі та світі. За наявними даними, німецькою володіють майже 185 млн осіб у світі. Для понад 100 млн німецька рідна або друга мова спілкування. Передусім це стосується жителів країн німецькомовного ареалу – Німеччини, Австрії, Швейцарії, Ліхтенштейну, а також Люксембургу й Бельгії.

Крім того, правовий статус державної чи національної мови (мови меншини) німецька має на низці інших територій Європейського континенту та поза його межами. Так, німецька офіційна в регіонах Північний Шлезвіг (Данія) і Південний Тіроль (Італія), регіонах Ельзас та Лотарингія (Франція), с. Крагуле (Словаччина), дев'яти громадах штатів Еспiritу-Санту, Мінас-Жерайс і Санта (Бразилія), в Опольському воєводстві (Польща), у департаментах Альто-Парана, Бокерон і Гуайра й регіоні Чако (Парагвай) тощо, має статуси національної мови та визнаної мови меншин у Намібії, визначених регіонах Румунії, Росії, Чехії, Угорщини та ЮАР.

Водночас німецька – одна з трьох робочих мов Європейського союзу і Єврокомісії.

ЗАВДАННЯ 3/AUFGABE 3

Співвіднесіть назви німецькомовних країн із їх прапорами. Спробуйте без допомоги словника перекласти рідною мовою скорочені й повні офіційні назви країн. Запропонуйте відомі вам еквіваленти в інших мовах (рідній та іноземних).

Flagge	Kurzform	Ofizielle Vollform
1. 	A. die Schweiz	A. Schweizerische Eidgenossenschaft
2. 	B. Luxemburg	B. Republik Österreich
3. 	C. Österreich	C. Fürstentum Liechtenstein
4. 	D. Liechtenstein	D. Bundesrepublik Deutschland
5. 	E. Belgien	E. Großherzogtum Luxemburg
6. 	F. Deutschland	F. Königreich Belgien

За даними дослідження Міністерства закордонних справ ФРН (2015 р.), понад 15 млн осіб в усьому світі вивчають німецьку. Із них 87 % – школярі. Варто зазначити, що найактивніше німецьку вивчають у ЄС і країнах СНД.

Німецька мова як об'єкт вивчення у світі (2015 р.)

ЗАВДАННЯ 4/AUFGABE 4

Уважно прочитайте назви зі списку ТОП-15 країн, де активно вивчають німецьку мову (станом на 2015 р.). З урахуванням інформації, наведеної в граматичному коментарі, знайдіть географічні назви з артиклями та зробіть припущення про функціональне навантаження цих артиклів (що вони передають: число чи граматичний рід?).

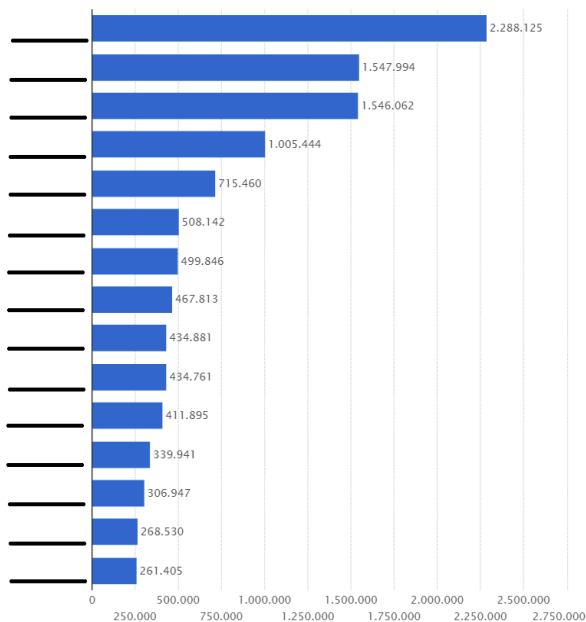
Bosnien und Herzegowina,
Frankreich, Griechenland,
Großbritannien, Italien,
die Niederlande, Polen, Russland,
die Slowakei, Tschechien, die Türkei,
die Ukraine, Ungarn, die USA,
Usbekistan

Прослухати правильність
німецької вимови
й занотувати транскрипцію
можна на сайті [Wiktionary](http://Wiktionary.de)
(de.wiktionary.org).

У німецькій мові, як і в українській, три **граматичні роди**:
– чоловічий (m);
– жіночий (f);
– середній (n).
Рід іменника в німецькій часто не збігається з родом іменника в українській чи інших мовах. Тому німецьку лексику потрібно запам'ятовувати з указівкою на рід.
У мовленні граматичні категорії роду й числа реалізують за допомогою **артиклів**:
• означених: *der, die, das, die* (мн.ч.);
• неозначених: *ein, eine, ein*.
Традиційно більшість назв міст і країн середнього роду, але їх уживають **без артиклів**.
Проте деякі назви країн жіночого й середнього родів та у формі множини **завжди вживають з артиклями**.

У діаграмі на наступній сторінці розподіліть на власний розсуд назви країн відповідно до кількості осіб, які вивчали німецьку станом на 2015 р. Перевірте свої припущення разом із викладачем під час аудиторного заняття.

Багато цікавих
статистичних даних
про Німеччину
можна знайти на сайті Statista
(<https://de.statista.com>).

ТОП-15 країн, де активно вивчають німецьку

Подібно до англійської, іспанської, португальської, перської та деяких інших мов німецька належить до так званих **плюрицентричних мов**, тобто широко розповсюджених у кількох порівняно незалежних одна від одної спільнотах-державах, кожна з яких має свої норми для цієї мови. Такі модифікації називають стандартними мовними варіантами.

Стандартизовану літературну («високонімецьку») або письмову німецьку мову (*Standarddeutsch*, *Hochdeutsch* чи *Schriftdeutsch*, п) використовують у формальних контекстах для комунікування людей із різних діалектних регіонів. Стандартизована німецька має три національні варіанти, тобто різновиди, розповсюджені в німецькомовних країнах і кодифіковані з урахуванням місцевих особливостей фонетики, граматики й лексики.

Standarddeutsch/Hochdeutsch/Schriftdeutsch		
Deutschland	das Bundesdeutsch/ das bundesdeutsche (deutschländische) Hochdeutsch	букв. «федеративна німецька»/ високонімецька мова ФРН
Schweiz, Liechtenstein	das Schweizerhochdeutsch/ das schweizerische Hochdeutsch	швейцарський варіант німецької мови
Österreich	Österreichisches Deutsch/ das österreichische Hochdeutsch	австрійський варіант німецької мови

Національна варіативність сучасної німецької мови

Єдина офіційна мова в Німеччині, Австрії та Ліхтенштейні – німецька. Проте в кожному регіоні говорять на своєму місцевому діалекті (*Mundart*, f; *Dialekt*, m) чи групі діалектів. Так, під терміном «ліхтенштейнський діалект» розуміють сукупність алеманських діалектів, типових для Ліхтенштейну.

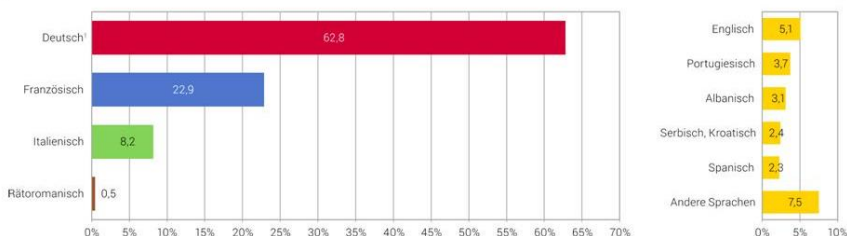
Зустрівши незнайоме німецьке слово,
перевірте його переклад і вимову
за німецько-українським словником
(наприклад, за посиланням
<https://uk.glosbe.com>
або <https://www.dict.com>).

Діалектна варіативність на території німецькомовних країн має історичні передумови. На початку Середніх віків територію сучасних німецькомовних країн знову заселяли численні германські племена: алемани (*Alemannen*), бавари (*Bajuwaren*), шваби (*Schwaben*), тюринги (*Thüringer*), хатти (*Chatten*), франки (*Franken*), сакси (*Sachsen*) і фризи (*Friesen*).

Населення Швейцарії формують етнічні групи, представники яких говорять різними мовами (німецькою, французькою, італійською, ретороманською та їх діалектами) і часто різняться за віросповіданням. Проте в країні панує дух толерантності й кооперації, а п. 2 статті 70 Конституції Швейцарії надає кантонам право самостійно вирішувати, якою з чотирьох офіційних мов послуговуватися у своїх практиках.

Als Hauptsprachen genannte Sprachen, 2016

¹ oder Schweizerdeutsch

Ständige Wohnbevölkerung, die in Privathaushalten lebt. Die Befragten konnten mehrere Sprachen angeben

Quelle: BFS – Strukturerhebung (SE)

© BFS 2018

Результати мовного опитування швейцарців у 2016 р.

У Люксембурзі своя мова – люксембурзька (*Lëtzebuergesch*), основа якої – середньонімецький діалект із численними запозиченнями з французької. Французька й німецька мови також мають статус офіційних. Ні з точки зору функціональної стратифікації, ні з позицій стану та поведінки мовної системи літературна німецька в Люксембурзі не вирізняється особливими ознаками ідентичності (як національні варіанти німецької у ФРН, Швейцарії та Австрії), а тому займає окреме місце в класифікаційному ряді типів варіювання літературної німецької.

ЗАВДАННЯ 5/AUFGABE 5

Етимологією (від грец. *ἐτιμον* «правда, істина» і грец. *λόγος* «слово, наука») називають галузь мовознавства, що вивчає походження слів, їх первинну структуру й семантичні зв'язки. Попрацюйте самостійно з інтернет-джерелами й дослідіть походження назв німецькомовних країн.

1.2 ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН

Географічно Німеччина, Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн і Люксембург знаходяться в Центральній Європі.

Термін «Західна Європа» у нашому побуті традиційно позначає групу європейських держав, що знаходилися по той бік «залізної завіси», об'єднаних за історико-культурними, політичними, й частково географічними принципами.

Офіційна назва Німеччини – Федеративна Республіка Німеччина або скорочено ФРН (*Bundesrepublik Deutschland/BRD*). Країна розміщена на території 357 021 км² (включно з акваторією). Спільна довжина кордонів Німеччини становить 3 757 км (без урахування кордонів по Боденському озеру). ФРН – європейська рекордсменка за кількістю країн-сусідів. Максимальна протяжність території країни з півночі на південь – 876 км (повітряним шляхом),

а із заходу на схід – 640 км.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

Скористайтеся мапою, атласом або інтерактивним сервісом GoogleMaps і визначте всіх географічних сусідів Німеччини.

Зверніться до додаткових джерел і заповніть таблицю відповідностей протяжності кордонів Німеччини із сусідніми країнами.

<i>Протяжність кордонів</i>	<i>Країна-сусід</i>	<i>Де межує (пн/нд/сх/зх)</i>
67 км		
135 км		
156 км		
316 км		
442 км		
448 км		
567 км		
811 км		
815 км		

Найвища точка ФРН – гора Цугшпітце (*Zugspitze*, f) висотою 2 963 м. Уздовж західного схилу Цугшпітце проходить частина австро-німецького державного кордону.

Найнижча точка суші знаходиться на висоті 3,54 м над рівнем моря у громаді Нойендорф-Заксенбанде в федеральній землі Шлезвіг-Гольштайн (*Schleswig-Holstein*).

Швейцарська Конфедерація (нім. *Schweizerische Eidgenossenschaft* ['ʃvaɪtsəriʃə 'aɪtɡə,nɔsnʃaft], фр. *Confédération suisse*, італ. *Confederazione Svizzera*, рет. *Confederaziun svizra*) розміщена в центрі Європи на території 41 285 км². Країна простягається на 348 км зі сходу на захід і 220 км із півночі на південь.

Швейцарія не має виходу до моря, проте її північний кордон частково проходить по Боденському озеру (*Bodensee*, m) і Рейну (*Rhein*, m), що бере початок у центрі Швейцарських Альп (*die Schweizer Alpen*) і частково формує східний кордон. Західний кордон проходить по горах Юра, південний – по італійських Альпах і Женевському (*Genfersee*, m) озеру.

Найвища точка Швейцарії – пік Дюфур (*Dufourspitze*, f), 4 634 м – знаходиться на горному масиві Монте-Роза в Пенінських Альпах, а найнижча – уріз води на рівні 193 м – в озері Лаго-Маджоре (*Lago Maggiore*, m), що на кордоні з Італією.

Подібно до Швейцарії **Республіка Австрія** (*Republik Österreich* [ʀepu'bli:k 'ø:stɔraɪç]) також не має виходу до моря, проте її площа майже вдвічі більша за площу своєї західної сусідки. Вона становить 83 871 км², із яких майже 1 500 км² займають водойми. Приблизна протяжність зі сходу на захід – 580 км, а з півночі на південь – 295 км.

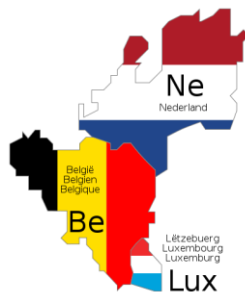
Найвища точка Австрії – гора Гросглокнер (*Großglockner*, m). На її честь також назвали панорамну високогірну дорогу, що проходить біля неї (*Großglockner-Hochalpenstraße*, f) і з'єднує федеральні землі Зальцбург (*Salzburg*) та Каринтію (*Kärnten*). Географічний центр країни – містечко Бад-Аусзе у федеральній землі Штирія (*Steiermark*, f).

Між Швейцарією та Австрією зручно розміщене **Князівство Ліхтенштейн** (*Fürstentum Liechtenstein*). Із площею лише 160 км² і протяжністю з півночі на південь 24 км країна

посідає 4 місце в списку карликових країн континенту. Найвища точка Ліхтенштейну – гора Граушпіц (*Grauspitz*, m) висотою 2 599 м – знаходиться на кордоні зі Швейцарією, а найнижча з позначкою 429 м – у торф'яній місцині заповідника Руггелер-Ріт біля с. Руггель.

Велике Герцогство Люксембург
(люкс. *Groussherzogtum Lëtzebuerg*,
фр. *Grand-Duché de Luxembourg*,
нім. *Großherzogtum Luxemburg*

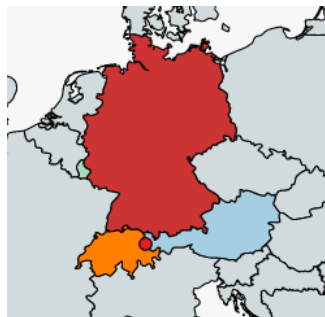
[ˈɡroːshɛʏtsoːktuːm ˈlʊksəmbʊʁk]) – це карликова держава в Західній Європі з територією 2 586 км². Разом із Бельгією та Нідерландами Люксембург уходить до митно-економічного союзу Бенілюкс (нід. *Benelux Unie*, фр. *Union Benelux*).

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

Скористайтеся мапою, атласом або інтерактивним сервісом GoogleMaps і визначте, із якими країнами межують Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн і Люксембург. Доповніть дані таблиці на наступній сторінці, порхувавши загальну кількість держав-сусідів та кількість німецькомовних держав-сусідів для кожної з німецькомовних країн.

Belgien, Dänemark, Deutschland,
Frankreich, Italien, Liechtenstein,
Luxemburg, Niederlande, Österreich,
Polen, Schweiz, Slowakei, Slowenien,
Tschechien, Ungarn

	Nachbarstaaten		Deutschsprachige Nachbarstaaten	
	Zahl	Namen	Zahl	Namen
Deutschland				
Schweiz				
Österreich				
Liechtenstein	2	Schweiz, Österreich	2	Schweiz, Österreich
Luxemburg				

1.3 ОСОБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТУ Й КЛІМАТУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ДЕРЖАВ

На території **Німеччини** з півдня на північ виділяють три основні ландшафтні зони (*die Großlandschaften*): Альпи (*die Alpen*) та Альпійське передгір'я (*Alpenvorland*, n), Середньовисотні гори (*die Mittelgebirge*), а також Північнонімецьку низовину (*Norddeutsche Tiefebene*, f) з узбережжями (*Küste*, f).

Альпи – це найвищий і найдовший гірський хребет серед систем, що повністю лежать у Європі. Вони знаходяться на території 8 країн: Франції, Монако, Італії, Швейцарії, Німеччини, Австрії, Ліхтенштейну та Словенії.

На території Німеччини частково розміщені Північні Вапнякові Альпи (*die Nördlichen Kalkalpen*), що виникли ще в льодовиковий період.

Ландшафтні зони Німеччини

Між Баварським лісом (*Bayrischer Wald*, m) на сході й горами Шварцвальд (*Schwarzwald*, m) на заході Альпійське

передгір'я переходить в інший центральний регіон Німеччини. На північ від р. Дунай (*Donau*, f) та Альпійського передгір'я височіють Середньовисотні гори – приблизно 400 км укритої лісами місцевості з нижчими горами й ширшими долинами, ніж у альпійському регіоні. До цієї ландшафтної зони належать такі туристичні цілі, як Тюрингський ліс (*Thüringer Wald*, m), Саксонська Швейцарія (*Sächsische Schweiz*, f) і гори Гарц (*Harz*, m) із найвищою точкою на горі Брокен (*Brocken*, m) – 1 142 м. За легендою, саме на цій горі в ніч із 30 квітня на 1 травня збираються відьми на святкування Вальпургієвої ночі, що й зобразив Гете у «Фаусті».

Між Середньовисотними горами та узбережжями Північного й Балтійського морів (*Nordsee*, f; *Ostsee*, f) пролягає Північнонімецька низовина з яскраво вираженими формами постльодовикового рельєфу: рівнинною місцевістю та численними озерами.

Узбережжя Північного моря пласке й переважно піщане. Саме там можна на власні очі поспостерігати за таким природним феноменом, як Ваттове море (*Wattenmeer*, n), і впродовж відпливу довго прогулюватися морським дном, аж поки узбережжя знову не затоплять води під час припливу.

Узбережжя Балтійського моря – це ланцюг із пласких, піщаних і крутих скелястих ділянок. Особливо популярний серед німців та туристів найбільший у країні острів – Рюген (*Rügen*, n), крейдові скелі якого стали всесвітньовідомою визначною пам'яткою (*Sehenswürdigkeit*, f) Німеччини.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

На основі прочитаного зіставте назви місцевостей із зображеннями на малюнках.

a. Brocken	c. Rügen	e. Zugspitze
b. Wattenmeer	d. Mittelgebirge	f. Schwarzwald

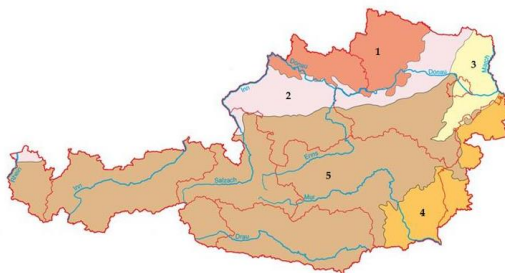
Швейцарію можна умовно поділити на три геологічні регіони: гори Юра (*Jura*, m) на півночі (10 % загальної території країни), Швейцарське плато (*Schweizer Mittelland*, n) у центрі (30 %) та Альпи на півночі (60 %).

Швейцарська Юра – це південно-східна частина Юрських гір довжиною приблизно 200 км. Назва масиву походить від кельтського слова *jor* – «ліс». І не дивно, тому що на його схилах букові ліси, вище – ліси з ялини та ялиці, а на верхів'ях – альпійські луки. Швейцарське плато охоплює лише 30 % території країни, проте понад $\frac{2}{3}$ населення проживає саме на цих територіях. На півдні від Швейцарського плато – Швейцарські Альпи (*Schweizer Alpen*). З огляду на центральне

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

За допомогою карти та статистичних даних самостійно визначте основні ландшафтні зони Австрії. Зіставте україномовні й німецькомовні відповідники, спираючись на власні знання та лінгвістичну здогадку.

a) Східні Альпи (63 %)	1. Vorland im Osten und Südosten
b) Східна та південно-східна рівнина (11,3 %)	2. Granit -und Gneisplateau (Böhmische Masse)
c) Альпійські й Карпатські передгір'я (11,1 %)	3. Alpen- und Karpatenvorland
d) Гранітно-гнейсова височина (Чеський масив) (10,2 %)	4. Wiener Becken
e) Віденський басейн (4,4 %)	5. Ostalpen

Ландшафтні зони Австрії

Ліхтенштейн – гірська країна. Гори – відроги хребта Ретікон (*Rätikon*, m) – займають $\frac{3}{4}$ її території. Загалом у країні виокремлюють три географічні зони: родючу долину Рейну на заході, район альпійської складчастості на південному сході та північну низовину.

Рельєф **Люксембургу** – переважно горбиста піднесена рівнина, на півночі якої лежать відроги Арденн (люкс. *Ardennen*) і Рейнських Сланцевих гір (*Rheinische Schiefergebirge*, n), що охоплюють 32 % території країни. Південна частина – Гутланд (*Gutland*) – має більш рівнинний ландшафт, займає 68 % території країни та є найбільш густонаселеною.

Північні й північно-західні території **Німеччини** з герцогством **Люксембург** знаходяться в зоні помірного клімату під впливом Атлантики, точніше теплих західних вітрів і Гольфстріму (*Golfstrom*, m). Ця тепла течія в Атлантичному океані діє як «дистантна батарея» і спрямовує теплі маси води з Мексиканського заливу до Європи. Отже, там, де панує океанічний клімат, помірно тепле літо та м'яка зима з мінливими й дощовими весною та осінню.

На сході Німеччини клімат більш континентальний із дещо прохолоднішою зимою, проте тривалішим і спекотнішим літом, а в центрі країни – перехідний. Середні температури в обох країнах: узимку – $(-1)-0$ °C у низині, -6 °C – у горах; улітку (у липні) – від $+18$ °C у низині (під впливом арктичних циклонів) до $+20$ °C у міжгірних долинах півдня.

У **Швейцарії** клімат помірно вологий із великою кількістю опадів. Неоднорідність ландшафту країни зумовлює різючі погодні відмінності в різних регіонах. На заході країни помітний значний вплив Атлантики. Альпи – бар'єр для атлантичних повітряних мас, тому південна Швейцарія, що перебуває під впливом Середземного моря, має значно м'якший клімат з ознаками континентального. Зими прохолодні; на плато та в долинах температура сягає -10 °C і нижче. Середня температура в низинах – $(+18)-(+20)$ °C, а в горах дещо нижча.

Для **Австрії** типовий центральноевропейський перехідний клімат із теплим літом, холодною зимою та достатньою кількістю опадів. На сході країни переважає «паннонський» клімат (доволі тепле й навіть спекотне літо з низьким рівнем опадів і холодна зима). В альпійських регіонах панує альпійський клімат (більший рівень опадів улітку, довгі засніжені зими). Альпам загалом властиві місцеві вітри. Найважливіший із них – теплий і сухий фен (*Föhn*, m), що створює сприятливі умови для землеробства. Середньорічні температури: січень – $(-1)-(-4)$ °C, липень – $(+15)-(+18)$ C. Подібні температурні показники має й князівство **Ліхтенштейн**,

клімат якого доволі м'який, тому що воно з усіх боків захищене горами від холодних вітрів.

1.4. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ КРАЇН НІМЕЦЬКОМОВНОГО АРЕАЛУ

Із давніх часів густа річкова система й долини виконували важливі транспортні функції в усіх німецькомовних країнах.

У межах **Німеччини** виокремлюють шість найбільших річкових водозабірних басейнів: Рейну, Ельби, Одеру, Везеру й Емсу, що стікають до Північного й Балтійського морів, а також Дунаю, що *впадає в Чорне море*. Рейн і Одер як *прикордонні річки* мають міжнародний режим.

Рейн, який у Німеччині ласкаво називають батьком (*Vater Rhein*), *бере початок у верхів'ях Альп, протікає через Боденське озеро* й має загальну довжину 1 232,7 км. Основні притоки Рейну на території країни – Неккар, Майн, Мозель і Рур. Економічне значення Рейну для ФРН визначальне, тому що він залишається одним із найжвавіших водних шляхів у Європі.

Ельба *бере початок у Чехії*. Саме на цій річці поблизу м. Торгау 25 квітня 1945 р. відбулося зімкнення двох європейських фронтів під час Другої світової війни – Східного (58-ма гвардійська дивізія 1-го Українського фронту) і Західного (патрульні загони 1-ї армії США). Ця подія одержала назву *Зустріч на Ельбі (Elbe Day, m)* та мала надзвичайно важливе стратегічне, тактичне й політичне значення.

Річка Емс *упадає в Долларт – бухту Ваттового моря на кордоні Нідерландів і Німеччини*, що до цього часу залишається нечітко визначеним між країнами.

Везер, на якому стоїть місто славетних музикантів *Бремен*, – це *найдовша річка*, що *впадає в Північне море й повністю знаходиться на території Німеччини*.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

За поданими в тексті ознаками (виділеними курсивом) знайдіть річки на мапі Німеччини. За допомогою онлайн-сервісу [Weltatlas-Online.de](http://www.weltatlas-online.de/physische_deutschlandkarte.php) (http://www.weltatlas-online.de/physische_deutschlandkarte.php) визначте знаходження основних приток р. Рейн.

der Rhein, die Weser, die Elbe,
die Ems, die Oder

der Neckar, der Main, die Mosel,
die Ruhr

Природні озера в ФРН переважно льодовикового походження. Найбільше великих озер у Альпах і в землі Мекленбург-Передня Померанія. Найбільше озеро, що повністю знаходиться на німецькій території, – озеро Мюрітц (*Müritz*, f), частина Мекленбурзького озера краю. Загалом найбільшим є Боденське озеро (*Bodensee*, f), що на кордоні з Австрією і Швейцарією (німецька частина – 305,75 км², швейцарська – 171,63 км² та австрійська – 58,62 км²).

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

З опорою на конспект лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн»

та Люксембург» або інші довідкові джерела доповніть висловлювання.

1. Запаси прісної води Швейцарії становлять *** загального обсягу Європи.
2. Як і в Німеччині, територією Швейцарії протікає річка ***.
3. *** – це ліва притока Рейну й найдовша річка, що протікає лише територією Швейцарії.
4. *** (*Rhone*, f) бере початок на Ронському льодовику в Лепонтинських Альпах і протікає територією Швейцарії та Франції.
5. ТОП-5 найдовших річок Швейцарії завершують річки Ройс (*Reuss*, f) і *** (*Limmat*, f).
6. Наймальовничіші озера в країні знаходяться довкола Швейцарського плато. Це *** (*Genfersee*, m) та *** (*Vierwaldstättersee*, m), *** (*Neuenburgersee*, m) і *** (*Zürichsee*, m), а також *** (*Bodensee*, m) в Альпах.
7. Найбільші за площею озера ***: Нойзідлер-Зее (*Neusiedlersee*, m) – на сході, поблизу кордону з Угорщиною, Боденське – на заході, поблизу кордону з Швейцарією.
8. Єдина судноплавна річка в країні протяжністю 350 км має назву *** (*Donau*, f).
9. На півдні країни протікає *** (*Drau*, f) (261 км).
10. Найдовші річки країни – *** 348 км (*Mur*, f), *** 280 км (*Inn*, m), *** 225 км (*Salzach*, f) та *** 254 км (*Enns*, f).
11. Річка Рейн формує природний кордон між *** і ***, а р. Мозель – між *** та ***.
12. Гампрінер-Зеле (*Gampriner Seele*, n) – це ***.
13. На північному заході Люксембургу на р. *** (*Sauer*, f) або *** (фр. *Sûre*) знаходиться штучне *** озеро (чи *** (люкс. *Uewersauer*) або *** (фр. *Haute-Sûre*)) – найбільше сховище питної води в країні.

Покладів цінних корисних копалин, таких як золото, срібло, нафта, газ або уран, у Німеччині майже немає або незначні. Утім, на території країни великі запаси кам'яного

вугілля. Провідне значення в цій галузі має Нижньорейнсько-Вестфальський (Рурський) вугільний басейн, що історично сформував навколо так звану *Рурську область* (*Ruhrgebiet*, п) – конгломерат міст у федеральній землі Північний Рейн-Вестфалія.

Крім покладів вугілля, у Німеччині розробляють величезну кількість запасів солей натрію, магнію та калію. Є родовища плавикового шпату, графіту, піритів; величезні ресурси речовин для виготовлення будівельних матеріалів, пісків для скляної та глини для керамічної промисловостей.

Зазначимо, що за останні десятиліття видобуток корисних копалин для важкої промисловості значно зменшився через загальну виснаженість родовищ або їх важкодоступність із плином часу, а також провадження національної політики ФРН щодо збереження природного ландшафту й контролювання впливу на довкілля.

Швейцарія також небагата на корисні копалини. На її території незначні запаси вугілля, поклади залізних руд, родовища графіту й тальку. Видобуток кам'яної солі у верхів'ях Рони та Рейну на кордоні з Німеччиною забезпечує потреби країни. У будівельній промисловості використовують пісок, глину, вапняк і каміння.

Австрія має різноманітні мінеральні ресурси: поклади нафти (основні родовища в районі Матцена), бурого вугілля (регіони Штирії та Верхньої Австрії), залізної руди (гора Ерцберг) і магнезиту (Штирія). Є незначні родовища міді, марганцевих та свинцевих руд (район Клагенфурта – Блейберга), бокситів, стибію, молібдену, графіту й солі.

Ліхтенштейн також небагатий на корисні копалини: там видобувають вапняк для цілей будівництва й білу глину, а також алебастр для гончарства.

Надра **Люксембургу** багаті на залізну руду, поклади якої зосереджені на південному заході в долині р. Альзет і її притоки Мамер (люкс. *Mamer*). Регіон відомий під назвою

«Червоні землі» (люкс. *Minettsgéigend*, фр. *Terres Rouges*) через червоний колір ґрунтів, забарвлених залізом.

Промислове значення мають також запаси будматеріалів, зокрема пісковика, вапняку та шиферного сланцю в Арденнах, гіпсу й горючих сланців на півдні.

1.5 ДЕРЖАВНА СИМВОЛІКА

Державні символи – це встановлені законодавством або традицією особливі, зазвичай історично сформовані, відмітні ознаки держави, що уособлюють її національний суверенітет і самобутність. Основні державні символи – державний прапор (*Nationalflagge*, f), державний герб (*Staatswappen*, n) і державний гімн (*Nationalhymne*, f). До інших державних символів належать столиці, традиційні свята, національні кольори, емблеми, девізи тощо.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

Уважно роздивіться прапори та спробуйте визначити, символами яких державних утворень вони є.

Трикопур із чорної, червоної та золотий горизонтальних смуг. Уперше ці три кольори стали символами національно-визвольної боротьби німецького народу в 1813 р. проти Наполеона. За легендою, форма вказових загонів добровільних корпусів була універсальною чорного кольору з червоними обшлагами й золотими гудзиками.

Прапор Австрії є прямокутним полотнищем з трьома горизонтальними смугами. За офіційною версією, біла смуга позначає Дунай. Службовий прапор також містить у центрі гербу країни – увінчаний баштовою короною та шпиком на грудях одоголошений орел, який тримає в лапах серп і молот (як знак єднання селян та робітників).

Синій колір символізує синяву неба над країною, червоний – істрави заходи совиці в горах Ліхтенштейну. Князя корона – це символ княжої влади, єдиність династії та народу (1937 р.).

Як національний герб у країні використовують герб княжого дому Ліхтенштейн. Право на це мають виключно члени княжого дому та представники державної влади.

Король Нідерландів Віллем I, ставши в 1815 р. одночасно й правителем Люксембургу, прийняв у тому самому році герб і прапор герцогства, подібні до державних символів Нідерландів. Прапор герцогства відрізняється від нідерландського лише світлішим тоном нижньої смуги.

У 1889 р. офіційно затвердили державні прапор і герб Швейцарії. Білий хрест із п'ятих квадратів на червоному тлі. Прапор є похідним від герба кантону Швіц і відповідно до стандартів має квадратну форму, проте торговий прапор – прямокутний. Колір прапора Швейцарії не змінювався ще з часів Священної Римської імперії.

Flagge	Wappen	Hymne
 Deutschland		<i>Das Lied der Deutschen</i> (укр. «Пісня німців»)
 Schweizerische Eidgenossenschaft		<i>Schweizerpsalm</i> (укр. «Швейцарський псалом»)
 Republik Österreich		<i>Land der Berge, Land am Strome</i> (укр. «Країна гір, країна потоків»)
 Fürstentum Liechtenstein		<i>Oben am jungen Rhein</i> (укр. «Над молодим Рейном»)
 Großherzogtum Luxemburg		<i>Ons Heemrecht</i> (нім. „Unsere Heimat“, укр. «Наша Вітчизна»)

За часів Карла Великого чорний орел на золотому фоні був гербом Священної Римської імперії. Упродовж своєї історії орла зображали по-різному: з двома головами, зі саєстикою тощо. Післявоєнна Німеччина перейняла зображення орла як державного символу від Веймарської республіки.

Композитор Йозеф Гайдн написав музику до гімну в 1797 р. до дня народження імператора Священної Римської імперії Франца II, а в 1841 р. на вже відому мелодію Гофман фон Фаллерслебен написав на о. Гельголанд текст «Пісні німців».

Написаний у 1841 р. Альберіком Цейсігом на слова Леонарда Відмера. 1 квітня 1981 р. Швейцарський парламент офіційно проголосив гімном Швейцарії.

Державний гімн Австрії з 22 жовтня 1946 р. Слова покладені на музику В. А. Моцарта.

Слова гімну написані 1850 р. пастором Я. Й. Яусом на мелодію гімну Великобританії.

Написаний у 1859 р. Мішелем Ленцом, покладений на музику Жаном Антуаном Шієном (1864р.), офіційно затверджений у 1885 р.

РОЗДІЛ 2

ЕКСКУРС В ІСТОРІЮ

НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН

2.1 Історична хроніка Німеччини.

2.2 Становлення інших німецькомовних держав.

2.1 ІСТОРИЧНА ХРОНІКА НІМЕЧЧИНИ

Юлій Цезар

Пам'ятник Армінію/
Hermannsdenkmal, m

~ 6 000–
2 000 pp.
до н. е.

~ 2000– VIII ст.
до н. е.

V ст. до н. е.–
II ст. н. е.

58–50 pp.
до н. е.

8 p. до н. е.

9 p. н. е.

формування германських племен на базі носіїв культур мегалітів, поява лійчастого посуду, шнурової кераміки та бойових сокир.

поділ германців на північні й південні племена.

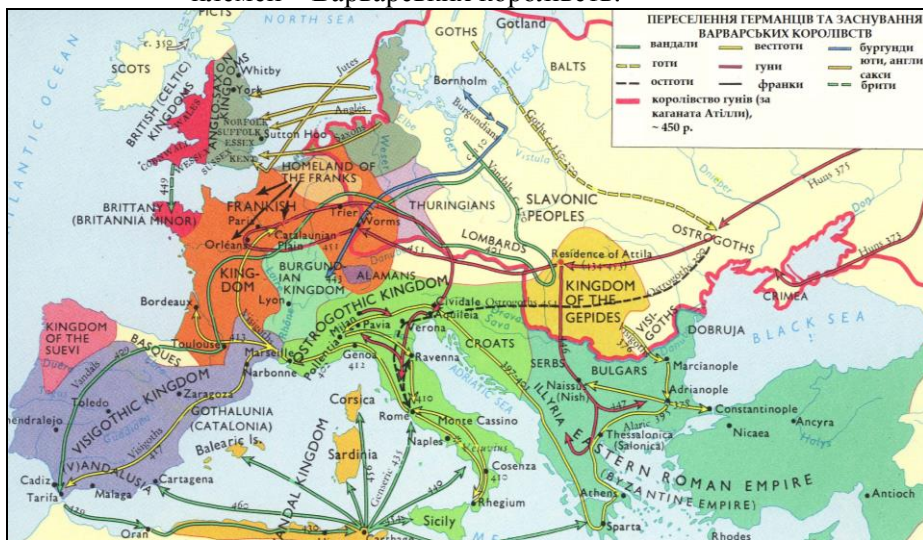
розселення германських племен на східних і південно-східних територіях Європи; витіснення та асиміляція кельтських племен.

Гальська війна: захоплення Юлієм Цезарем Галлії (Франції) і розширення меж Римської республіки до р. Рейн; виникнення військових таборів – майбутніх міст Трір (*Trier*), Бонн (*Bonn*), Кельн (*Köln*) та Вормс (*Worms*); початок зіткнень із германцями за право володіння територіями.

становлення воєнно-племінних союзів германців.

перемога германців під проводом вождя херусків **Армінія** (*Arminius*) над римськими легіонами П. К. Вара в **битві біля Тевтобурзького лісу** (*Schlacht im Teutoburger Wald/Hermannsschlacht*, f); збереження незалежності германців, формування північної межі Римської імперії, виникнення лімесів.

IV–VI ст. Велике переселення народів (*Völkerwanderung*, m): міграції германських та інших племен у Європі, ініційовані вторгненням азійських племен зі сходу в середині IV ст.; падіння (Західної) Римської імперії під тиском германських племен вестготів, формування на її території державних утворень германських племен – Варварських королівств.

395 р. остаточний поділ Римської імперії на західну (Рим) і східну (Візантія) частини, кожен з яких очолював свій імператор.

482–751 рр. Франкська держава (королівство) династії **Меровінгів**.
 482–511 рр. правління **Хлодвіга** – засновника Франкського королівства, що зумів об'єднати франкські племена й у 498 р. першим із франкських королів прийняв католицьку віру.

751–987 рр. Франкська держава (королівство) династії **Каролінгів**.
 768–814 рр. правління **Карла I Великого** (нім. *Karl der Große*, лат. *Carolus Magnus*, фр. *Charlemagne*); король франків – із 768 р., імператор – із 800 р. (коронований Папою Римським); національний герой і засновник двох держав – Німеччини й Франції.

Оттон I

843 р.

Верденський договір (*Vertrag von Verdun*, м) – домовленість про розділення імперії Карла Великого між трьома онуками: Лотарем I (Серединне королівство), Карлом Лисим (Західно-Франкське королівство) і Людовіком II Німецьким (Східно-Франкське королівство).

936 р.

королем Східно-Франкського королівства стає Оттон I Великий.

962 р.

Оттон I приймає титул «імператора римлян і франків» (лат. *imperator Romanorum et Francorum*). Цей рік також вважають роком заснування Священної Римської імперії як прямого продовження античної Римської імперії та франкської імперії Карла Великого.

962–1806 рр.

Імперська корона

Священна Римська імперія (лат. *Sacrum Romanum Imperium*, нім. *Heiliges Römisches Reich*), із XVI ст. **Священна Римська імперія німецької нації** (лат. *Sacrum Romanum Imperium Nationis Germanicae*, нім. *Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation*) – державне утворення, що в різні часи об'єднувало різні землі Західної й Центральної Європи. У період найбільшого розширення до складу імперії входили території Німеччини, Австрії, Ліхтенштейну, Швейцарії, Нідерландів, Бельгії, Люксембургу, Монако, Сан-Марино, Ватикану, Чехії, Словенії, північної та середньої Італії, частини західної Польщі й частини східної Франції. Цей період в історії Німеччини також називають **Першим рейхом** (*Altes Reich*, п > alt – давній + Reich, п – царство, імперія).

XII ст. – 1350 р.

1400 – 1806 рр.

Імперський прапор
(*Reichsbanner* /
Reichsfahne /
Reichsstandarte, f)

Фрідріх I Барбаросса

1096–1270 рр. доба **Хрестових походів** (*Kreuzzüge*), у реалізації яких чималу роль відігравала Священна Римська імперія.

1152–1190 рр. правління **Фрідріха I Барбаросси** (від італ. *barba* – борода + *rossa* – руда), пік розквіту сили й культурного розвитку середньовічної Німеччини.

1198 р. заснування німецькими хрестоносцями **Тевтонського ордену** (лат. *Ordo Teutonicus*, нім. *Deutscher Orden*, m) у Палестині – католицького військово-чернечого ордену, що здійснював політику папської експансії та окатоличування в Прибалтиці й північно-західних руських князівствах; завоював Пруссію і Гданське Помор'я, згодом перетворився в міцну державу в Східній Прибалтиці.

Тевтонський лицар

1273–1291 рр. правління Рудольфа I із династії Габсбургів у статусі короля Німеччини; **початок ери правління династії Габсбургів** у Європі та світі.

1356 р. затвердження імператором Карлом IV Люксембурзьким «**Золотої булли**» (*Goldene Bulle*, f) – законодавчого документа середньовічної Німеччини, що діяв до 1806 р. і регламентував обрання німецького короля (імператора) колегією семи імперських курфюрстів (*Kurfürst*, m > *kur(e)*, *küren* – вибори, *obirami* + *Fürst* – князь, герцог).

1356 р. проведення Першого з'їзду ганзейських міст, офіційне затвердження терміна «Ганза». **Ганза** (*Hanse*, f) або Ганзейський союз, Ганзейська унія, Любецька унія, Любекська Ганза, Німецька Ганза – це політико-економічне об'єднання вільних німецьких «ганзейських міст» (*Hansestadt*, f) на чолі з Любеком і торгових гільдій (*Gilde*, f) із майже 200 міст південно-західної

- Європи. Фактично Ганза функціонувала впродовж XII–XVII ст. із метою розвитку міжнародної торгівлі, гарантування безпеки товарних перевезень (від піратів і феодалів), а також для захищення спільних економічних інтересів купецтва, особливо за кордоном.
- ~ 1440 р. винайдення **Йоганном Гутенбергом** європейського способу друкарства рухливими літерами.
- 1415 р. бургграф Нюрнберга Фрідріх VI із династії Гогенцоллернів успадковує курфюрство Бранденбург (*Kurfürstentum Brandenburg*, n) і стає курфюрстом Фрідріхом I, а водночас і родоначальником династії Гогенцоллернів у Бранденбурзько-Пруській державі, що залишалася при владі аж до 1918 р.
- 1453 р. захоплення Константинополя турками, **падіння Візантійської імперії** (*Byzantinische Reich*, n) – середньовічної держави, східної частини Римської імперії.

Johannes Gutenberg

Martin Luther

Повний список і мапа історичних ганзейських міст доступні на сайті [Hanse.org](https://www.hanse.org/hansestaedte/) (<https://www.hanse.org/hansestaedte/>).

- 1517 р. **Мартін Лютер** оприлюднив свій твір «95 тез», у якому жорстоко критикував тогочасну католицьку церкву, зокрема практики продавання індульгенцій (лат. *indulgentia* > *indulgeo* – дозволяю). Починається **Реформація** (нім. *Reformation*, f, > лат. *reformatio* – *перетворення, виправлення*) як рух проти католицької церкви поміркованих суспільних верств, натхненних гуманістичними ідеалами. Реформація розколола країну на католицький південь (на чолі з імператором Карлом V Габсбургом) і лютеранську північ.

- 1522–1534 pp. Мартін Лютер працює над німецькомовним **перекладом Біблії**, що зробив Священне Писання доступним пересічним громадянам. Текст перекладу став основою літературної німецької.
- 1524–1525 pp. **Селянська війна в Німеччині** (*Deutsche Bauernkrieg*, f) – це натхнене ідеями Реформації народне повстання проти церковного свавілля та прокатолицької влади метою покращання соціально-економічного становища.
- 1525–1701 pp. **Герцогство Пруссія** (*Herzogtum Preußen*, n) – німецька монархічна держава, утворена на пруських землях Німецького (Тевтонського) ордену.
- 1555 p. **Аугсбурзький релігійний мир** (*Augsburger Reichs- und Religionsfrieden*, m) – мирна угода між протестантськими князями Німеччини й імператором Карлом V Габсбургом, що зрівняла права католиків і протестантів та за якої німецькі князі одержали право обирати релігію для свого князівства.
- 1618 p. об'єднання Бранденбургу та Пруського герцогства внаслідок згасання пруської гілки династії.
- 1618–1648 p. тривалі протистояння між конфесіями й політична криза в Європі призвели до **Тридцятирічної війни** (*Dreißigjähriger Krieg*, m), що почалася як народне повстання проти нового імператора й короля Чехії та переросла в протистояння Габсбурзької й антигабсбурзької коаліцій за домінування в Європі.
- 1648 p. **Вестфальський мир** (*Westfälischer Friede*, m) – дві мирні угоди, що завершили Тридцятирічну війну та обумовили принцип віротерпимості й основи сучасного світового порядку – поділ світу на національні держави й появу пов'язаних із цим принципів міжнародного права.
- 1657 p. звільнення Бранденбурга-Пруссії від польського васалітету згідно з Велявсько-Бидгощським трактатом.
- 1701–1918 pp. існування **Королівства Пруссія** (*Königreich Preußen*, n) – німецької монархічної держави в Центральній-Східній Європі зі столицею Берлін. Початок монаршого протистояння між Пруссією та Священною Римською імперією Габсбургів.

Friedrich Wilhelm I

Friedrich II. der Große

1713–1740 рр. правління першого пруського короля Фрідріха-Вільгельма I, який перетворив Пруссію з другорядної держави на одну з найпотужніших країн Європи: реорганізував економіку країни, запровадив сувору дисципліну й економію, реформував і збільшив армію, за що й одержав у народі прізвисько **«король-солдат»** (*Soldatenkönig*, m).

1740–1786 рр. правління другого пруського короля Фрідріха II, **Фрідріха Великого**, «Старого Фріца» (*Friedrich der Große*, *Alter Fritz*), чия завойовницька політика майже подвоїла територію Пруссії.

1740–1742 рр., **Сілезькі війни** (*die Schlesische Kriege*)

– це уніфікуюче позначення війн між пруським королем Фрідріхом II і монархією Габсбургів за князівство Сілезія. Третя сілезька війна (для Німеччини) ввійшла до світової історіографії під назвою **Семилітня війна** (*Siebenjährigen Krieg*).

1744–1745 рр.,

1756–1763 рр.

Це були бойові дії між Королівствами Пруссія й Велика Британія, Ганновером і кількома малими німецькими державами, з одного боку, та Австрійською монархією, Королівством Франція, Швецією й державами імперського союзу Німеччини та Російською імперією, з іншого.

1789–1799
рр.

Французька революція, що закінчилася державним переворотом, у результаті якого країну очолив перший консул Республіки – Наполеон Бонапарт; із 1799 р. починається період Наполеонівських війн.

1806 р.

ліквідація Священної Римської імперії німецької нації: останній імператор Франц II відмовляється від престолу, а 16 держав Західної та Південної Німеччини, що вийшли зі складу імперії, об'єднуються

в **Рейнський союз** (нім. *Rheinbund*, м, фр. *Confédération du Rhin*) – державне утворення під протекторатом Наполеона I (відповідно до договору з Францією).

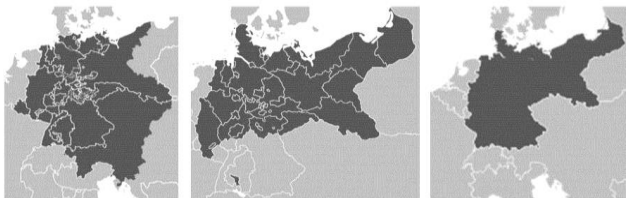

1813 р. **Битва під Лейпцигом** або **Битва народів** (*Völkerschlacht bei Leipzig*, f) – вирішальна битва у війні за звільнення Німеччини від Наполеона.

1814 р. **Віденський конгрес** (*Wiener Kongress*, м) – загальноєвропейська конференція, за результатами якої відновили феодально-абсолютистську монархію, повалену під час Французької революції та наполеонівських воєн, а також визначили нові кордони європейських держав.

1815–1866 рр. **Німецький союз** (*Deutscher Bund*, м) – створене на Віденському конгресі об'єднання німецьких територій Австрійської імперії, королівств Пруссія, Саксонія, Баварія, Ганновер, Вюртемберг, низки герцогств і князівств, а також чотирьох міст-республік (Франкфурта, Гамбурга, Бремена й Любека). У цей час активізувалися поборники свободи, демократії та об'єднаної Німеччини (без Австрії). Поступово

між Пруссією й Австрією назріває конфлікт за домінування в політиці Німецького союзу та Європи зокрема.

Deutscher Bund → Norddeutscher Bund → Deutsches Kaiserreich

Otto von Bismarck

1861/1862 р. Вільгельм I стає королем Пруссії та призначає **Отто фон Бісмарка** (*Otto von Bismarck*) прем'єр-міністром (*Ministerpräsident*, м) Пруссії.

1866/1867 р. проголошення Отто фон Бісмарком ліквідації Німецького союзу, перемога в австро-пруській війні, об'єднання північнонімецьких князівств у єдину національну державу – **Північнонімецький союз** (*Norddeutscher Bund*, м).

1870–1871 рр. **Франко-пруська війна**: Отто фон Бісмарк об'єднує в боротьбі Північнонімецький союз і південно-німецькі держави Баден, Вюртемберг та Баварію.

1871 р. перемога Пруссії у війні сприяла остаточному об'єднанню німецьких народів у **Німецьку імперію** (*Deutsches Reich*, п) на чолі з Німецьким Імператором (*Deutscher Kaiser*, м > лат. *caesar*). Період також відомий під назвами «Кайзерівська Німеччина» та «Другий Рейх».

1890 р. Імператор Вільгельм II звільняє Отто фон Бісмарка й провадить свою імперіалістичну політику.

Антанта:
Франція – Росія – Англія
(постер 1914 р.)

1904/1907 р. Англія, Франція й Російська імперія формують «**Антанту**» (*Entente*, f), що протистоїть «**Троїстому союзу**» (*Dreibund*, m) Німеччини, Австро-Угорщини та Італії.

1914–1918 рр. **Перша світова війна**, з якої Німеччина виходить позбавленою всіх набутих колоній, економічно й демографічно виснаженою, а також із зобов'язанням виплатити репарації країнам-переможцям.

Прапор і герб Веймарської
республіки

1918 р. за результатами **Листопадової революції** кайзера Вільгельма усувають від влади; кінець монархії в Німеччині.

1919 р. у м. Веймар (*Weimar*) проходять Установчі збори, де приймають першу в історії демократичну конституцію, що узаконила становлення в Німеччині парламентської республіки. Період 1919–1933 рр. увійшов в історію під терміном **Веймарська Республіка** (*Weimarer Republik*, f), хоча країна офіційно називалася Німецькою імперією (*Deutsches Reich*, n). Першим президентом оновленої Німеччини стає Фрідріх Еберт (*Friedrich Ebert*).

Фонд Ф. Еберта
(логотип)

1919–1923 рр., 1931/1932 р. роки кризи, інфляції, невдалих путчів. 1923 р. – спроба А. Гітлера провести путч, за що він опиняється на вісім місяців за ґратами, де й пише твір «Моя боротьба» («*Mein Kampf*»); світова економічна криза: масові скорочення, зuboжіння та голод.

1933 р. прихід до влади Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, f)/НСРПН (*NSDAP*, f); рейхспрезидент (*Reichspräsident*, m) Пауль фон Гінденбург призначає **Адольфа Гітлера** на пост рейхсканцлера (*Reichskanzler*, m).

1938 р. **Аншлюс** (*Anschluß*, m – приєднання, об'єднання, анексія) – возз'єднання австрійських і німецьких нацистів, по суті – насильницьке приєднання Австрійської республіки до нацистської Німеччини.

1939–1945 рр.

Adolf Hitler

Друга світова війна, що почалася з нападу на Польщу: 55 млн загинили у світі, 6 млн замордованих у концентраційних таборах (*Konzentrationslager*, m) юдеїв, політичних інакодумців, людей із психічними розладами, а також представників нетрадиційної сексуальної орієнтації.

1945 р. капітуляція Німеччини, поділ Німеччини та Австрії (разом із Берліном і Віднем) на чотири **окупаційні зони** (*Besatzungszone*, f); початок **Нюрнберзького процесу** (*Nürnberger Prozess*, m) – міжнародного судового процесу над колишніми керівниками гітлерівської Німеччини.

1949 р. 20 вересня – утворення **Федеративної Республіки Німеччина/ФРН** (*Bundesrepublik Deutschland/BRD*, f) на території західних окупаційних зон.

Фонд К. Аденауера
(логотип)

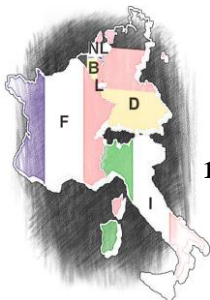
1949–1963 рр.

7 жовтня – створення в радянській зоні окупації **Німецької Демократичної Республіки/НДР** (*Deutsche Demokratische Republik/DDR*, f).

Конрад Аденауер (*Konrad Adenauer*) – перший бундесканцлер (*Bundeskanzler*, m), під час каденції якого за допомогою Плану Маршала в країні відбулося економічне диво (*Wirtschaftswunder*, n).

1951 р.

ФРН разом із Францією, Італією та країнами Бенілюксу засновують **Європейське об'єднання вугілля та сталі** (*Europäische Gemeinschaft für Kohle und Stahl/EGKS*, f, *Montanunion*, f) терміном на 50 років. Організація об'єднала залізорудну, металургійну й кам'яновугільну промисловості країн і заклала основи подальшої економічної інтеграції в Європі.

1957 р.

виникнення ще двох інституцій: **Європейської спільноти з атомної енергії/Євратом** (*Europäische Atomgemeinschaft/EURATOM*, f) і **Європейської економічної спільноти/ЄЕС** (*Europäische Wirtschaftsgemeinschaft/EWG*, f).

1967 р.

набуває чинності угода про злиття всіх трьох інституцій; фактичний відлік часу існування Європейського союзу.

- 1961 р. зовнішньополітичне напруження і вищий рівень оплати праці в Західному Берліні спонукають тисячі громадян НДР виїздити на Захід, тому влада НДР припиняє вільне пересування між Західним і Східним Берліном та починає зведення **Берлінського муру** (*Berliner Mauer*, f), – символу Холодної війни й насильницького поділу нації.
- 1982–1998 рр. канцлером Німеччини стає Гельмут Коль (*Helmut Kohl*), за каденції якого починає свій політичний шлях майбутня канцлерка А. Меркель.

„Mein Gott, hilf mir, diese tödliche Liebe zu überleben“

- 1989/1990 р. після відкриття кордону між Угорщиною та Австрією люди почали масово залишати НДР, тому Берлінський мур утратив своє значення. Влада пішла на пом'якшення прикордонного режиму, аж поки після масових демонстрацій із вимогою цивільних прав і свобод у ніч із 9 на 10 листопада 1989 р. не прийняли рішення про відкриття пунктів пропуску між частинами міста. Подія ввійшла в історію під назвою «**Падіння Берлінської стіни**» (*Mauerfall*, m), а процес суспільно-політичних змін у НДР одержав у німецькій історіографії назву *die Wende* (букв. «зміна»). «Візовий режим» на кордоні НДР і ФРН тривав до липня 1990 р., коли почали демонтувати стіну. Для того щоб люди не забували про історичні помилки минулого, уздовж усієї демаркаційної лінії розмістили пам'ятні таблички.

- 3.10.1990 р. **Злука Німеччини** (*Deutsche Wiedervereinigung*, f) – об'єднання двох німецьких республік у єдину Федеративну Республіку Німеччина; національне свято – **День Німецької єдності** (*Tag der Deutschen Einheit*, m).
- 1992/1993 р. **Маастрихтський договір** (англ. *Maastricht Treaty*, нім. *Vertrag von Maastricht*, m), формально Договір про утворення Європейського Союзу, що члени Європейської спільноти підписали 7 лютого 1992 р. у м. Маастрихт (Нідерланди); угода набрала чинності 1 листопада 1993 р.
- 1998–2005 рр. перебування на посту канцлера Німеччини **Герхарда Шредера** (*Gerhard Schröder*).
- 2005 р. уперше в історії Німеччини канцлером стала жінка **Ангела Меркель** (лідер партії ХДС). У 2017 р. четвертий раз поспіль Ангела Меркель обійняла посаду бундесканцлера ФРН.

Bundeskanzler XX-XXI Jh. (Konrad Adenauer, Ludwig Erhard, Kurt Georg Kiesinger, Willy Brandt, Helmut Schmidt, Helmut Kohl, Gerhard Schröder, Angela Merkel)

2.2 СТАНОВЛЕННЯ ІНШИХ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ДЕРЖАВ

Історичні віхи формування інших німецькомовних держав тісно пов'язані з етапами становлення Німеччини, тому що вони формують історико-географічну єдність.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

За матеріалами конспекту лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург» або з опорою на інші довідкові джерела знайдіть україномовні відповідники лексичних одиниць і дайте трактування цим історичним поняттям та подіям у контексті історії Швейцарії:

Helvetier, pl, Lepontier, pl, Seduner, pl, Raetier, pl

Helvetia

Turicum, Basilia, Geneva, Lousonna

Sprachenkarte der Schweiz

Karl der Große

Vertrag von Verdun, m

Otto I

Habsburger, pl

Bundesbrief, m

Calvinismus, m

Dreißigjähriger Krieg, m

Westfälischer Friede, m

Helvetische Republik, f

Mediationszeit, f, фр. Acte de médiation

Zweiter Pariser Frieden, m

Neutralität, f

Erster Weltkrieg, m

Zweiter Weltkrieg, m

CERN

Europäische Freihandelsassoziation, f

Europäische Union, f

Vereinten Nationen/VN, pl

Schengener Abkommen, n

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

За матеріалами конспекту лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург» або з опорою на інші довідкові джерела заповніть пропуски в тексті-нарисі з історії становлення Австрії:

Перші сліди людської діяльності на територіях Австрії датують епохою 1 (*Altsteinzeit*, f), про що свідчить знайдена у 2 р. на території Ецтальських Альп (*Öztaler Alpen*, pl) заморожена 3 епохи неоліту (*Jungsteinzeit*, f) – Крижана людина (*Der Mann aus dem Eis*, m) або 4 (*Ötzi*) віком понад 5 000 років.

Приблизно в 400 р. до н. е. до східних Альп приходять 5 і засновують королівство 6 (лат. *Noricum*), у той час як на заході проживають 7 (*Räter*, pl). Поступово кельти 8 з римлянами, а в складі Римської імперії на території сучасної Австрії формуються три 9 – Рецію, Паннонію та Норік. Уздовж 10 прокладають системи римських прикордонних укріплень (11) і доріг, а також закладають міста Відень, Клагенфурт, Зальцбург та ін.

Із IV ст. н. е. на території Австрії починаються процеси германізації та 12. Вона стала

одним із районів наймасштабніших міграцій під час 13 (*Völkerwanderung*, f). У різні часи її заселяють численні германські племена (зокрема, бавари), гуни та слов'яни.

Наприкінці VIII ст. австрійські землі ввійшли до складу 14 Карла Великого після війни з аварами. Імператор Карл створив цілу систему 15 (давньогерм. *marcha* – кордон) – прикордонних провінцій для охорони кордонів і підпорядкування слов'ян, яких поступово витіснили з цих місць. На території сучасних земель Нижньої і Верхньої Австрії створили 16 (*Ostmark*, m), підпорядковану Баварії. Після поділу Франкського королівства в 17 р. австрійські землі ввійшли до складу 18 (*Ostfrankenreich*, n).

19 племена, які вторглися на землі Австрії в X ст., перемагає у 995 р. 20, після чого на територіях знову встановлюється Східна марка на чолі з маркграфом.

У 21 вперше згадується старо-німецька назва *Ostarrîchi* – східна область, від якої походить сучасна німецькомовна назва Австрії – 22.

Завдяки одержанню «Малого привілею» (лат. *Privilegium Minus*) від імператора 23 (*Friedrich I Barbarossa, Friedrich I Rotbart*) у середині XII ст. австрійські маркграфи перетворюють Східну марку на герцогство в складі 24.

Унаслідок тривалої боротьби за владу в 1282 р. права на володіння австрійськими територіями затверджує династія 25, яка в 26 сходиться на імператорський престол Священної римської імперії та переводить її столицю до 27.

У XIV ст. в австрійських провінціях виникають перші станові представництва – 28 (*Landtag, m*), до складу яких входило духовенство та можновладці з міст провінції.

Несподівано швидко в Австрії поширилася Реформація, проте зустріла належний спротив у формі 29 (*Gegenreformation, f*), що розпочалася за Рудольфа II (1576–1612 рр.) і взяла гору під час правління Фердинанда II (1619–1637 рр.).

Війни між австрійськими Габсбургами та Османською

імперією за володіння землями північної частини Балканського півострова та Угорського королівства ввійшли в історію під назвою «30 31 ст.» Провалена турками облога Відня в 1529 р. (*Erste Wiener Türkenbelagerung, f*) ознаменувала кінець стрімкої експансії Туреччини в Центральну Європу. Утім, ще наступні 150 років тривала конфронтація сторін, що сягнула апогею в 1683 р. під час Віденської битви (*Zweite Wiener Türkenbelagerung, f*).

Упродовж 32 Австрія вела війну проти Франції за іспанську спадщину (*Der Spanische Erbfolgekrieg, m*), що поступово переросла у Війну за 33 спадщину (*Der Österreichische Erbfolgekrieg, m*) імператора Карла VI, який залишив спадкові права своїй донці Марії Терезії, що в подальшому піддали сумніву аж до підписання 34 (*Der Frieden von Aachen, m*) 1748 р.

Згодом між Австрією та 35 починається конфлікт за гегемонію в Німеччині. За короткий період миру в 1772 р. Австрія разом із Пруссією та Росією бере участь у першому поділі Речі Посполитої та захоплює 36 (нім. *Galizien*), а в 1774 р. одержує контроль над 37 (*Bukowina, f, Buchenland, n*).

У 1806 р. під тиском Наполеона 38 зрікається престолу, що означає ліквідацію Священної Римської імперії.

Після повалення Наполеона Австрія знову опиняється в центрі уваги, тому що приймає в себе 39 (*Der Wiener Kongress, m*) 1814–1815 рр., за рішеннями якого не лише повертає втрачені провінції, а й здобуває нові землі.

У 40 Австрія стає ареною революційних виступів у різних частинах багатонаціональної імперії. Люди прагнули становлення національних автономій, цивільних прав і свобод і ліквідації феодальних пережитків. Австрія вийшла з революційних потрясінь ослабленою, але зберегла свою цілісність.

Зусилля уряду, спрямовані на досягнення компромісу з правлячими колами окремих частин імперії в 1850–1860 рр. привели до створення в 1867 р. 41 (*Österreichisch-Ungarische Monarchie, f*).

Створення Троїстого Союзу (*Dreibund, m*) починається з укладення 42 (*Zweibund, m*) у 1879 р., до якого в 43 приєднується Італія. Посилення австрійської експансії на Балканах спричинило зіткнення з Росією та 44. Останній Австро-Угорщина оголошує

45 війну як відповідь на вбивство ерцгерцога Франца Фердинанда в м. Сараєво. Починається Перша світова війна (*Der Erste Weltkrieg, m*), у якій Троїстому союзу протистоїть Антанта (від фр. *entente - згода*) – військово-політичний блок, основними членами якого були 46, 47 і 48.

Утім, невдалі воєнні дії, посилення економічної та політичної криз восени 1918 р. призвели до розпаду Австро-Угорщини та створення 49 (*Erste Republik, f Republik Österreich, f*) за головування 50 та з парламентською формою правління. Сен-Жерменський мирний договір позбавив Австрію права об'єднуватися зі щойно створеною Німецькою (Веймарською) республікою (*Weimarer Republik, f*), проте прихід до влади в Німеччині 51 (1933 р.) надихає австрійських прихильників аншлюсу (*Anschluss, m - приєднання, об'єднання*), що відбувся в 52 р. До складу Третього рейху (*Drittes Reich, n*) Австрія ввійшла в статусі 53.

Після звільнення територій військами антигітлерівської коаліції подібно до Німеччини Австрію та її столицю Відень

поділили на 54 зони окупації.

15 травня 55 р. у Відні представники країн-переможців уклали Державну угоду про відновлення незалежної й демократичної Австрії. У цьому самому році після виведення окупаційних військ парламент Австрії ухвалив закон про її

постійний 56, за яким Австрія приймала зобов'язання не вступати в жодні військові союзи та не допускати створення 57 на своїй території. Тим не менш, із часом Австрія почала переосмислювати свою політику «абсолютного» нейтралітету. Із 58 Австрія – член ООН, а з 59 – Євросоюзу.

Ліхтенштейн географічно знаходиться на території, що населяли кельти (*Kelten*, pl), а з VII ст. до н. е. – рети, стародавні альпійські племена, яких наближають до етрусків, проте чие точне походження до нашого часу точно невідоме. Мова ретів асимілювала з мовою римських поселенців (латиною), унаслідок чого виникла ретороманська мова (*Rätoromanisch*, n).

За часів Римської імперії через її провінцію Рецію пролягав один із найголовніших шляхів імперії з Північної Італії на рівнини Центральної Європи. Для охорони цього стратегічного шляху поблизу сучасного Вадуца звели фортеці Ешен і Шалун.

Під час Великого переселення народів на територію сучасного князівства прийшли германські племена алеманів і почали «германізацію» (*Germanisierung*, f) народу та культури.

За часів Карла Великого території Ліхтенштейну входили до складу Франкського королівства. Унаслідок проведених ним реформ у Реції створили графства. Графство Вадуц (*Vaduz*) засноване в 1342 р. на землях феодального володіння, отриманого в спадок графом Гартманом III. Замок Вадуц був резиденцією правителя. У той час північні регіони сучасної країни, що зараз називають «Унтерланд» (*Unterland*, n – букв. «низина»), частково належали графам Шелленбергам.

У першій половині XV ст. обидва графства перейшли до володінь сімейства баронів фон Брандіс, родом із регіону

Бернського високогір'я (*Berner Oberland*, п). Графства дуже постраждали внаслідок трьох воєн (Аппенцельської, Цюрихської та Швабської).

У XVI ст. графства перейшли до рук графів фон Зульц, під час правління яких почався процес злиття двох володінь. Як суворі католики графи Зульц не допустили Реформації на своїх землях.

У 1613 р. Вадуц і Шелленберг знову продали й вони перейшли під владу графів Хоенемс, які через матеріальну скруту, спричинену Тридцятирічною війною, були змушені продати частину своїх володінь. Так, у 1699 р. до князів фон Ліхтенштейн перейшли Шелленберг, а в 1712 р. – графство Вадуц.

ЗАВДАННЯ 3/AUFGABE 3

Ліхтенштейнські історіографи починають відлік історії Князівства Ліхтенштейн із часів переходу графств Вадуц і Шелленберг до володінь князів фон Ліхтенштейн. На наступній сторінці наведена коротка таблиця найважливіших віх історії князівства з офіційної брошури Департаменту з комунікацій і зв'язків із громадськістю Ліхтенштейну.

3.1 Спираючись на власні фонові знання (зі світової історії та історії німецькомовних країн) і лінгвістичну здогадку (визначення інтернаціоналізмів, англіцизмів), спробуйте максимально відтворити таблицю українською мовою.

3.2 Зверніться до лексикографічних джерел для перекладу основної незнайомої лексики (також зверніть увагу на граматичний коментар).

Wichtige Daten aus der Geschichte Liechtensteins

1699	erwirbt Fürst Johann Adam I. die Herrschaft Schellenberg
1712	kauft er von den Grafen von Hohenems auch die Grafschaft Vaduz
1719	vereinigt Kaiser Karl VI. beide Herrschaften und erhebt sie zum Reichsfürstentum
1806	Eintritt in den Rheinbund: Liechtenstein erhält die Souveränität
1815	Mitglied beim Deutschen Bund
1852	Zollvertrag mit Österreich
1862	Konstitutionelle Verfassung
1868	Auflösung des liechtensteinischen Militärs
1919	Kündigung des Zollvertrags mit Österreich, Verhandlungen mit der Schweiz
1921	Neue Verfassung
1923	Zollvertrag mit der Schweiz
1924	Einführung des Schweizer Frankens als gesetzliche Währung
1975	Teilnehmerstaat der KSZE
1978	Beitritt zum Europarat
1990	Beitritt zur UNO
1991	Beitritt zur EFTA
1995	Beitritt zum EWR und zur WTO

Усі німецькі дієслова в початковій (словникової) формі мають закінчення **-en** або **-n** (наприклад, **machen** – робити).
Подібно до української мови під час відмінювання ці закінчення змінюються залежно від особи.
У теперішньому часі (Präsens) дієслова мають такі закінчення:
ich (я) – **mache**;
du (ти) – **machst**;
er (він), sie (вона), es (воно) – **macht**;
wir (ми) – **machen**;
ihr (ви) – **macht**;
sie (вони/Ви) – **machen**.

erwerben (у тексті вжито особову форму 3 ос. одн. *erwirbt*)
die Herrschaft (> der Herr + -schaft)
kaufen (3 ос. одн.)
vereinigen (3 ос. одн.)
erheben (3 ос. одн.)
das Fürstentum (der Fürst + -tum)
das Mitglied (mit + das Glied)
der Zollvertrag (die Zoll + der Vertrag)
die Verfassung (> verfassen + -ung)
die Auflösung (> auflösen + -ung)
die Kündigung (> kündigen + -ung)
die Verhandlung (> verhandeln + -ung)
die Einführung (> ein- + führen + -ung)
gesetzlich (> das Gesetz)
die Währung
der Teilnahmestaat (> teilnehmen + der Staat)
der Beitritt (> beitreten)
der Europarat (> Europa + der Rat)

3.3 Щоб перевірити правильність розуміння інформації з таблиці та доповнити її зверніться до конспекту лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург» або інших довідкових джерел.

ЗАВДАННЯ 4/AUFGABE 4

За матеріалами конспекту лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург» або з опорою на інші довідкові джерела виконайте тестове завдання.

1. З усіх давніх племен на території земель сучасного Люксембургу домінували:

- а) алемани;
- б) галли;
- в) лангобарди;
- г) рети.

2. Австразія (*Austrasien*) – це:

- а) азіатська частина Австрії;
- б) давньогерманська назва Австралії;
- в) давньокельтська назва материка Євразія;
- г) східна частина імперії франків.

3. Після розподілу імперії Карла Великого люксембурзькі землі відійшли:

- а) графам Люксембурзьким;
- б) Карлові Лисому;
- в) Лотареві I;
- г) Людовікові II Німецькому.

4. Замок Лютцельбург (*Burg Lucilinburhuc*, f) на місці римського укріплення на р. Альзетта звів:

- а) Зігфрід;
- б) Карл Великий;
- в) Лотар I;
- г) Юлій Цезар.

5. Імператором Священної Римської імперії з династії Люксембургів був/була:

- а) Генріх VII;
- б) Ермезінда Люксембурзька;
- в) Зігфрід;
- г) Конрад I.

6. Люксембург стає герцогством у зв'язку з:

- а) знаковим підвищенням соціально-економічного рівня життя;
- б) модою того часу;
- в) перепродажем земель герцогам із династії Габсбургів;
- г) реформами імператора Карла IV.

7. До володінь Габсбургів герцогство потрапляє:

- а) як воєнний трофей;
- б) як данина за борги;
- в) як вигідне придбання;
- г) як шлюбний спадок.

8. Іспанські Нідерланди – це:

- а) голандськомовна частина Іспанії;
- б) іспаномовна частина Нідерландів;
- в) історична область, якою володіла іспанська «гілка»

Габсбурзької династії;

- г) група островів у Північному морі, що належали Іспанії.

9. Піренейська угода – це мирна угода наприкінці Тридцятилітньої війни 1618–1648 рр. між:

- а) Австрією й Люксембургом;
- б) Італією та Францією;
- в) Францією й Британією;
- г) Францією та Іспанією.

10. «Золотий вік» розквіту й 80-річний мир у герцогстві настає в складі володінь:

- а) Австрії;
- б) Іспанії;
- в) Нідерландів;
- г) Франції.

11. Упродовж своєї історії Люксембург неодноразово опинявся під «ярмом»:

- а) австрійським;
- б) іспанським;
- в) німецьким;
- г) французьким.

12. Рік створення Великого герцогства Люксембург – це:

- а) 1648;
- б) 1701;
- в) 1815;
- г) 1874.

12. Теоретично герцогство було незалежним, але фактично ним керував/-ли:

- а) канцлер Австрії;
- б) король Нідерландів;
- в) король Пруссії;
- г) кілька люксембурзьких графів.

13. Між 1659 і 1839 рр. у Люксембурзі відбулося три поділи території, унаслідок яких територія герцогства зменшилася з 10 700 км² до 2 586 км². Найбільшу частину своїх територій (65 %) і половину населення (175 000 осіб) Люксембург утратив на користь ... у 1839 р.:

- а) Бельгії;
- б) Нідерландів;
- в) Німеччини;
- г) Франції.

14. Герцогство Люксембург входило до:

- а) Рейнського союзу;
- б) Німецького союзу;
- в) Північнонімецького союзу;
- г) Австро-Угорської імперії.

15. Статус «вічно нейтральної держави» Люксембург одержав за рішенням:

- а) Віденського конгресу;
- б) Кельнського собору;

- в) Лондонської конференції;
- г) Гаазької конвенції.

16. Відновленню економіки країни після Першої світової війни, під час якої німці порушили нейтралітет країни, сприяло становлення промислово-економічного союзу з ...:

- а) Бельгією;
- б) Нідерландами;
- в) Німеччиною;
- г) Францією.

17. Після звільнення від окупації в 1944 р. Люксембург об'єднується з Бельгією та Нідерландами в митно-економічний союз:

- а) АЛБА;
- б) Бенілюкс;
- в) Вишеградську групу;
- г) Меркосур.

18. У зв'язку із запланованим вступом до НАТО в 1948 р. Люксембург вилучає статті про ... з Конституції країни:

- а) муніципалітети;
- б) монетизацію;
- в) нейтралітет;
- г) суверенітет.

19. У 1957 р. Люксембург стає співзасновником:

- а) ЄЕС;
- б) ЄС;
- в) НАТО;
- г) ООН.

РОЗДІЛ 3

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ

3.1 Адміністративний поділ територій ФРН, Австрії та Ліхтенштейну.

3.2 Адміністративно-територіальний поділ Швейцарії й Люксембургу.

3.1 АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОДІЛ ТЕРИТОРІЙ ФРН, АВСТРІЇ ТА ЛІХТЕНШТЕЙНУ

Територія Німеччини до середини ХІХ ст. охоплювала чималу кількість окремих дрібних державних утворень. Поглянувши на будь-яку мапу тих часів, стає зрозумілим, чому Німеччину називають «клаптиковою ковдрою» (*Flickenteppich*, m). Процес становлення сучасної політичної карти Німеччини тривав не одне століття. І лише 1945 р. дав стимул до її оформлення в тому вигляді, який ми маємо сьогодні.

Федеративна Республіка Німеччина – це офіційна назва країни. Загалом у наш час налічують приблизно 30 країн світу з федеративною структурою. **Федерацією** (лат. *foedus* – союз, об'єднання) називають складну за устроєм форму державного правління, за якої частинами держави є низка рівноправних одиниць (республік, земель, країв тощо), що мають певну політичну самостійність у рамках федерації, проте визнають верховенство законодавчих, виконавчих і судових органів загальнодержавного (федерального) рівня.

До складу німецької федерації входять 16 суб'єктів із статусом «держави-члена» (*Gliedstaat*, m) федерації. Загально їх називають федеральними землями (*Bundesland*, n/*Bundesländer*, pl; на офіційному рівні просто *Land*, n/*Länder*, pl), проте фактично три з них (Баварія, Саксонія та Тюрингія) мають статуси «вільних держав» (*Freistaat*, m), а дві (Гамбург

і Бремен) – «вільних (і) ганзейських міст» (*Freie (und) Hansestadt*, f). Столиця ФРН – м. Берлін, що також має статус столиці.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

Спробуйте визначити географічне розміщення земель на мапі Німеччини, користуючись підказками:

Скористайтесь
можливостями сервісу **Seterra**
для вивчення
адміністративного поділу
ФРН, Австрії та Швейцарії
(<https://online.seterra.com/de>).

а. Земля Шлезвіг-Гольштейн – єдина земля у ФРН, що одночасно омивається Північним і Балтійським морями.

Шлезвіг-Гольштейн Кіль
Land Schleswig-Holstein Kiel

б. До складу територій землі Мекленбург-Передня Померанія входить найбільший острів країни – о. Рюген.

Мекленбург-Передня Померанія Шверін
Land Mecklenburg-Vorpommern Schwerin

с. До землі Бремен фактично належать міста Бремен і Бремерхафен, розміщені поодаль одне від одного.

Вільне ганзейське місто Бремен **Бремен**
Freie Hansestadt Bremen Bremen

д. Вільне та ганзейське місто Гамбург знаходиться на початку лійкоподібного гирла (естуарію) р. Ельби приблизно за 130 км до її впадання в Північне море.

Вільне та ганзейське місто Гамбург **Гамбург**
Freie und Hansestadt Hamburg Hamburg

е. Берлін розміщений у центрі іншої федеральної землі – Бранденбургу.

Берлін **Берлін**
Land Berlin Berlin

Бранденбург **Потсдам**
Land Brandenburg Potsdam

ф. Земля Нижня Саксонія займає в Німеччині друге місце за площею після Баварії.

Нижня Саксонія **Ганновер**
Land Niedersachsen Hannover

Вільна держава Баварія **Мюнхен**
Freistaat Bayern München

г. Саксонія – найсхідніша федеральна земля Німеччини.

Вільна держава Саксонія **Дрезден**
Freistaat Sachsen Dresden

h. Саксонія-Анхальт розміщена по діагоналі між двома іншими німецькими «Саксоніями».

Саксонія-Анхальт **Магдебург**
Land Sachsen-Anhalt Magdeburg

i. Найурбанізованіша земля Німеччини – Північний Рейн-Вестфалія – межує з Нідерландами та Бельгією.

Північний Рейн-Вестфалія **Дюссельдорф**
Land Nordrhein-Westfalen Düsseldorf

j. Земля Саар знаходиться на кордоні Франції та Німеччини й упродовж своєї історії неодноразово переходила до тієї чи іншої держави. Єдиний внутрішньонімецький сусід – земля Рейнланд-Пфальц.

Рейнланд-Пфальц **Майнц**
Land Rheinland-Pfalz Mainz

Саар **Саарбрюккен**
Saarland Saarbrücken

k. До територій землі Баден-Вюртемберг входить громада Бюзінген-ам-Хохрайн – анклав, оточений з усіх сторін територією Швейцарії.

Баден-Вюртемберг **Штутгарт**
Land Baden-Württemberg Stuttgart

l. Тюрингія та Гессен розміщені в центрі Німеччини й обидві славляться своїми лісистими місцевостями. Тюрингія відома Тюринзьким лісом, а також там знаходиться географічний центр Німеччини. Не дивно, що її звать «зеленим серцем Німеччини». А Гессен, де, до речі, росте майже 40 % усіх лісів країни, більш відомий своїм мегаполісом із другим за розмірами аеропортом у Європі – Франкфуртом-на-Майні.

Вільна держава Тюрингія **Ерфурт**
Freistaat Thüringen Erfurt

Гессен **Вісбаден**
Land Hessen Wiesbaden

Станом на 2018 р. у чотирьох землях ФРН функціонують 19 адміністративних округів (*Regierungsbezirk*, m). Федеральні землі й округи поділені на райони (*Kreis/Landkreis*, m), а райони – на громади (*Gemeinde*, f), що є носіями комунального самоуправління та народовладдя.

Конституція Австрії визначає її форму правління як **федеративну республіку**. Тісніший історичний зв'язок Австрії з Німеччиною ніж зі Швейцарією сприяв виділенню спільної для обох сучасних країн одиниці адміністративного поділу – **федеральної землі** (*Bundesland*, n), яких у країні налічують дев'ять. Подібно до Берліна у ФРН Відень в Австрії має статус столиці й окремої федеральної землі.

	<i>Прапор</i>	<i>Герб</i>	<i>Земля</i>	<i>Адмін. центр</i>
1			Бургенланд Burgenland	Айзенштадт Eisenstadt
2			Каринтія Kärnten	Клагенфурт Klagenfurt
3			Нижня Австрія Niederösterreich	Санкт-Пельтен Sankt Pölten
4			Верхня Австрія Oberösterreich	Лінц Linz
5			Зальцбург Salzburg	Зальцбург Salzburg
6			Штирія Steiermark	Грац Graz
7			Тіроль Tirol	Інсбрук Innsbruck
8			Форарльберг Vorarlberg	Брегенц Bregenz

Усі федеральні землі Німеччини мають право приймати й установлювати внутрішні, так звані місцеві закони, але право прийняття стратегічно важливих рішень і законів залишається за федеральним урядом Німеччини. А от федеральні землі в Австрії володіють порівняно незначним обсягом законодавчих повноважень, тому що історично впродовж довгого часу правління Габсбургів центральна влада зосереджувалася винятково у Відні.

Федеральні землі складаються з **округів** (*Bezirk*, m) та уставних міст (*Statutarstadt*, f). Округи поділяють на **громади/комуни** (*Gemeinde*, f) і **міста** (*Stadt*, f). Столиця та деякі уставні міста також можуть мати окружний поділ. Громади зазвичай об'єднують декілька населених пунктів.

За формою державного правління **Князівство Ліхтенштейн** – конституційна монархія (*konstitutionelle Monarchie*, f), а за адміністративним устроєм – об'єднання 11 **громад/комун** (*Gemeinde*, f) переважно з одного міста (поселення).

Нижній Ліхтенштейн			Верхній Ліхтенштейн		
	<i>Герб</i>	<i>Громада</i>		<i>Герб</i>	<i>Громада</i>
1		Гампрін Gamprin	6		Бальцерс Balzers
2		Маурен Mauren	7		Вадуц Vaduz
3		Руггел Ruggell	8		Планкен Planken
4		Шелленберг Schellenberg	9		Трізен Triesen
5		Ешен Eschen	10		Трізенберг Triesenberg

Історичні території графства Шелленберг на сьогодні належать до округу Нижній Ліхтенштейн (*Wahlkreis Unterland*, m), а графства Вадуц – до округу Верхній Ліхтенштейн (*Wahlkreis Oberland*, m). Вони винятково виборчі округи без адміністративних повноважень.

Незважаючи на свої незначні розміри, громади мають доволі дивні форми на мапі країни. Крім основної території, до семи громад уходить мінімум один ексклав (*Exklave*, f) – частина території, географічно відокремлена від основної та оточена територіями інших громад: Бальцерс (2 ексклави), Ешен (2), Гампрін (1), Планкен (3), Шан (4), Трізенберг (1), Вадуц (5). Громади Планкен і Шан мають один та два анклави (*Enklave*, f) відповідно – території, відокремлені від основної території й оточені територіями лише однієї іншої громади.

3.2 АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ ШВЕЙЦАРІЇ Й ЛЮКСЕМБУРГУ

Формально **Швейцарія** – конфедерація (*Konföderation*, f), під якою традиційно розуміють об'єднання чи союз самостійних суверенних держав для досягнення певних цілей (наприклад, таких як Європейський союз). Фактично Швейцарія – це федеративна парламентська республіка, де державну владу діляють федеральний уряд, кантони й комуни.

Згідно зі ст. 1 Конституції Швейцарської Конфедерації територіальний устрій країни на сьогодні репрезентують 26 адміністративних одиниць – **кантонів** (*Kanton*, m). Шість із них – кантони Аппенцель-Ауссерроден, Аппенцель-Іннерроден, Базель-Ланд, Базель-Штадт, Нідвальден та Обвальден – «кантони з половиною голосу» або неофіційно – «напівкантони».

Історично кантони були окремими міні-державами з власними кордонами, армією та грошовими одиницями. Сьогодні, за дійсним списком Номенклатури територіальних одиниць, для цілей статистики другого рівня (NUTS-2) Швейцарські кантони поділяють на 7 регіонів.

<i>Регіон</i>		<i>Кантон</i>	<i>Адмін. центр</i>	<i>Мови</i>
1 – Регіон Женевського озера <i>Genfersee-region</i>		Во Waadt	Лозанна Lausanne	<i>Fr</i>
		Вале (Валліс) Wallis	Сьйон Sitten	<i>Fr, De</i>
		Женева Genf	Женева Genf	<i>Fr</i>
		Берн Bern	Берн Bern	<i>De, Fr</i>
2 – Регіон Швейцарського плато <i>Espace Mittelland</i>		Фрібур (Фрайбург) Freiburg	Фрібур (Фрайбург) Freiburg	<i>Fr, De</i>
		Золотурн Solothurn	Золотурн Solothurn	<i>De</i>
		Невшатель (Нойенбург) Neuenburg	Невшатель (Нойенбург) Neuenburg	<i>Fr</i>
3 – Регіон Північно- Західної Швейцарії <i>Grossregion Nordwest-schweiz</i>		Юра Jura	Делемон (Дельсберг) Delsberg	<i>Fr</i>
		Базель-Штадт Basel-Stadt	Базель Basel	<i>De</i>
		Базель-Ланд Basel-Landschaft	Лісталь Liestal	<i>De</i>
		Ааргау Aargau	Аарау Aarau	<i>De</i>

4 – Цюрих <i>Zürich</i>		Цюрих Zürich	Цюрих Zürich	<i>De</i>
		Гларус Glarus	Гларус Glarus	<i>De</i>
		Шаффхаузен Schaffhausen	Шаффхаузен Schaffhausen	<i>De</i>
5 – Регіон Східної Швейцарії <i>Ostschweiz</i>		Аппенцель– Ауссерроден Appenzell Ausserrhoden	Херізау Herisau	<i>De</i>
		Аппенцель– Іннерроден Appenzell Innerrhoden	Аппенцель Appenzell	<i>De</i>
		Санкт-Галлен St. Gallen	Санкт-Галлен St. Gallen	<i>De</i>
		Граубюнден Graubünden	Кур Chur	<i>De, Rm, It</i>
		Тургау Thurgau	Фрауенфельд Frauenfeld	<i>De</i>
		Люцерн Luzern	Люцерн Luzern	<i>De, Fr</i>
6 – Регіон Центральної Швейцарії <i>Zentralschweiz</i>		Урі Uri	Альтдорф Altdorf	<i>De</i>
		Швіц Schwyz	Швіц Schwyz	<i>De</i>
		Обвальден Obwalden	Зарнен Sarnen	<i>De</i>

		Нідвальден Nidwalden	Штанс Stans	<i>De</i>
		Цуг Zug	Цуг Zug	<i>De</i>
7 – Тічино <i>Tessin</i>		Тічино Tessin	Беллінцона Bellinzona	<i>It</i>

Кантони позбавлені права сецесії (виходу зі складу конфедерації), проте зазвичай мають ознаки державності (право мати свою Конституцію, уряд, суди тощо), узгоджені з загальними нормами федеративного права. Кантони виконують завдання уряду, але планують заходи відповідно до власних потреб, зокрема в сферах освіти, охорони здоров'я, культури, охорони внутрішнього порядку. Крім того, кожен кантон запроваджує додаткові податки в своїх межах із метою самофінансування.

Найнижчий рівень територіально-адміністративного поділу – **комуни/громади** (*Gemeinde*, f), що переймають частину завдань від кантонів, до складу яких уходять.

Проміжний рівень між кантоном і громадою займають **округи** (*Bezirk/Amt/Kreis*, m), що переважно виконують функцію децентралізаторів влади кантонів та організаторів судочинства. У багатьох кантонах простежується тенденція до ліквідації чи об'єднання округів.

Як і в Ліхтенштейні, форма державного правління в **Герцогстві Люксембург** – конституційна монархія. Подібно до Швейцарії основна одиницею адміністративного поділу в країні – **кантон** (*Kanton*, m), хоча до 2015 р. існували й округи (*Distrikt*, m).

Кожен кантон має однойменний адміністративний центр, де зазвичай розміщені державні установи. Громади – органи самоврядування, чію діяльність раніше контролювали

призначені великим герцогом окружні комісари. Органи такого самоврядування – виборні ради.

<i>Кантон</i>	<i>Кантон</i>	<i>Кантон</i>
Колишній	Колишній Округ	Колишній Округ
Округ Дікірх	Гревенмахер	Люксембург
Distrikt Diekirch	Distrikt Grevenmacher	Distrikt Luxemburg
1 Клерво	6 Ехтернах	9 Капеллен
Clerf	Echternach	Capellen
2 Дікірх	7 Гревенмахер	10 Еш-сюр-Альзетт
Diekirch	Grevenmacher	Esch an der Alzette
3 Реданж	8 Реміх	11 Люксембург
Redingen	Remich	Luxemburg
4 Віанден		12 Мерш
Vianden		Mersch
5 Вільц		
Wiltz		

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

Перенесіть до робочих зошитів таблицю, наведену нижче. Відповідно до одержаної інформації зазначте типові для кожної з німецькомовних країн одиниці адміністративного поділу. Зробіть коротке усне резюме щодо спільностей і відмінностей.

Країна	Форма правління	Рівень адміністративного поділу			
		1-й	2-й	3-й	4-й

РОЗДІЛ 4 ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА

4.1 Політична система федеративних країн.

4.2 Політична система монарших країн.

4.3 Партійна система.

Під **політичною системою** розуміють сукупність і механізми взаємодії державних та політичних інститутів, політичних відносин, а також політичних і правових норм.

4.1 ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ФЕДЕРАТИВНИХ КРАЇН

За формою державного устрою Німеччина – парламентська федеративна республіка. Саме парламент відіграє значну роль у системі органів державної влади. Загалом політична система держави дворівнева: на федеральному рівні приймають загальнодержавні рішення міжнародного значення, а на регіональному (земельному) вирішують питання окремих федеральних земель. Кожен рівень має окремі органи виконавчої, законодавчої та судової влад, що склалося історично, тому що кожна земля колись була однією чи декількома державами зі своїми органами влади та конституцією.

Основний Закон Німеччини (*Grundgesetz*, n) закріпив п'ять чинних конституційних органів:

- Федерального президента (*Bundespräsident*, m);
- Бундестаг (*Bundestag*, m > *Bundes-* + *Tag* – збору);
- Бундесрат (*Bundesrat*, m > *Bundes-* + *Rat* – рада);
- Федеральний уряд (*Bundesregierung*, f > *Bundes-* + *Regierung* – правління, уряд);

- Федеральний конституційний суд (*Bundesverfassungsgericht*, п > *Bundes- + Verfassung – конституція + Gericht – суд*).

Відповідно до Основного закону ФРН глава держави – **Федеральний президент**. Його обирають на спеціально скликаних **Федеральних зборах** (*Bundesversammlung*, f) терміном на 5 років, максимум на 2 терміни поспіль. На відміну від більшості країн світу, Федеральний президент у Німеччині виконує переважно представницькі функції, тобто презентує країну на міжнародній арені й акредитує дипломатів. Крім того, він підписує та оприлюднює федеральні закони, а також має право здійснювати конституційний нагляд за законотворчою діяльністю.

Законодавчу гілку влади на рівні федерації представляє двопалатний парламент із Нижньої палати чи Бундестагу й Верхньої палати або Бундесрату.

Найважливіші функції **Бундестагу** – ухвалення законів, вибирання федерального канцлера й контролювання діяльності уряду. Делегатів до Бундестагу обирають безпосередньо всі громадяни країни, які досягли 18 років. До Бундестагу входять представники партій, які на виборах набрали не менше ніж 5 % голосів виборців. Термін каденції депутатів – 4 роки.

Якщо проведений через Бундестаг закон зачіпає інтереси окремих німецьких земель, його повинен схвалити Бундесрат. Функціонування цього органу законодавчої влади дає можливість землям брати участь у законодавчій і виконавчій діяльності. Членів Бундесрату обирає не населення країни, а делегують земельні парламенти на чолі з головою земельного уряду для представлення інтересів землі на федеральному рівні.

Законодавством на рівні федеральних земель займаються **парламенти земель** – ландтаги (*Landtag*, m), парламенти міст-земель Гамбург і Бремен – бюргершафти (*Bürgerschaft*, f) та Палата депутатів (*Abgeordnetenhaus von Berlin*, n) у Берліні. За винятком Баварії, усі землі ФРН мають однопалатні парламенти, що обирають усенародно. Представників

до земельних парламентів обирають не одночасно (тобто ці вибори не загальнонаціональні) терміном на 5 років (у Бремені – на 4). Парламенти земель несуть відповідальність за формування складів земельних урядів.

Парламенти земель ухвалюють закони, що діють у межах земель. До сфер компетенції федеральних земель належать питання політики щодо культури та народної освіти, охорони правопорядку й довкілля. З огляду на те, що діяльність Бундесрату фінансують усі 16 земельних урядів і вона залежить від їх підтримки, зрозуміло, що земельні уряди – важливі гравці у федеральній політиці.

Федеральний уряд – виконавча гілка влади на загальнодержавному рівні. Переговори щодо його формування починаються відразу після виборів до Бундестагу. До складу Федерального уряду входять **федеральний канцлер** (*Bundeskanzler, m*) і **федеральні міністри** (*Bundesminister, m*) – представники партії, що перемогла на виборах, або представники міжпартійної коаліції.

Зазвичай канцлером стає заздалегідь визначений лідер партії-переможця на загальнонаціональних виборах. Проте офіційно кандидатуру канцлера пропонує Федеральний президент і схвалює Бундестаг. Термін каденції канцлера – чотири роки. Федеральні міністри, кандидатури яких пропонує канцлер та затверджує Федеральний президент, поєднують дві функції: членів кабінету (як колегіального органу) і керівників відповідних міністерств.

Федеральні міністерства провадять урядову політику в кооперації з відповідними органами виконавчої влади земель ФРН і на місцях, очолюваних земельними міністрами (*Landesminister, m*). Земельних міністрів призначають голови земельних урядів, очільники земель – прем'єр-міністри, бургомістри або президенти сенату (у кожній землі посади можуть мати різні назву).

Завершують структуру органів виконавчої влади місцеві адміністрації (муніципалітети). Вони підлегли земельним урядам із питань, що належать до компетенції самих земель.

Федеративна Республіка Німеччина – це правова держава, що забезпечує захист прав, свобод і рівності громадян. За дотриманням цих прав відповідно до Основного закону країни (конституції) стежить **Федеральний конституційний суд**.

Федеральний конституційний суд – це вища судова інстанція, половину членів якої обирає Бундестаг, а іншу половину – Бундесрат (по вісім суддів) терміном на 12 років. Суд дає тлумачення Основного закону ФРН і перевіряє федеральні й земельні закони щодо їх відповідності Конституції тощо.

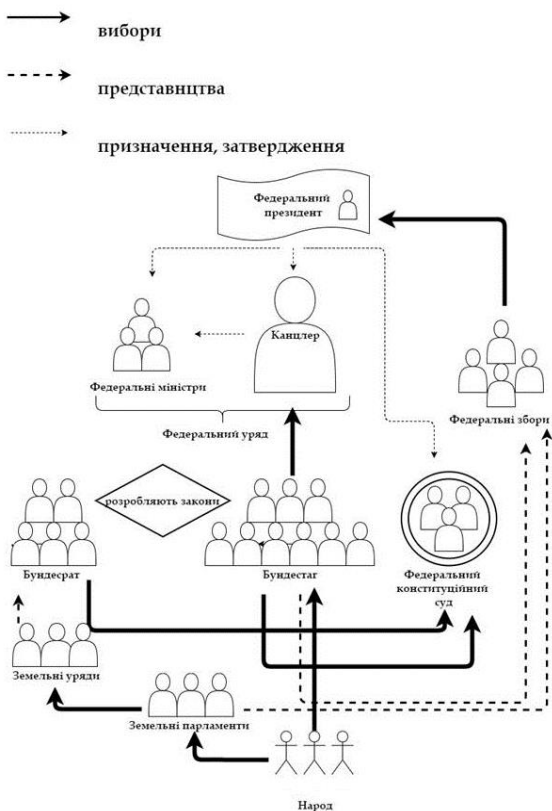
На федеральному рівні також функціонують п'ять вищих судів:

- Федеральний верховний суд Німеччини (*Bundesgerichtshof*, m);
- Федеральний адміністративний суд (*Bundesverwaltungsgericht*, n);
- Федеральний суд із трудових питань (*Bundesarbeitsgericht*, n);
- Федеральний суд із питань соціального захисту (*Bundessozialgericht*, n);
- Федеральний фінансовий суд (*Bundesfinanzhof*, m).

Усі інші суди перебувають під керівництвом земель. Крім того, усі землі, за винятком Шлезвіг-Гольштайн, мають окремі конституційні суди, що приймають рішення щодо відповідності земельних актів їх конституціям.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

За допомогою опорної схеми та наведеного вище матеріалу коротко перекажіть основні принципи організації політичної системи ФРН.

Політична система ФРН

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

Попрацюйте в парах і за матеріалами конспекту лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург» або з опорою на інші довідкові джерела складіть базові схеми політичних систем Швейцарії та Австрії. Презентуйте схеми під час заняття та проаналізуйте відмінності наповнень спільних політичних термінів, що виявляються на фоні різних країнознавчих контекстів (наприклад, канцлер, президент, федеральні збори тощо).

4.2 ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА МОНАРШИХ КРАЇН

		Ліхтенштейн	Люксембург
Форма правління		конституційна спадкова монархія (<i>konstitutionelle Erbmonarchie</i> , f)	парламентська монархія (<i>parlamentarische Monarchie</i> , f)
Глава держави		князь (<i>Fürst</i> , m)	Великий герцог (<i>Großherzog</i> , m)
Орган законодавчої влади		Ландтаг (<i>Landtag</i> , m)	Палата депутатів (<i>Abgeordneten-kammer</i> , f), Державна рада Великого герцогства Люксембург (<i>Staatsrat</i> , m)
Орган виконавчої влади		коаліційний уряд (<i>Koalitionsregierung</i> , f)	Великий Герцог, уряд (<i>Regierung</i> , f)
Склад уряду		голова уряду (<i>Regierungschef</i> , m), урядові радники (<i>Regierungsrat</i> , m)	прем'єр-міністр (<i>Premierminister</i> , m/ <i>Staatsminister</i> , m), 15 міністрів, 3 державні секретарі
Суд	1-ї інст.	Окружний суд (<i>Landgericht</i> , n)	світові суди (<i>Friedensgericht</i> , n)
	2-ї інст.	Вищий суд (<i>Obergericht</i> , n)	окружні суди (<i>Bezirksgericht</i> , n)
	3-ї інст.	Верховний суд (<i>Oberste Gerichtshof</i> , m)	Верховний Суд (<i>Oberster Gerichtshof</i> , m)
Конституційний контроль		Державний суд Ліхтенштейну (<i>Staatsgerichtshof</i> , m)	Конституційний Суд (<i>Verfassungsgerichtshof</i> , m)

ЗАВДАННЯ 3/AUFGABE 3

За матеріалами цього підрозділу та матеріалами конспекту лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург»

або з опорою на інші довідкові джерела дайте відповіді на запитання.

1. Що означає термін «конституційна монархія»?
2. Яка різниця в функціях і повноваженнях між ландтагами ФРН, Австрії та Ліхтенштейну?
3. У яких країнах діють «палати депутатів» і що це?
4. У чому сутність принципу «прямої демократії» та де його застосовують?
5. Який найвищий орган судової влади у кожній із німецькомовних країн?

4.3 ПАРТІЙНА СИСТЕМА

Німеччина – це країна партійної демократії. Свої політичні уподобання громадяни ФРН висловлюють під час виборів до земельних парламентів, Бундестагу, а також Європарламенту. Партії можуть мати різний рівень представлення на всіх трьох рівнях, тому що вибори до парламентів відбуваються зі значними часовими інтервалами.

24 вересня 2017 р. у Німеччині відбулися чергові вибори до Бундестагу (*Bundestagswahl*, f). До участі в гонці допустили 48 партій (у 2013 р. – 34). У результаті подолання 5 % бар'єру до парламенту ввійшли сім партій. Зокрема до Бундестагу повернулася Вільна демократична партія Німеччини, що не подолала бар'єр на попередніх виборах 2013 р., а також до парламенту ввійшла молода партія консерваторів і євроскептиків Альтернатива для Німеччини.

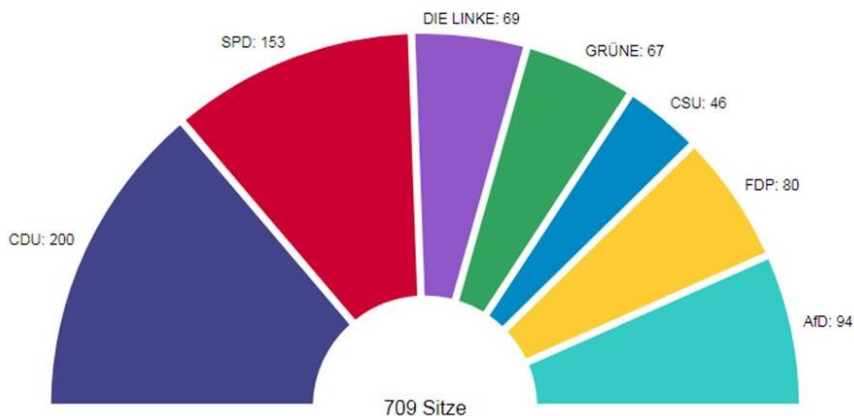
ХДС/ХСС (*CDU/CSU/*

Union, f) – це парламентська фракція, право-консервативне центристське коаліційне

об'єднання двох політичних партій ФРН: **Християнсько-демократичного союзу** (*Christlich Demokratische Union Deutschlands*, f) і **Християнсько-соціального союзу** (*Christlich-*

Soziale Union in Bayern, f). Партії споріднені за цілями, ідеологією та програмою, утім, ХСС діє лише в Баварії (141 000 ос./2017 р.), у той час як ХДС – на решті території країни (425 910 ос./2017 р.).

Розподіл місць у Бундестазі 2017 року скликання

Соціал-демократична партія Німеччини/СДП (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*, f/SPD) – це найстаріша й найбільша за кількістю членів (457 700 ос./2017 р.) політична партія Німеччини, основні стратегії якої заклали ще під час Березневої революції 1848 р.

Вільна демократична партія Німеччини/ВДП (*Freie Demokratische Partei*, f/FDP) – це парламентська політична партія, що додержується ліберальної ідеології. ВДП налічує 63 050 членів (станом на кінець 2017 р.).

Ліви/Партія лівих (*Die Linke/Linkspartei*, f) – німецька соціалістична політична партія, утворена в червні 2007 р. унаслідок злиття східнонімецької

посткомуністичної Партії демократичного соціалізму (ПДС) із західнонімецькою Виборчою альтернативою за працю та соціальну справедливість (IATCC, WASG). Наприкінці 2017 р. до партії належали 62 182 членів.

Союз 90/Зелені (Bündnis 90/Die Grünen) – німецька партія зелених, утворена в результаті злиття Партії Зелених і Союзу 90 у 1993 р. Особливість їх програми – поєднання ринкової економіки з необхідністю охорони природи та доквілля під контролем держави. Кількість партійних членів – 62 257 осіб (2017 р.).

Наймолодша з найвпливовіших партій ФРН – **Альтернатива для Німеччини (Alternative für Deutschland, f/ AfD)**, заснована лише в 2013 р на хвилі Єврокризи як партія Єврокритиків. Крім того, прибічники партії жорстоко критикують імміграційну політику сучасної Німеччини. На кінець 2017 р. членство в партії мали 30 200 осіб.

Єдине положення Конституції **Швейцарії** щодо партійної системи обмежується описом функціональної сфери партій. Так, Стаття 137 «Політичні партії» (*Politische Parteien*, pl) декларує, що політичні партії сприяють формуванню громадської думки й народної волі. Утім, багатопартійна система Швейцарії відіграє неабияку роль у формуванні зовнішньої та внутрішньої політик країни.

У Швейцарії функціонують як політичні партії, репрезентовані лише на місцевому рівні, так і партії, що мають осередки по всій країні та представників, яких обирають до складу Федеральних зборів (парламенту). Представники найбільших і найвпливовіших партій входять до складу Федерального уряду. Найбільш відомі в країні приблизно 15 партій, із яких у формуванні Федеральних зборів зазвичай беруть участь 4–5 найбільших і 2–3 менш великі.

За часів створення Конфедерації (1848 р.) у країні не було жодних партій, тому що серед лібералів, консерваторів та радикально налаштованих демократів того часу панувала єдність щодо питання створення сильної й волелюбної федеративної держави.

Наступником тодішніх лібералів і радикальних демократів вважають сьогоднішню **Вільну демократичну партію Лібералів (FDP. Die Liberalen)**, що є результатом злиття Ліберальної партії (*Liberale Partei der Schweiz/LPS*) та Ліберально-Радикально-демократичної партії (*Freisinnig-Demokratische Partei der Schweiz/FDP*) у 2009 р. і станом на 2018 р. налічує 120 000 партійних членів. Партія відстоює особисті свободи, приватновласницьке господарство та ринкову економіку. Від цієї партії, що на самому початку об'єднала майже все міське населення, спершу відкололася Демократична партія кантонів Граубюнден і Гларус, а потім – Партія селян, бюргерів та ремісників. Ці партії в 1971 р. об'єдналися в Швейцарську народну партію.

FDP
Die Liberalen

Сьогодні **Швейцарська народна партія (Schweizerische Volkspartei, f)** – це права консервативна націоналістична політична партія, яку вважають найсильнішою в країні (за результатами останніх виборів 2015 р., третина виборців у країні підтримала її курс).

Партія виступає за збереження нейтралітету й проти вступу країни до НАТО та ЄС, за збереження інституту прямої демократії, обмеження імміграції, укріплення поліцейського контролю та зниження податків, а також за збереження традиційної ролі жінки в сім'ї та суспільстві. Зокрема у 1992 р. вона була фактично єдиним противником приєднання Швейцарії до Європейської економічної спільноти (ЄЕС) і досягла позитивних результатів під час народного референдуму з цього питання. З ініціативи Швейцарської народної партії 29 листопада 2009 р. у країні відбувся референдум, на якому

59 % виборців підтримали заборону на будівництво мінаретів, що «сприяє ісламізації країни». Партійний склад – приблизно 90 000 осіб.

У 2007 р. парламент усунув з уряду радикально налаштованого представника ШНП К. Блюхера, який не визнавав принципів консенсусу й колегіальності роботи уряду, а на його посаду обрав більш помірну в поглядах Е. Відмер-Шлумпф. Для партії все закінчилося розколом і виходом Е. Відмер-Шлумпф із фракції та партії. У результаті утворилася **Бюргерсько-демократична партія** (*Bürgerlich-Demokratische Partei Schweiz/BDP Schweiz*, f).

У зв'язку із загрозою зубожіння робочого класу через індустріалізаційні процеси XIX ст. пролунав заклик до соціальної справедливості. Тоді в 1888 р. виникла **Соціал-демократична партія Швейцарії** або **Соціалістична партія Швейцарії** (*Sozialdemokratische Partei der Schweiz*, f), що згодом проголосила себе прибічницею диктатури пролетаріату. Із плином часу, коли держава стала виконувати все більше вимог робочого класу, партія перетворилася на демократичну народну партію.

У складі парламенту Конфедерації консерваторів-католиків разом із соціалістами належать до класичної «опозиції» до лібералів. Лише на початку XX ст. консерватори зуміли створити міцну партію, що пізніше також акумулювала католицькі спілки селян і робітників. Сьогоднішня **Християнсько-демократична народна партія Швейцарії** або **Християнсько-демократична партія** (*Christlich Demokratische Volkspartei/CVP*, f) убаचाє основу свого політичного курсу в католицькому світобаченні та виступає за соціально захищену ринкову економіку.

Інші менш популярні, проте впливові на політику держави Зелена партія Швейцарії (*Grüne Partei der Schweiz/GPS*, f), Зелена ліберальна партія (*Grünliberale Partei Schweiz/GLP*,

f), Ліга Тічино (*Liga der Tessiner*, f), Євангелічна народна партія (*Evangelische Volkspartei der Schweiz/EVP*, f), Рух громадян Женеви (*Genfer Bürgerbewegung*, f) та інші.

За різними підрахунками, 7–10 % швейцарців – партійні члени. Фактичні партії-переможці на виборах визначають політичний курс країни. Тим не менш, концентрації влади вдається уникнути завдяки тому, що при владі завжди стоїть коаліція з чотирьох партій, тому для прийняття рішень пошук компромісів неминучий. Крім того, політичні партії агрегують та артикулюють інтереси груп громадян, сприяють їх політичній соціалізації, забезпечують зворотний зв'язок між державою та спільнотою.

В **Австрії** також функціонує багатопартійна система. Конституція Австрії закріплює за ними деякі права щодо участі в управлінні країною. Основний правовий акт, що регулює діяльність політичних партій, – це «Закон про партії» відповідно до якого:

- наявність і різноманітність політичних партій – важливі компоненти демократичного ладу Республіки;
- політичні партії покликані впливати на ведення державної політики передусім через участь у виборах до федеральних органів влади та Європейського парламенту;
- формування політичних партій вільне (у рамках положень федеральної конституції).

Традиційно партійну систему в парламенті Австрії презентують шість найсильніших партій, проте є й низка більш дрібних і менш впливових.

Логотип
(рік засн.)

(1888 р.)

Партія

Соціал-демократична партія
Австрії (СДПА)
*Sozialdemokratische Partei
Österreichs (SPÖ)*

Напрями
діяльності

соціал-демократія

(1945 p.)

Австрійська Народна партія
Österreichische Volkspartei (ÖVP)

консерватизм,
економічний
лібералізм,
християнська
демократія

(1955 p.)

Австрійська Народна партія
(АПС)
Freiheitliche Partei Österreichs
(FPÖ)

національний
лібералізм
і консерватизм,
правий популізм,
евроскептицизм

(1986 p.)

Партія Зелених
Die Grünen – Die Grüne
Alternative (GRÜNE)

захист довкілля,
соціальний
прогресивізм,
лівоцентризм

(2012 p.)

НЕОС – Нова Австрія та
Ліберальний форум
NEOS – Das Neue Österreich und
Liberales Forum (NEOS)

лібералізм

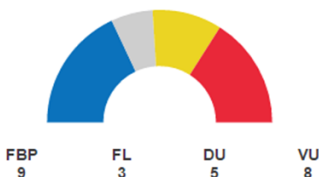

(2017 p.)

Список Петера Пільца
Liste Peter Pilz

захист довкілля,
соціальний
прогресивізм,
лівоцентризм

За результатами виборів до Національної ради, що відбулися 15 жовтня 2017 р., до парламенту країни ввійшли Австрійська народна партія, Австрійська партія свободи, Соціал-демократична партія, Нова Австрія та Ліберальний форум, а також Список Петера Пільца. Партія Зелених не змогла подолати чотирьохвідсотковий бар'єр та не одержала місць у парламенті, поступившись Списку Петера Пільца.

Розподіл місць у парламенті (2017)

Політичні партії
Ліхтенштейну функціонують із
моменту вступу в силу Конституції

Ліхтенштейну в 1818 р. Кожні чотири роки відбуваються вибори в Парламент Князівства, що поряд із князем провадить законодавство в країні. Так, 5 лютого 2017 р. відбулися чергові вибори, на яких ліхтенштейнці визначили 25 своїх представників у ландтазі Ліхтенштейну.

Логотип
(рік засн.)

Партія

Патріотичний союз
Vaterländische Union (VU)

Напрями
діяльності

християнська
демократія,
ліберальний
консерватизм

**Прогресивна громадянська
партія Ліхтенштейну**
*Fortschrittliche Bürgerpartei in
Liechtenstein (FBP)*

консерватизм,
християнська
демократія,
економічний
лібералізм

Вільний список
Freie Liste (FL)

лівоцентризм,
соціал-демократія,
захист довкілля

Незалежні
Die Unabhängigen (DU)

правоцентризм,
християнська
демократія

У Люксембурзі функціонує багатопартійна система. Востаннє громадяни Люксембургу обирали партійних представників Палати депутатів у жовтні 2018 р., до складу якої ввійшли:

Логотип
(рік засн.)

Партія

**Християнсько-соціальна
народна партія**
*Christlich Soziale Volkspartei
(CSV)*

Напрями
діяльності

християнська
демократія

 (1946)	Люксембурзька соціалістична робітнича партія <i>Luxemburger Sozialistische Arbeiterpartei (LSAP)</i>	соціал-демократія
 (1955)	Демократична партія <i>Demokratische Partei (DP)</i>	ліберальна
 (1983)	Зелені <i>Dés Gréng/Die Grünen</i>	«зелена політика»
 (1987)	Альтернативна демократична реформістська партія <i>Alternative Demokratische Reformpartei (ADR)</i>	правий консерватизм
dés Lénk (1999)	Ліви <i>Die Linke (LSAP)</i>	соціалізм
 (2009)	Піратська партія Люксембургу <i>Piratepartei Lëtzebuerg</i>	реформування законодавства у сфері авторського права і патентів

ЗАВДАННЯ 4/AUFGABE 4

За матеріалами конспекту лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург» чи з опорою на інші довідкові джерела погодьтеся або заперечте (із правильною відповіддю) такі твердження щодо особливостей міжнародної політики німецькомовних країн:

1) одне з важливих пріоритетів зовнішньої політики Німеччини – поглиблення інтеграції з СНД;

- 2) «партнерство заради миру» – це дочірня організація в складі ООН;
- 3) штаб-квартири провідних міжнародних організацій, таких як Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) та Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК), знаходяться в Цюриху;
- 4) дипломатичне представництво в світі Ліхтенштейн здійснює через посольства Австрії;
- 5) Швейцарія не входить до складу ЄС та автоматично до списку країн Шенгенської зони;
- 6) Шенгенську угоду підписали в м. Люксембург у 1985 р;
- 7) Австрія та Люксембург – члени НАТО;
- 8) хоча Люксембург і входить до ЄС, значного впливу на прийняття стратегічних рішень політики ЄС країна не має;
- 9) членство в ЄС автоматично унеможливує паралельне членство в інших міждержавних економічних союзах;
- 10) Із 1923 р. між Ліхтенштейном і Швейцарією діють митний та валютний союзи.

РОЗДІЛ 5 ОСВІТА Й НАУКА НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН

5.1 Система освіти: паралелі та відмінності.

5.2 Видатні постаті в історії науки німецькомовних країн.

5.3 Сучасний науковий потенціал країн, де говорять німецькою.

5.1 СИСТЕМА ОСВІТИ: ПАРАЛЕЛІ ТА ВІДМІННОСТІ

Усі німецькомовні країни мають подібну систему освіти, основні щаблі якої:

- 1) дошкільна освіта;
- 2) початкова освіта;
- 3) базова середня освіта;
- 4) повна та професійна середні освіти (а також додаткова середня освіта або друга середня освіта для професійних напрямів);
- 5) вища освіта;
- 6) підвищення кваліфікації.

Загалом система освіти в кожній країні, де говорять німецькою, відповідає рівням, визначеним Міжнародною стандартною класифікацією освіти (International Standard Classification of Education/ISCED):

ISCED- Level 0	Elementarstufe, Vorschulstufe	<i>рівень дошкільної освіти</i>
ISCED- Level 1	Primarstufe, Grundschule	<i>рівень початкової освіти</i>
ISCED- Level 2	Sekundarstufe I	<i>перший етап середньої освіти</i>
ISCED- Level 3	Sekundarstufe II	<i>другий етап середньої освіти</i>
ISCED-	postsekundäre, nicht tertiäre	<i>післясередня,</i>

Level 4	Stufe (wie Fachoberschulen)	<i>не вища освіта</i>
ISCED- Level 5	Tertiärstufe I (Bachelor-, Master-, Diplom- und Staatsexamensstudiengänge an Universitäten, Pädagogischen Hochschulen, Theologischen Hochschulen, Kunst- und Musikhochschulen sowie Fachhochschulen) (Fachschulen/Fachakademien, Berufsakademien, Verwaltungsfachhochschulen, 2-3jährige Schulen des Gesundheitswesens)	<i>перший етап вищої освіти</i>
Level 5A		<i>вища освіта в ЗВО III–IV рівнів акредитації</i>
Level 5B		<i>вища освіта в ЗВО I–II рівнів акредитації</i>
ISCED- Level 6	Tertiärstufe II (postgraduale Studiengänge, Promotion und Habilitation)	<i>другий етап вищої освіти (аспірантура, докторантура) та освіта, нерозподілена за ступенями/ післядипломна освіта</i>

ISCED-Level 0. Дошкільна освіта, що триває до 6-річного віку дитини, переважно не обов'язкова, проте більшість батьків віддають дітей до **дитячих садків** (*Kindergarten*, т), що передбачають дошкільну соціалізацію та підготовку. В Австрії останній рік до початку навчання в школі облігаторний. У Ліхтенштейні він обов'язковий для дітей з іншомовних сімей мігрантів (для поліпшення мовних умінь), а от у Люксембурзі початковий цикл навчання триває один факультативний рік дошкільної освіти в дитсадку й два роки обов'язкового дошкільного навчання, починаючи з чотирирічного віку (ISCED-Level 1).

ISCED-Level 1. Рівень середньої освіти починається з відвідування **початкової школи** (*Grundschule/Primarschule*, f), в Австрії – народної школи (*Volksschule*, f). У Німеччині й Австрії програма цієї школи охоплює 1–4 класи (у землях Берлін і Бранденбург – 1–6 класи), у Ліхтенштейні – 5 класів. У Люсембурзі початкова освіта умовно поділена на цикли (*Zyklus*, m): перший (дошкільний), другий, третій і четвертий. Кожен із циклів 2–4 зазвичай триває два роки, тому початкову освіту діти одержують переважно у віці 11 років. В усіх німецькомовних країнах належним чином піклуються про освітні потреби дітей, які потребують спеціального догляду. Для них передбачене відвідування спеціальних шкіл (*Sonderschule*, f).

ISCED-Level 2. Здебільшого у віці 11–12 років учні переходять до **школи першого ступеня** (*Sekundarstufe I*, f), де відповідно до рівня сформованих знань і вмінь їх розподіляють за подальшими рівнями навчання. Також на цьому рівні діти з особливими потребами продовжують навчання в спецшколах або спецкласах (*Sonderklasse*, f).

У **Німеччині** діти відповідно до набутих знань і продемонстрованих навичок можуть продовжити навчання за однією з трьох програм:

1) за програмою основної школи (*Hauptschule*, f): 5–9/10 класи, орієнтовані на підготовку до ремісничих професій;

2) за програмою реальної школи (*Realschule*, f): 5–10 класи з розгорненим навчальним планом середньої освіти, отримання атестата про повну середню загальну освіту (*mittlere Reife*, f);

3) за програмою гімназійної школи (*Gymnasium*, n): 5–10 класи.

Крім того, у країні функціонують так звані об'єднані школи (*Gesamtschule*, f), де викладають дві чи навіть три програми й діє полегшений перехід з одного типу програми на інший. Оскільки рішення щодо освіти ухвалюють

у відомствах земель, кожна з них має власні назви шкіл, що тим чи іншим чином поєднують програми основної й реальної шкіл (*Regionalschule, Regelschule, Sekundarschule, Mittelschule, Oberschule Realschule plus, Erweiterte Realschule* тощо).

Для системи освіти **Швейцарії** на цьому рівні (залежно від кантону) характерний поділ на старші класи початкової школи (*Obestufeschule, f*), окружну школу (*Bezirksschule, f*), середню школу (*Sekundarschule, f*) і реальну школу (*Realschule, f*). Кожен тип шкіл висуває різні вимоги до рівнів підготовки учнів.

На рівні базової середньої освіти в **Австрії** діти опиняються перед вибором між двома подальшими шкільними рівнями: відвідуванням звичайної (основної) середньої школи (*Hauptschule, f*) або загальноосвітньої (повної) середньої школи (*allgemein bildende höhere Schule/AHS*) першого ступеня (*AHS-Unterstufe, f*). Перший тип шкіл орієнтований на подальше одержання професійної освіти, проте перехід до іншого типу шкіл можливий лише для найздібніших учнів.

На рівні базової середньої освіти в **Ліхтенштейні**, тобто після 5-го класу, система шкільної освіти пропонує вибір між трьома базовими типами шкіл: (повною) середньою школою (*Oberschule, f*), реальною школою (*Realschule, f*), гімназією нижчого рівня (*Gymnasium Unterstufe*). Термін навчання – 4 роки.

Після закінчення початкової школи в **Люксембурзі** спеціальна комісія (*Orientierungskommission, f*) розподіляє дітей для подальшого навчання в загальних (класичних) чи спеціалізованих (технічних) ліцеях (*klassisches/technisches Lyzeum, n*). Розподіл здійснюють за результатами державного вступного іспиту (*Zulassungsprüfung, f*). Якщо батьки не погоджуються з рішенням, вони мають право подати апеляцію.

ISCED-Level 3. Наприкінці першого ступеня середньої освіти учнів знову розподіляють за програмами **повної середньої освіти** (*Sekundarstufe II*, f).

У **Німеччині** учні гімназій здебільшого продовжують навчання в старших гімназійних класах (*gymnasiale Oberstufe*, f). Воно триває 2–3 роки й завершується здачею іспиту на атестат зрілості (*Abitur*, n), що «відкриває двері» для вступу до ЗВО.

Для тих, хто отримав атестат про повну середню загальну освіту (*mittlere Reife*, f), є можливість продовжити навчання в старших гімназійних класах, спеціальних професійних училищах (*Fachgymnasium*, n), вищих спеціальних училищах (*Fachoberschule*, f), вищих професійних школах (*Berufsoberschule*, f) або професійно-технічних училищах (*Berufsfachschule*, f). Випускники основних шкіл мають право продовжити навчання за системою дуальної освіти (*duale Ausbildung*, f), що передбачає одночасне одержання теоретичних знань у професійному училищі (*Berufsschule*, f) і практичних навичок на підприємстві (*Betrieb*, m).

Приблизно $\frac{2}{3}$ учнів у **Швейцарії** обирають підготовку в технікумах (*Fachmittelschule*, f) чи одержують базову професійну освіту (*berufliche Grundbildung*, f) у професійних школах (*Berufsschule*, f) за програмою дуального професійного навчання (*duale Berufslehre*, f). Ті, хто планує вступати до університетів ($\frac{1}{3}$), обирають навчання в гімназіях (*gymnasiale Maturitätsschule*, f) чи приватних школах (*Privatschule*, f).

Австрійці, які відвідували основну школу, ідуть навчатися в один із закладів професійно-технічної освіти (3–5 років): у технікуми (*berufsbildende höhere Schule/BHS*, f), професійно-технічні училища (*berufsbildende mittlere Schule/BMS*, f), учбові майстерні (*Lehrbetrieb*, m), політехнікуми (*polytechnische Schule*, f) або професійні школи (*Berufsschule*, f).

Особливо здібним учням надають можливість перейти до загальноосвітніх середніх шкіл другого ступеня (*AHS-Oberstufe*), що також називають гімназіями. Здобувають освіту в них 4 роки. Навчання як у повній середній школі, так і в

професійно-технічному закладі освіти закінчується іспитом на атестат зрілості (*Matura*, f), що дає право на вступ до університету чи інституту.

На етапі повної середньої освіти (*Sekundarstufe II*, f) у **Ліхтенштейні** учні гімназії верхнього рівня (*Gymnasium Oberstufe*) готуються до здачі іспиту на атестат зрілості (*Maturität/Maturitätsprüfung*, f), за яким зможуть продовжити університетське навчання, зокрема у ЗВО Австрії та Швейцарії.

У межах країни професійно-технічна підготовка за програмами дуальної освіти чи професійних шкіл із повним учбовим навантаженням (*berufliche Vollzeitschule*, f) можлива лише за умови навчання на базі підприємств (*betriebliche Berufsausbildung*, f). Ліхтенштейнці також мають змогу навчатися у швейцарських кантональних технікумах (*Fachmittelschule*, f) і професійних школах (*Berufsfachschule*, f). Для навчання осіб з обмеженими можливостями в Ліхтенштейні функціонують спецмайстарні (*beschützende Werkstatt*, f). Випускники середніх професійно-технічних закладів освіти можуть пройти трисеместровий підготовчий курс (*Vorbereitungslehrgang/VBL*, m) і отримати атестат для подальшого вступу до ЗВО професійного спрямування.

У **Люксембурзі** $\frac{1}{3}$ школярів завершують повний курс середньої освіти у загальних або класичних ліцеях. Останні три роки діти навчаються за секціями (фаховими спрямуваннями) із поглибленим вивченням тих чи інших предметів. За сумою двох ступенів учні здобувають освіту сім років і завершують навчання задачею іспиту на атестат зрілості (*Abiturprüfung*, f), після чого мають право вступати до університетів.

Інші $\frac{2}{3}$ школярів за результатами іспиту йдуть навчатися до технічних ліцеїв (*das technische Lyzeum*, n). Для тих, хто не здавав іспит, а також тих, хто його не пройшов, передбачений трирічний пропедевтичний професійний курс (*Vorbereitungsunterricht*, m) із отриманням сертифіката й подальшим навчанням на виробництві (*betriebliche Lehre*, f). За напрямками професійно-технічної освіти навчаються

від 6 до 8 років залежно від обраної професії після чого є можливість вступу до ЗВО.

ISCED-Level 4. Післясередню освіту неуніверситетського рівня (*postsekundäre Bildung*, f) у німецькомовних країнах надають численні технічні й інші коледжі, програми яких мають чітку фахову орієнтацію. Вони призначені для випускників навчальних закладів рівня ISCED-Level 3, чия кваліфікація недостатня для початку професійної діяльності чи вступу до ЗВО. Такі програми орієнтовані передусім на підготовку до прямого входження на ринок праці.

ISCED-Level 5. Щабель вищої освіти в **Німеччині** репрезентований університетами (*Universität*, f), інститутами (*Fachhochschule*, f), а також професійними академіями (*Berufsakademie/Fachakademie*, f). Значну кількість ЗВО фінансує держава, а приватних установ порівняно небагато. Навчання в університетах переважно безкоштовне, проте передбачає щорічне сплачування внеску за навчання (*Studienbeitrag*, m/*Studiengebühr*, f).

Вищу освіту у **Швейцарії** (*Tertiärstufe*, f) спільно регулюють кантональні й федеральні уряди: федеральна влада відповідає за реалізацію професійної, а кантони – університетської освіти (за фінансування федерації).

У Швейцарії функціонують 12 державних закладів вищої освіти. До швейцарських ЗВО «вищого рівня» належать університети (*universitäre Hochschulen*, pl), університети прикладних наук (*Fachhochschule*, f), педагогічні коледжі (*pädagogische Hochschule*, f), приватні коледжі (*private Hochschule*, f), університетські інститути, визнані федерацією (*Universitätseinstitution*, f), коледжі мистецтв і музики (*Kunst-/Musikhochschule*, f).

Одержання вищої освіти в **Австрії** забезпечують 23 громадські (*öffentliche Universität*, f) і 11 приватних університетів (*Privatuniversität*, f), що мають високий ступінь свободи та пропонують широкий вибір освітніх програм.

Навчання в державних австрійських університетах із літнього семестру 2009 р. для громадян Австрії, ЄС і низки інших країн безкоштовне. Крім того, вищу освіту в Австрії здобувають на базі академій (*Akademie*, f) і педагогічних інститутів (*pädagogische Hochschule*, f), де готують учителів початкових шкіл, соціальних працівників, медичні кадри середньої ланки й технічних асистентів тощо, а також у вищих професійних училищах (*Fachhochschule*, f), орієнтованих на 8-семестрові практичні програми професійного навчання.

Зважаючи на незначну територію, **Ліхтенштейн** і **Люксембург** не можуть запропонувати абітурієнтам широкий вибір можливостей одержання вищої освіти. Через це чимало з них продовжують навчання в сусідніх країнах.

У Ліхтенштейні діють два університети, один інститут та одна академія. У Люксембурзі також діють чотири університети, проте повний курс вищої освіти можливо пройти лише за кордоном. Зокрема в обох країнах не готують педагогічні кадри для середньої та вищої освіт, тому абітурієнти цих спеціальностей орієнтуються на ринок освітніх послуг країн-сусідів.

ISCED-Level 6. Після завершення курсу навчання у ЗВО випускники здебільшого шукають робочі місця на європейському ринку праці. Лише незначна частина залишається у ЗВО для проходження програми післядипломного навчання (*postgraduales Studium*, n) і написання наукових робіт із метою одержання ступенів доктора філософії (*Promotion*, f) та доктора наук (*Habilitation*, f).

Загалом на базах різних освітніх установ у всіх німецькомовних країнах проводять курси підвищення кваліфікації (*Weiterbildung*, f), семінари, практикують форми роботи з фаховою літературою або навчання без відриву від виробництва. Крім того, в усіх країнах працюють окремі спеціалізовані установи, орієнтовані на підвищення професійної кваліфікації спеціалістів, як-от австрійський Інститут підвищення кваліфікації (*Berufsförderungsinstitut/BFI*, n) чи

ліхтенштейнський Державний центр освіти для дорослих (*staatliche Arbeitsstelle für Erwachsenenbildung, f*).

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

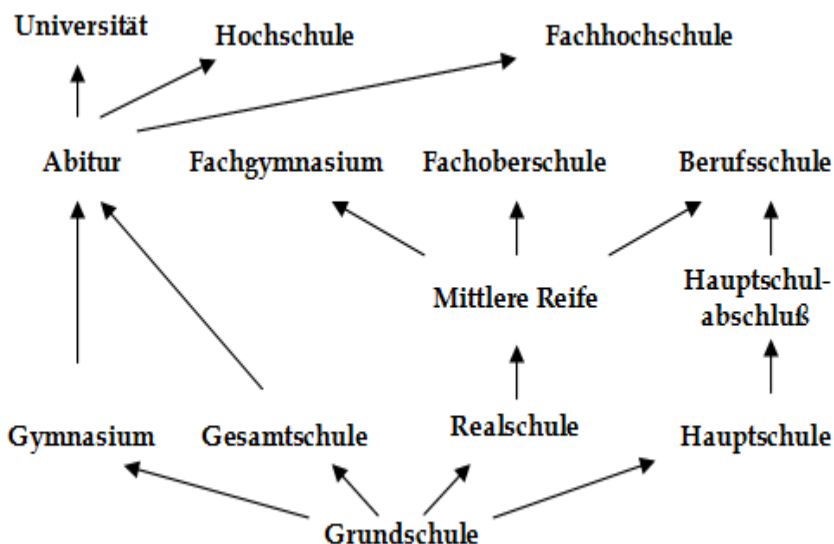
Співвіднесіть німецькомовні, англійські та українськомовні терміни. Зазначте, для описання системи освіти якої з німецькомовних країн застосовують кожен із них.

A	Kinderkrippe, f	A	спецшкола	A	vocational school
B	Volksschule, f	B	професійна школа	B	tuition fee
C	Abitur, n	C	ЗВО	C	primary school
D	Sonderschule, f	D	цикл	D	General Certificate of Education (ordinary level)
E	Berufsschule, f	E	дитячі ясла	E	General Certificate of Education (advanced level)
F	Studiengebühr, f	F	іспит на атестат про закінчення середньої школи	F	special school
G	Zyklus, m	G	підвищення кваліфікації	G	university
H	Mittlere Reife, f	H	початкова (народна) школа	H	crèche/day nursery
I	Weiterbildung, f	I	внесок за навчання	I	further education
J	Hochschule, f	J	іспит на атестат зрілості	J	cycle

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

Вивчіть узагальнене схематичне зображення системи освіти в Німеччині.

1. Спираючись на схему та матеріали цього підрозділу, охарактеризуйте основні віхи системи освіти Німеччини.

2. У робочих зошитах зробіть подібні узагальнювальні схематичні зображення систем освіти інших німецькомовних країн.

3. Назвіть одну чи декілька спільностей і найістотнішу, на вашу думку, відмінність між системами освіти німецькомовних країн.

5.2 ВИДАТНІ ПОСТАТІ В ІСТОРІЇ НАУКИ НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН

Упродовж століть на територіях сучасних німецькомовних держав розвивалася наука, створювали академічні центри, відкривали університети. І якщо вчені Ліхтенштейну та Люксембургу не одержали всесвітньої слави за свої здобутки, німецькі, швейцарські й австрійські дослідники досягли значних результатів у всіх галузях людського знання. Вони зробили вражаючий внесок у вдосконалення світової цивілізації.

Йоганн Гутенберг
(~1400–03.02.1468)
Johannes Gutenberg

- німецький ювелір і винахідник, революціонер у книгодрукуванні;
- у середині 1440-х рр. розробив європейський спосіб друкування рухливими літерами.

**Філіп Ауреол Теофраст
Бомбаст фон Гогенгайм/
Парацельс**
(21.09.1493–24.09.1541)
*Philippus Aureolus Theophrastus
Bombast von Hohenheim/
Paracelsus*

- відомий швейцарський алхімік, лікар, філософ, природознавець і натурфілософ епохи Ренесансу;
- виступав проти схоластичної медицини, вивчав лікувальну дію різних хімічних елементів та сполук, зблизивши хімію з медициною;
- сучасники порівнювали його реформаторську діяльність із діяльністю Лютера.

Готфрід Вільгельм Лейбніц
(21.06.(01.07.)1646–14.11.1716)
Gottfried Wilhelm Leibniz

- провідний німецький філософ, математик, фізик, мовознавець і дипломат;
- увів до математичної науки такі терміни, як «абсциса», «координата», «диференціальне рівняння», «алгоритм» та ін.;
- винахідник механічного калькулятора (арифмометра).

Даніель Бернуллі
(29.01.1700–17.03.1782)
Daniel Bernoulli

- швейцарський фізик-універсал, механік і математик, найбільш відомий завдяки працям із математичної фізики (водночас із Д'Аламбером та Ейлером його вважають її засновником) і теорії диференціальних рівнянь;
- автор фундаментальної праці «Гідродинаміка», серед положень якої є «закон Бернуллі» (*die Bernoulli-Gleichung*, f).

Вільгельм фон Гумбольдт
(22.06.1767–08.04.1835)
Wilhelm von Humboldt

- один із засновників лінгвістики як науки;
- розвинув учення про мову (*Sprache*, f) як про безерервний творчий процес і про «внутрішню форму мови» як про вираження індивідуального світобачення народу;
- реформував гімназійну освіту в Пруссії та заснував у 1809 р. університет у Берліні (*Humboldt-Universität zu Berlin*);
- підтримував товариські стосунки з Гете та Шиллером.

Александр фон Гумбольдт
(14.09.1769–06.05.1859)
Alexander von Humboldt

- німецький фізик, учений-енциклопедист, метеоролог, географ, ботанік, зоолог і мандрівник,
- основоположник географії рослин;
- молодший брат ученого Вільгельма фон Гумбольдта.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель
(27.08.1770–14.11.1831)
Georg Wilhelm Friedrich Hegel

- представник німецької класичної філософії (*Philosophie*, f) XIX ст., який розробив систематичну теорію діалектики.

Брати Грімм
(**Якоб** 04.01.1785–20.09.1863
і **Вільгельм**
24.02.1786–16.12.1859)
Brüder Grimm

- представники Гейдельберзької школи, найбільш відомі за публікацію збірок народних казок і праць із мовознавства щодо зміни звучання слів із плином часу (закон Грімма);
- опубліковані книги з історії та граматики німецької мови стали стимулом до оформлення мовознавства в самостійну наукову дисципліну.

Георг Симон Ом
(16.03.1787–06.07.1854)
Georg Simon Ohm

- видатний німецький фізик, його іменем названі відомий закон електротехніки (*das ohmsche Gesetz*, n) та одиниця електричного спротиву (Ом).

Вернер фон Сіменс
(13.12.1816–06.12.1892)
Werner von Siemens

- німецький інженер, винахідник і промисловець;
- засновник фірми *Siemens*;
- автор патенту на динамо-машину.

Карл Маркс
(05.05.1818–14.03.1883)
Karl Marx

- німецький політеконом, філософ-матеріаліст, теоретик-суспільствознавець, політичний журналіст-публіцист;
- протагоніст робітничого соціалістичного руху й один із засновників Першого Інтернаціоналу (*Internationale Arbeiterassoziation/IAA*; *Erste internationale*, f).

Фрідріх Енгельс
(28.11.1820–05.08.1895)
Friedrich Engels

- німецький підприємець, політичний діяч, філософ, історик, публіцист;
- один з основоположників марксизму – перший систематизатор і видавець творів Карла Маркса.

Август Шлейхер
(19.02.1821–06.12.1868)
August Schleicher

- представник порівняльно-історичного мовознавства (*Sprachwissenschaft*, f) у Німеччині;
- один із засновників індоевропейістики та автор моделі генеалогічного дерева мовних сімей у порівняльному мовознавстві.

Генріх Шліман
(06.01.1822–26.12.1890)
Johann Ludwig Heinrich Julius Schliemann

- німецький підприємець та археолог, один із засновників польової археології;
- відомий видатними знахідками в Малій Азії, на території античної (гомерівської) Трої та Пелопонесі;
- першовідкривач мікенської культури (*mykenische Kultur*, f).

Конрад Дуден
(03.01.1829–01.08.1911)
Konrad Duden

- німецький філолог, «батько німецької орфографії»;
- усе життя присвятив проблемам уніфікації та стандартизації німецької орфографії;
- у 1880 р. опублікував «Повний орфографічний словник німецької мови» (*Vollständiges Orthographisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, n), що заклав основи єдиної німецької орфографії.

Готтліб Даймлер
(17.03.1834–06.03.1900)
Gottlieb Wilhelm Daimler;
(Däumler)

- німецький інженер, конструктор і підприємець;
- паралельно з Карлом Бенцом та разом із Вільгельмом Майбахом розробив один із перших автомобілів і декілька типів бензинових двигунів внутрішнього згорання;
- співзасновник автомобільної компанії *Daimler-Motoren-Gesellschaft*.

Карл Фрідріх Бенц
(25.11.1844–04.04.1929)
Karl Friedrich Michael Benz

- німецький автоінженер;
- створив перший у світі бензиновий двигун (1878 р.), а також автомобіль із таким двигуном (1885 р.);
- на основі велосипедної майстерні організував компанію *Benz & Company Rheinische Gasmotoren-Fabrik*, відому також як *Benz & Cie*.

Фрідріх Вільгельм Ніцше
(15.10.1844–25.08.1900),
Friedrich Wilhelm Nietzsche

- відомий німецький мислитель, філософ, психолог і класичний філолог;
- за іронією долі став натхненником філософії націонал-фашизму завдяки своїй концепції «Надлюдини» (*Übermensch*, m).

Вільгельм Конрад Рентген
(27.03.1845–10.02.1923)
Wilhelm Conrad Röntgen

- німецький фізик, який у 1895 р. відкрив короткохвильове електромагнітне випромінювання – рентгенівські промені (*Röntgenstrahlung*, f, англ. *X-ray emission*);
- лауреат першої Нобелівської премії з фізики (*Nobelpreis für Physik*, m) у 1901 р.

Вільгельм Майбах
(09.02.1846–29.12.1929)
August Wilhelm Maybach

- німецький інженер і підприємець, конструювач першого автомобіля *Mercedes*;
- співзасновник *Daimler-Motoren-Gesellschaft*, що після злиття з *Benz & Cie* утворила автомобільний концерн *Daimler-Benz AG* (зараз *Daimler AG*);
- засновник фірми *Maybach*;
- за свої інженерні досягнення одержав прізвисько «Король конструкторів».

Зигмунд Фрейд (Фройд)
(06.05.1856–23.09.1939)
Sigmund Freud

- австрійський психолог і невролог юдейського походження, який вивчав людське несвідоме;
- розвинув методикку вільних асоціацій і тлумачення сновидінь – підгрунття психоаналізу (*Psychoanalyse*, f), сформулював концепцію структури психіки (Ід, Его й Суперего (Воно, Я та Над-Я).

Фердинанд де Сосюр
(26.11.1857–22.02.1913)
Ferdinand de Saussure

- швейцарський мовознавець, один з основоположників сучасної лінгвістики;
- усесвітньовідомий засновник структуралізму – мовознавчого напрямку, що визначає мову як чітко структуровану знакову систему й прагне до суворого (наближеного до точних наук) і формального її опису;
- серед найважливіших праць – «Курс загальної лінгвістики» (*Cours de linguistique générale*), виданий посмертно у 1916 р. та перекладений багатьма мовами.

Рудольф Дизель
(18.03.1858–29.09.1913)
Rudolf Christian Karl Diesel

- німецький інженер і винахідник, створив двигун внутрішнього згоряння (названий на його честь) – дизельний двигун (*Dieselmotor*, m).

Макс Планк
(23.04.1858–04.10.1947)
Max Planck

- лауреат Нобелівської премії з фізики в 1918 р., розбудовник квантової механіки;
- на його честь назвали дослідницьку установу та провідну неуніверситетську організацію ФРН – Товариство імені Макса Планка для сприяння розвитку наук (*Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V.*, f).

Макс Вебер
(21.04.1864–14.06.1920)
Max Weber

- німецький соціолог, економіст і правознавець;
- один із засновників соціології як науки.

Шарль Баллі
(04.02.1865–10.04.1947)
Charles Bally

- спеціаліст у галузях загального та порівняльно-історичного мовознавства, досліджень французької й німецької мов, а також праць зі стилістики, якій він надавав статус повноправної лінгвістичної дисципліни;
- почесний доктор Сорбонни (1937 р.);
- один із засновників Женевської лінгвістичної школи (*Genfer Schule*, f), новаторство якої в розкритті семіологічного характеру соціального й соціокультурного в мові.

Карл Густав Юнг
(26.07.1875–6.06.1961)
Carl Gustav Jung

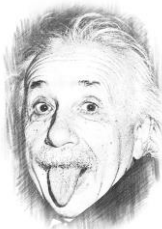
- швейцарський психіатр, засновник одного з напрямів глибинної психології – аналітичної психології, завданням якої є тлумачення архетипічних образів, що виникають у пацієнтів;
- сформулював концепцію психологічних типів, а також учення про колективне несвідоме;
- спочатку близький соратник та учень Зігмунда Фрейда, проте в процесі практичної роботи з пацієнтами Юнг поступово перестав поділяти думки свого вчителя.

Фердинанд Порше
(03.09.1875–30.01.1951)
Ferdinand Porsche

- австрійсько-німецький конструктор автомобілів і бронетехніки;
- творець найвідомішого автомобіля *Volkswagen Käfer* («Жук»);
- засновник фірми *Porsche*.

Альберт Ейнштейн
(14.03.1879–18.04.1955)
Albert Einstein

- один із найвизначніших фізиків ХХ ст., лауреат Нобелівської премії в 1921 р.;
- розробник спеціальної (1905 р.) і загальної (1907–1916 рр.) теорій відносності;
- відкривач закону взаємозв'язку маси й енергії ($E = mc^2$), автор основоположних праць із квантової теорії;

**Людвіг Йозеф Йоганн
Вітгенштейн**

(26.04.1889–29.04.1951)

Ludwig Josef Johann Wittgenstein

Жан Вільям Фріц Піаже

(09.08.1896–16.09.1980)

Jean William Fritz Piaget

- уродженець Німеччини, проживав у Швейцарії в період 1893–1914 рр., де працював у Патентному бюро м. Берн і Цюрихському університеті. Саме на цей період припадає так званий «Рік чудес» (лат. *annus Mirabilis*) – 1905 р. – коли чотири статті Ейнштейна здійснили революцію в теоретичній фізиці.

- австро-англійський філософ, один із засновників аналітичної філософії й один із найяскравіших мислителів ХХ ст. ;

- здійснив дві революції в історії західної філософії: лінгвістичний поворот або мовну революцію, коли його «Логіко-філософський трактат» надихнув Віденський гурток на створення програми логічного позитивізму, і вихід у світ «Філософських досліджень», що стали базисом британської лінгвістичної філософії або філософії буденної мови.

- швейцарський психолог і філософ, автор праць із дитячої психології;

- автор теорії когнітивного розвитку (*kognitive Entwicklung*, f) – ідеї про відмінність когнітивних процесів, притаманних людині на різних етапах розвитку.

ЗАВДАННЯ 3/AUFGABE 3

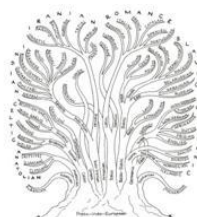
Продивіться зображення 1-12. З іменами яких видатних постатей ви їх асоціюєте? Обґрунтуйте свою відповідь.

1

2

3

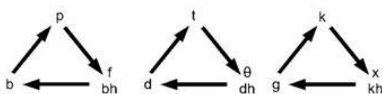
4

5

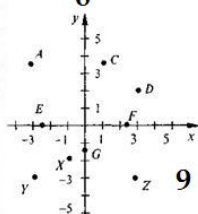
6

7

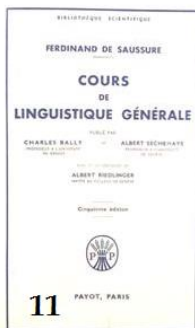
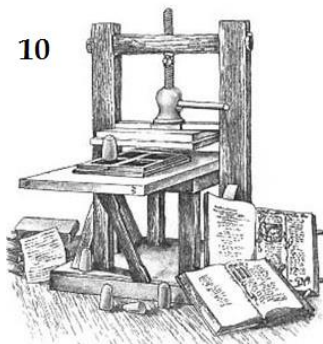

8

9

10

11

12

5.3 СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇН, ДЕ ГОВОРЯТЬ НІМЕЦЬКОЮ

Наукове життя в **Німеччині** вирує в закладах вищої освіти, позауніверситетських центрах, на підприємствах, а також в інститутах федерального й регіонального рівнів. У країні зосереджена велика кількість глобально значущих дослідницьких комплексів у галузях фізики, наук про землю та клімат, гуманітарних наук.

Загалом у Німеччині налічують орієнтовно 800 науково-дослідних установ бюджетного фінансування, а також різних дослідно-інноваційних центрів на базах промислових концернів. В окремих сферах і регіонах ці промислові підприємства й академічні інститути об'єднуються в мережі та кластери, зокрема для прискорення процесу впровадження нових технологій на ринок. Сучасному етапу розвитку природничих і гуманітарних наук у Німеччині властиве посилене кооперування із зарубіжними партнерами.

У Німеччині майже 400 університетів, що пропонують різноманітні напрями навчання. Визначальна риса академічної освіти ФРН – її тісний зв'язок із науково-дослідною роботою. Федеральний уряд та уряди федеральних земель створили й реалізують програму підтримання елітних ЗВО *Exzellenzinitiative*. Її мета – зміцнення позицій Німеччини як наукового центру Європи та світу.

Потужні наукові об'єднання Німеччини на сьогодні: Товариство ім. Фраунхофера (*Fraunhofer-Gesellschaft zur Förderung der angewandten Forschung e. V.*, f) – найбільша організація з прикладних досліджень у Європі; Об'єднання ім. Гельмгольца (*Helmholtz-Gemeinschaft*, f) – найбільша наукова організація Німеччини; Наукове об'єднання ім. Готфріда Вільгельма Лейбніца (*Wissenschaftsgemeinschaft Gottfried Wilhelm Leibniz e. V.*, f) – кластер із більше ніж 80 дослідницьких центрів із різних сфер науки й знання, а також Товариство

ім. Макса Планка (*Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e. V.*, f), що передусім здійснює фундаментальні дослідження в галузях природничих і гуманітарних наук та доповнює дослідницькі проекти університетів.

На відміну від багатьох інших країн у ФРН згідно з принципом федерального устрою держави немає єдиної Академії наук. Натомість функціонує об'єднання восьми найбільших академій країни – Союз німецьких Академій наук (*Union der deutschen Akademien der Wissenschaften/Akademienunion*, f). Його основне завдання – координування довгострокових дослідницьких проєктів, а також розвивання та підтримування міждисциплінарного діалогу. Крім того, академії консультують громадськість із загальних і спеціальних наукових питань.

Федеральний уряд фінансує 40 дослідницьких інститутів, підпорядкованих федеральним міністерствам. Основне завдання федеральних дослідницьких інститутів – підтримування діяльності профільного федерального міністерства й забезпечення необхідної для виконання державних завдань наукової бази.

Крім федеральних наукових установ, кожна федеральна земля фінансує власні дослідні інститути (понад 130 у ФРН) із різних галузей досліджень.

Асоціація об'єднань промислових досліджень «Отто фон Геріке» (*Allianz von Forschungsvereinigungen*, f) підтримує дослідження та розвиток в усіх галузях промисловості на користь підприємств середнього й малого бізнесів. Об'єднання діє як некомерційна організація на федеральному й загальноєвропейському рівнях.

У **Швейцарії** історично склалася традиція поділу області наукових досліджень між державним і приватним секторами. Так, фундаментальні дослідження переважно здійснюють університети й федеральні вищі політехнічні школи. Приватний сектор зі своєї сторони підтримує прикладні дослідження, що

проводять вищі спеціалізовані школи, а також провадять практичне застосування наукових розробок і їх комерційне реалізування.

На міжнародному рівні Швейцарія – дуже конкурентоспроможна країна в галузі досліджень та інновацій, одна з країн-лідерів за обсягом інвестицій у наукову діяльність і розвитком відповідно до ВВП. Так, загальний обсяг коштів, що виділяють у Швейцарії на наукові дослідження, на сьогодні становить 3 % від ВВП, тобто 18,5 млрд франків. Водночас більше ніж на $\frac{2}{3}$ науку фінансують за кошт приватного капіталу. Державна підтримка наукових досліджень спрямована переважно на сприяння ініціативам учених, розвиток конкуренції й міжнародного співробітництва.

Дві Федеральні вищі політехнічні школи в Цюриху (*Eidgenössische Technische Hochschule Zürich/ETH Zürich*, f) і Лозанні (фр. *École polytechnique fédérale de Lausanne/EPFL*; нім. *Eidgenössische Technische Hochschule Lausanne*, f) відомі в усьому світі своїми досягненнями в галузі природознавства. Федеральні вищі політехнічні школи охоплюють чотири дослідницькі центри. Так, Інститут Пауля Шеррера (*Paul Scherrer Institut/PSI*, f) – один із провідних науково-дослідних інститутів Європи. Учені з усього світу приїжджають сюди, щоб проводити дослідження на такому обладнанні, як джерело синхротронного випромінювання (англ. *Swiss Light Source*) і джерело нейтронів (англ. *Spallation Neutron Source*).

Швейцарський національний фонд наукових досліджень (*Schweizerische Nationalfonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung/SNF*, m) сприяє проведенню фундаментальних досліджень за основними науковими напрямками, зокрема з історії, медицини й інженерних наук. Щорічно Фонд підтримує понад 3 200 проектів, у яких беруть участь приблизно 15 000 учених.

Комісія з високих технологій та інновацій (*Kommission für Technologie und Innovationen*, f) підтримує прикладні

дослідження й сприяє розвитку підприємництва, зокрема компаній-початківців, а також трансферу знань і технологій.

Міжнародне співробітництво в науковій сфері має першорядне значення для Швейцарії. З одного боку, Швейцарія – учасник багатьох міжнародних науково-дослідних організацій і програм, таких як Європейський центр ядерних досліджень (*CERN*, н/*Europäische Organisation für Kernforschung*, f) і рамкові програми багаторічних досліджень під егідою Європейського союзу, а з іншого – підтримує двостороннє співробітництво в науковій сфері з низкою країн – пріоритетних партнерів у конкретній галузі. Інтереси Конфедерації у сфері освіти, досліджень та інновацій за кордоном офіційно представляють радники при посольствах Швейцарії й наукові центри організації *Swissnex* – мережі швейцарських представництв із питань наукової дипломатії.

Управління та координацію науково-технічних зв'язків на державному рівні здійснює державний секретаріат із питань освіти, досліджень та інновацій (*Staatssekretariat für Bildung, Forschung und Innovation SBF*) у складі відповідного департаменту. Секретаріат відповідає за управління та фінансування комплексу федеральних політехнічних шкіл, регулювання діяльності й часткове фінансування вищих спеціалізованих шкіл, навчальних закладів професійної підготовки та підвищення кваліфікації, а також за підтримку кантональних університетів. Кантони теж підтримують науково-дослідну діяльність на рівні університетів і вищих спеціалізованих шкіл.

Австрійські дослідники мають гідну репутацію в усьому світі, тому їх інноваційні розробки також активно формують світ завтрашнього дня.

У межах дослідницького ландшафту Австрії вирізняють так званий «кооперативний сектор» позауніверситетських досліджень, що охоплює майже 60 установ, у яких працюють понад 7 000 співробітників.

Малі й середні підприємства – потужний двигун інноваційного розвитку чи то мова йде про стале будівництво, екотехнології, поновлювані джерела енергії, чи то про якість і безпеку харчових продуктів або інноваційні матеріали та технології. Саме на розвиток таких яскравих ідей спрямована підтримка від Об'єднання кооперативних дослідницьких установ Австрії (*Vereinigung der Kooperativen Forschungseinrichtungen der österreichischen Wirtschaft*, f/англ. *Austrian Cooperative Research/ACR*).

Австрійський інститут технологій (*Austrian Institute of Technology/AIT*, п) відіграє ключову роль в Австрії та Європі як науково-технологічний інститут, що займається найважливішими питаннями інфраструктури майбутнього. На базі п'яти департаментів («Енергетики», «Мобільності», «Здоров'я та охорони довкілля», «Захисту й безпеки», а також «Прогнозування та політики» на таких майданчиках, як *Tech Gate Vienna* або *Seibersdorf Laboratories*, інститут тісно співпрацює з бізнес-спільнотою щодо розроблення нових інфраструктурних рішень. Багатонаціональні концерни Siemens, Magna, OMV і AVL упродовж багатьох років довіряють компетенції АІТ.

Понад 30 років австрійська компанія *Joanneum Research* займається передовими дослідженнями на міжнародному рівні та є затребуваним партнером у галузі науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт для провідних компаній Європи та світу. У п'яти науково-дослідних галузях – матеріалах, охороні здоров'я, цифрових технологіях, ресурсах та політиці – *Joanneum Research* сьогодні вважають однією з найбільших позауніверситетських науково-дослідних установ Австрії. Крім того, інститут активно провадить прикладні дослідження й технологічні розробки з електронної охорони здоров'я, наноматеріалів, Web 2.0, поновлюваних джерел енергії, а також економічних та інноваційних досліджень.

Більше ніж 70 лабораторій Дослідницького товариства ім. Крістіана Доплера (*Christian Doppler Forschungsgesellschaft/*

CDG, f) в австрійських університетах створюють надзвичайно продуктивний майданчик для взаємодії науки й бізнесу для забезпечення підприємств максимально ефективним доступом до фундаментальних прикладних досліджень. Під час постійного обмінювання досвідом ці лабораторії збирають базові знання, що потім застосовують компанії для розроблення нових продуктів і технологій.

Завдяки тісному зв'язку з науковими колами бізнес-сектор упритул долучений до формування наукових тенденцій і використовує цю можливість для впровадження новітніх результатів досліджень в інновації. Не випадково вже приблизно 125 міжнародних промислових партнерів, зокрема AVL, Infineon, OMV, Sandoz, Voestalpine, Biomay, Lenzing і Plansee, спираються на цю форму приватно-державного партнерства.

Товариство ім. Людвіга Больцмана (*Ludwig Boltzmann Gesellschaft/LBG*, f) спеціалізується на спільних дослідженнях зі своїми науковими й корпоративними партнерами та є ініціатором дослідних тем найвищого рівня. Пріоритетні напрями – медицина, наука про життя, гуманітарні науки, соціальні науки й культурні дослідження з акцентом на науках про здоров'я. Водночас у центрі особливої уваги перебувають міждисциплінарні та транснаціональні дослідження. Товариство активно співпрацює із Siemens і Bayer Healthcare Pharmaceuticals, а також стартапами, малими й середніми підприємствами, наприклад Tissue Gnostics та RISC Software GmbH.

Давно визнані для промислових підприємств наукові партнери в Австрії також Arsenal Research у Відні, Salzburg Research у Зальцбурзі, Fraunhofer Research GmbH, Upper Austrian Research, V-Research і Carinthian Tech Research у Каринтії тощо.

Зважаючи на невеликі розміри країни, наукове життя **Ліхтенштейну** зосереджене на базах шкіл, наукових спілок і науково-дослідних центрів ЗВО та найбільших індустріальних компаній країни. Наукову діяльність у країні здійснюють в тісній кооперації з науковими центрами країн-сусідок.

Крім ЗВО – Університету Князівства Ліхтенштейн (*Universität Liechtenstein*, f) і Міждержавного університету прикладних наук та технологій у м. Букс (*Interstaatliche Hochschule für Technik Buchs/NTB*, f), освітня й наукова діяльності в країні розвинені в Міжнародній академії філософії (*Internationale Akademie für Philosophie/IAP*, f). Інститут Ліхтенштейну (*Liechtenstein-Institut*, n) – це ще один приватний ЗВО у князівстві, що одночасно є науково-дослідним центром із питань законодавства, політичних наук, економіки й історії Князівства Ліхтенштейн.

До найважливіших осередків сучасної науки в **Люксембурзі** належать об'єднання науковців країни – Інститут Великого Герцогства (*Institut Grand-Ducal*, n), Люксембурзький інститут соціо-економічних досліджень (*Luxembourg Institute of Socio-Economic Research/LISER*, n), Національний дослідний центр археології (*Nationale Zentrum für archäologische Forschung*, f), а також Центр публічних досліджень ім. Генрі Тюдора (англ. *Public Research Centre Henri Tudor/CRP Henri Tudor*), що в 2015 р. відокремився від Люксембурзького інституту науки й технологій (англ. *Luxembourg Institute of Science and Technology/LIST*).

Наукова база Люксембургу також порівняно невелика та молода. Саме тому науковці країни активно співпрацюють із закордонними колегами, а також активно залучають науково-професорський потенціал із-за кордону за допомогою програм академічної мобільності (*akademische Mobilität*, f). У стратегії розвитку науки Люксембургу до 2020 р. пріоритетним напрямом вважають екотехнології, що передбачає покращання дійсних показників енергоефективності, а також впровадження елементів екотехнологій у приватний сектор економіки.

ЗАВДАННЯ 4/AUFGABE 4

Співвіднесіть німецькомовні, англомовні й україномовні терміни. Коротко прокоментуйте контексти, у яких вони вжиті в тексті.

A	Finanzierung, f	A	міждержавний	A	research
B	Kooperation, f	B	археологія	B	interstate
C	Forschung, f	C	товариство, об'єднання	C	archaeology
D	Wissenschaft, f	D	фінансування	D	university
E	Gesellschaft, f	E	співпраця	E	academic
F	Hochschule, f	F	наука	F	financing
G	akademisch	G	промисловість	G	industry
H	interstaatlich	H	академічний	H	society
I	Archäologie, f	I	дослідницька робота	I	science
J	Industrie, f	J	ЗВО	J	cooperation

РОЗДІЛ 6

ЕКОНОМІКА НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН

6.1 Особливості промислового розвитку країн німецькомовного ареалу.

6.2 Місце сільського господарства в економіках країн.

6.3 Основні характеристики сектору послуг німецькомовних держав.

6.1 ОСОБЛИВОСТІ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ КРАЇН НІМЕЦЬКОМОВНОГО АРЕАЛУ

Німецька економіка (*Wirtschaft*, f) займає одне з передових місць у світі після США, Китаю та Японії, а за деякими показниками навіть випереджає їх. Економічний комплекс ФРН найстійкіший і найконкуренентоспроможніший серед країн ЄС, тому саме він уже неодноразово ставав ключовим стабілізуючим чинником економіко-фінансових викликів сучасності. Завдяки цьому Німеччина одержала негласне пріоритетне право впливу на політику ЄС на глобальній економіко-політичній арені.

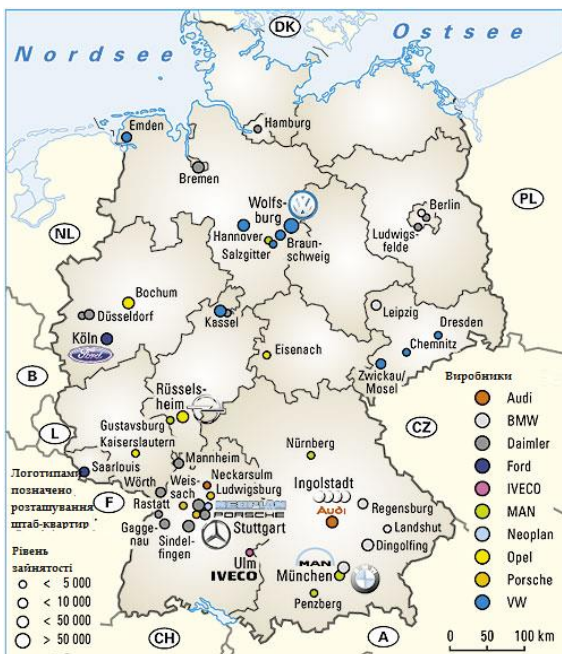
Основні структурні складові економічного комплексу Німеччини – сфера високотехнологічних послуг, машинобудування, виробництво електротехнічної, електронної, авіаційно-космічної та корабельної техніки, металургія, хімія та енергетика, сільське господарство й харчова промисловість.

Економічні досягнення ФРН прямо залежать від ефективності політики уряду, матеріально-технічної бази її економічного комплексу й використання новітніх технологій світового рівня. Економічна політика уряду ФРН – соціально-ринкова за характером, що передбачає розумний компроміс між зростанням економіки країни та справедливим розподілом отриманого прибутку в суспільстві.

Автомобільна галузь німецької машинобудівної промисловості (*Maschinenbau*, f) є основною. За даними Міжнародної асоціації виробників автомобілів, ФРН уходить до ТОП-5 світових лідерів за щорічними обсягами виробництва. Серед найвідоміших компаній і марок – *Volkswagen, Audi, Opel, Daimler, BMW, Mercedes-Benz, Audi, MAN* і *Porsche*. Крім того, провідні учасники автомобільної галузі ФРН – німецькі автозаводи американського концерну *Ford*, компанії *Robert Bosch, ThyssenKrupp, Continental* і *ZF Friedrichshafen AG*, що переважно спеціалізуються на випусканні автозапчастин і технологічного обладнання.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

Розгляньте мапу потужностей автобудування ФРН. Назвіть, у яких землях розміщені штаб-квартири й основні потужності з вироблення різних марок автомобілів.

Фактично *Audi* – це латиномовний переклад німецького слова *Horch* (букв. «Слухай!»). Інженер-конструктор *Август Хорх*, набравшись досвіду в компанії К. Бенца, заснував власне виробництво – фірму «A. Horch & Co», а потім відкрив іншу, назву якої змушений був латинізувати для уникнення плутанини. Так з'явилася «*Audi Automobilwerke GmbH*».

Складові машинобудівної галузі ФРН – виробництво верстатів та іншого обладнання для промислових підприємств, виготовлення сільськогосподарської техніки, важких металомістких машин, зокрема кранів, мостів, гірничо-шахтного, металургійного й енергетичного обладнання.

Електротехнічна промисловість (*Elektroindustrie*, f) також належить до провідних галузей німецької економіки. Передусім її репрезентують концерни *Siemens AG*, *Hager*, *Robert Bosch GmbH*, а також декілька сотень інших підприємств із різними профілями роботи й потужностями. Ця галузь постачає продукцію промислового призначення (генератори, кабелі, трансформатори тощо) і побутові товари довгострокового користування:

холодильники (*Kühlschrank*, f), пральні машини (*Waschmaschine*, f), мікрохвильові печі (*Mikrowelle*, f), пирососи (*Staubsauger*, m), електричні інструменти тощо. Український споживач також добре знайомий із продукцією фірм *Grundig*, *Miele*, *Liebherr*, *Kärcher* і *Thomas*.

AG = *Aktiengesellschaft*, f – акціонерне товариство;
GmbH = *Gesellschaft mit beschränkter Haftung*, f – товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ).

Швидкий розвиток електронної промисловості ФРН пов'язаний із упровадженням інформаційних технологій, становленням у країні атомної промисловості, замовленнями військово-промислового комплексу, наявністю наукових центрів і трудових ресурсів із високим рівнем кваліфікації.

Інший флагман німецької економіки – авіаційно-космічна галузь, що передусім спирається на останні досягнення у сферах електроніки, робототехніки, вимірювальної та регулювальної техніки, а також створення й застосування нових матеріалів. Завдяки цьому ФРН – надійний виробник різного авіатранспорту: від легких літаків і вертольотів до далекомагістральних аеробусів. До авіаційно-космічного будівництва в Німеччині залучені майже 150 компаній, основні з яких *EADS* і *Eurocopter*.

Фактичний вихід до двох морів зумовив розвиток такої галузі промисловості ФРН, як суднобудування. Найбільш потужними є німецькі верфі *Flensburger Schiffbau Gesellschaft*, *ThyssenKrupp Marine Systems*, *Lurssen*, *Aker Yards Germany* та *Meyer Neptun Group*, де збирають судна всіх типів і призначення.

Окрема складова економіки ФРН – оборонно-промисловий комплекс. Так, у рамках європейського концерну *EADS* німецькі компанії беруть участь у розробленні й виробленні космічної техніки, винищувачів, військово-транспортних літаків, а також сучасних систем протиракетної та протиповітряної оборони. До оборонно-промислового комплексу ФРН належать приблизно 80 основних підприємств і ще понад дві тисячі компаній із випускання деталей та складових. Здебільшого вони є дочірніми структурами великих німецьких концернів *Rheinmetall*, *Krauss-Maffei Wegmann*, *ThyssenKrupp AG*, *Siemens AG* тощо.

Металургійна галузь ФРН постачає країні сталь, чавун, а також широкий спектр іншої продукції включно з легкими металами (алюмінієм, магнієм, титаном), кольоровими металами (міддю, цинком, нікелем, свинцем, оловом) та рідкоземельними металами (вольфрамом, танталом, вісмутом та ін.). У країні налічують понад 800 металургійних підприємств, найбільші з яких концерни *ThyssenKrupp* і *Zalzgitter AG*.

Хімічна промисловість Німеччини також серед світових лідерів і поступається лише США та Японії. Підприємства ФРН пропонують широкий вибір хімічної продукції – від продуктів органічної хімії, пластмас та добрив до ліків і косметичних засобів. Найбільшими підприємствами німецької хімічної промисловості вважаються концерни *Bayer*, *BASF*, *Henkel Group*, *Hochst AG* і конгломерат *Siemens*. Одну половину їх продукції поставляють на внутрішній ринок, а іншу експортують.

Оскільки ФРН майже не має власних запасів природних ресурсів, вона змушена імпортувати більшу частину енергоносіїв з інших країн, зокрема з Близького Сходу,

Північної Африки, Росії (нафту й газ), а також США (паливо для АЕС). Тим не менш, уряд ФРН активно намагається перевести енергетичну систему країни на поновлювані джерела енергоносіїв. З урахуванням обсягів німецької економіки ФРН – один із найбільших виробників і споживачів енергетичних ресурсів (майже 525 млн тонн на рік у нафтовому еквіваленті). Із них 35 % становить нафта, 25 % –вугілля, 23 % –природний газ, 7 % – ядерна енергія, 1,4 % –гідроенергія та 8,6 % – інші поновлювані джерела.

Легка промисловість Німеччини випускає текстиль, одяг, взуття, шкіряну галантерею тощо. Харчову промисловість репрезентують такі галузі, як пивоваріння, виноробство тощо. У ФРН виробляють орієнтовно 4 000 сортів пива. Пивоварні заводи є в багатьох великих і малих містах. Лише третину пива експортують. А от виноградарство переважно розвивається в долині р. Рейн і на заході від неї. Рейнські й мозельські вина відомі далеко за межами країни. Долину р. Мозель із її славетними виноградниками називають «винним шляхом» (*Weinstraße*, f).

Швейцарію вважають однією з економічно найстабільніших країн у світі. Політика країни історично орієнтувалася на покращання якості життя кожного окремого громадянина, а уникнення руйнівних воєн стало запорукою створення міцної й непорушної економічної інфраструктури. За даними рейтингу *Global Innovation Index 2018*, Швейцарія – найінноваційніша країна у світі, за якою йдуть Нідерланди та Швеція. Країна утримує лідируючу позицію вже декілька років поспіль.

Загалом у Швейцарії дуже мало великих підприємств. Економіка тримається на невеликих одиничних компаніях і організаціях. На сьогодні найбільш фінансово прибуткові галузі Швейцарії – виробництво годинникових механізмів, легка й фармацевтична промисловості.

Швейцарська годинникова промисловість уже давно завоювала світову популярність. Усі виробничі активи

сконцентровані в Женеві, Туні, Берні й Ла-Шо-де-Фоні. Експортують 95 % годинників. Найбільші підприємства – *Richemont, Swatch Group, Rolex* і *Patek Philippe*.

В Альпах сконцентрована величезна кількість гідроелектростанцій, що виробляють дешеву електроенергію. Незважаючи на гірський рельєф країни, у Швейцарії мало корисних копалин і породи там бідні. В економіці переважають ті галузі, що не вимагають великої кількості сировини й висококваліфікованої праці.

Текстильна промисловість займає одне з основних місць у побудові економічної структури. Провідна позиція в харчовій промисловості належить корпорації *Nestle*. Основні активи хіміко-фармацевтичної промисловості – компанії *Novartis* і *F. Hoffmann-La Roche AG*.

Шведо-швейцарський концерн *ABB (Asea Brown Boveri Ltd.)* виготовляє турбіни й електротехніку. Машинобудування зосереджене на виробленні ковальсько-пресового обладнання та високоточних металообробних верстатів. Серед підприємств середнього бізнесу в цьому секторі відомі компанії *Alstom, Bobst, Georg Fischer, Rieter* і *Schindler*.

Швейцарія займає вигідне положення на ринку розроблення інфраструктури для ІТ-спільноти. За статистикою, у цьому секторі працюють приблизно 4 % усього робочого населення країни. У регіонах Цюрих – Боденське озеро довкола Швейцарського технічного інституту й Цюрихського університету розміщені дослідницькі підрозділи ІТ-гігантів: *IBM, Microsoft, Google* і багатьох інших. Найважливішим фактором їх розквартирування стала безпосередня близькість до цих учбових закладів. Берн та Люцерн теж належать до осередків ІТ-індустрії в країні.

Австрія також уходить до списку найстабільніших і соціально та економічно найблагополучніших країн Європи. Серед найвідоміших на світовому ринку компаній – *Swarovski, Red Bull GmbH, Austria Tabak GmbH, Austrian Airlines AG* тощо.

Австрія – це країна з добре розвиненою ринковою економікою, що тісно пов'язана з економіками інших країн ЄС, особливо з Німеччиною. Найважливіші галузі – машинобудування та металургія (*Austria Metall AG, Böhler-Uddeholm, Voestalpine*), харчова (*Red Bull GmbH, Fritz Egger GmbH & Co*), легка (*Alpla, Wolford*), хімічна (*OMV AG*) і деревообробна (*Klausner-Gruppe, Blum*) промисловості.

Надра Австрії мають чималу кількість різних сировинних матеріалів (*Rohstoff, m*), але їх видобуток на сьогодні дуже витратний. У гірничорудному секторі економіки країни домінують кар'єрна промисловість, а також видобуток піску (*Sand, m*) і гравію. Крім того, у країні видобувають залізо (район Ерцбергу в Штирії) та вольфрам (біля м. Міттерзілль). Видобування інших металів наразі або неможливе, або економічно не вигідне. Скорочення внутрішнього вироблення основних видів сировинних товарів і зростаюча залежність від їх імпорту приводять до зниження значення в економіці Австрії видобувних та зростання значущості переробних галузей промисловості, збільшення ролі виробництв, що випускають готову продукцію, зокрема складну сучасну техніку й продукти прогресивних технологій.

Важлива галузь економіки – будівельна індустрія (*Bauindustrie, f*) Австрії зі значним досвідом спорудження житлових і адміністративних будівель, промислових підприємств, мостів (*Brücke, f*), електростанцій, тунелів, залізничних та автомагістралей, зокрема в умовах складного гірського рельєфу.

Ліхтенштейн має експортно-орієнтовану й високоякісну промисловість. Її основні галузі – машино- й приладобудування, виробництво промислового устаткування та точних приборів, стоматологічна й харчова промисловості.

Промисловий сектор об'єднує приблизно 40 % працівників країни. Значна кількість промислових компаній займають окремі ринкові ніші, і більшість із них спромоглися зробити собі світове ім'я завдяки інтенсивному

впровадженню науково-дослідницьких розробок. На ринку переважають підприємства малого й середнього бізнесів.

Значна частина промисловості Ліхтенштейну орієнтована на сектор R&D (англ. *Research and Development*). Його репрезентують цілісні комплекси, що об'єднують увесь процес від ідей і наукових розробок до дослідно-конструкторських робіт, тестування й власне вироблення продукції. Деяким ліхтенштейнським компаніям завдяки підвищеній увазі до науково-дослідної складової вдалося стати світовими лідерами у своїй галузі, зокрема корпорації *Hilti* – глобальному лідеру з устаткування та витратних матеріалів для будівництва; компанії *Ivoclar Vivadent Ltd.* – одному з провідних підприємств на планеті з розроблення й вироблення високоякісної продукції для лікарів-стоматологів і зубних техніків; *Oerlikon Balzers Coating AG* – провідному світовому постачальнику зносостійких покриттів, що істотно підвищують продуктивність інструментів і точних деталей.

Ключові позиції економіки **Люксембургу** – міжнародна орієнтованість, високий потенціал зростання, продумані макроекономічні засади, диверсифікована промисловість, сучасна інфраструктура, оптимальний зв'язок із ринками інших країн, вигідні й перспективні інституційні, правові та податкові умови розвитку.

Сталева промисловість була рушійною силою економіки Люксембургу до структурної кризи 1970-х рр. Сталеливарний завод *ARBED* свого часу зробив значний внесок у процвітання країни. Декілька етапів злиття з іншими компаніями в 2006 р. сприяли становленню *ArcelorMittal* – найбільшої металургійної компанії світу, що має представництва в 60 країнах. Компанії належить низка підприємств із видобутку залізної руди, вугілля, а також металургійних підприємств, зокрема великий завод «АрселорМіттал Кривий Ріг» в Україні.

Нафтова криза в 1973 р. стала результатом змін у промислових орієнтирах Люксембургу та сприяла розвитку сектору послуг, галузям виробництва матеріалів (*DuPont*

de Nemours, Guardian Glass) і проміжної продукції автопрому (*Goodyear, Delphi*). Крім того, сьогодні в країні активно розвиваються біотехнології (Інтегрований біобанк Люксембургу, кластер BioHealth, Люксембурзький центр біомедичних систем) та екотехнології (*Luxembourg Ecoinnovation Cluster*).

В економіці Люксембургу важливе значення приділяють створенню телекомунікаційних мереж і виробництву аудіо-й відеотехніки. Виробляють хімічні продукти, машини, пластмаси, тканини, скло, порцеляну. Багато нових підприємств створили великі фірми США. Важливим фактором для іноземних компаній є те, що місцеві робітники знають кілька мов.

6.2 МІСЦЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ЕКОНОМІКАХ КРАЇН

Сільське господарство **ФРН** не поступається іншим галузям німецької економіки за своєю ефективністю та високотехнологічністю. Незважаючи на те, що в ньому задіяні лише 2–3 % від загальної кількості працездатного населення країни, воно повністю забезпечує внутрішні потреби Німеччини щодо основних видів продовольства. Здебільшого це можливо завдяки використанню сучасних агропромислових технологій у сільському господарстві країни, комплексній автоматизації та механізації сільськогосподарських робіт. Водночас сільськогосподарську продукцію випускають як дрібні сімейні ферми, так і великі господарства промислового типу. До робіт залучають і сезонних робітників переважно з менш розвинених країн.

Приблизно 70 % товарної продукції сільського господарства ФРН забезпечує тваринництво. Німеччина також є одним із найбільших виробників зернових серед країн

Європейського Союзу. На її території, крім того, вирощують багато сортів плодово-ягідних і овочевих культур.

Сільське господарство **Швейцарії** також орієнтоване на тваринництво (майже 78 % усієї сільськогосподарської продукції). Порівняно з промисловістю (*Industrie*, f), сільське господарство (*Landwirtschaft*, f) відіграє другорядну роль. У цілому воно достатньо високорозвинене, але з огляду на обмеженість необхідних для цього природних ресурсів не задовольняє всіх потреб населення, тому 40 % продукції імпортують із зарубіжжя.

Аграрний сектор країни охоплює приблизно 40 % земель країни, з яких третину займає рілля й овочеві плантації, а інші дві третини відведені для розведення великої рогатої худоби з акцентом на виробленні м'ясо-молочної продукції. На альпійських і субальпійських луках шість місяців на рік пасуться корови (*Kuh*, f/*Kühe*, pl) славетної швіцької породи, які дають великі удої. Молоко (*Milch*, f) майже повністю переробляють на сир (*Käse*, f) і масло (*Butter*, f). Із початком індустріалізації країни сировари стали одними з першопрохідців у галузі харчової промисловості.

Виробництво зерна й рослинництво також мають свої ніші в сільгоспвиробництві країни. Серед основних сільськогосподарських культур – пшениця (*Weizen*, m), ячмінь (*Gerste*, f), цукровий буряк (*Zuckerrüben*, pl), картопля (*Kartoffeln*, pl), кормові культури (*Futterpflanzen*, pl).

На схилах гір району Женевського озера, на берегах річок Рейн і Рона, а також у кантоні Тічино культивують виноград (*Weintrauben*, pl) і виробляють вино (*Wein*, m). Долини Рони також відомі плантаціями фруктових дерев.

Майже 39 % усієї території **Австрії** вкриті лісами, 19 % земель непридатні для використання в сільському чи лісовому господарстві. Альпійські передгір'я та частини Штирійського й Віденського басейнів мають найродючіші сільськогосподарські землі. Високопродуктивне сільське господарство майже повністю відповідає потребам країни

в основних продуктах харчування (*Lebensmittel*, pl). Значну частину обробленої землі займають виноградники.

Аграрна політика країни спрямована на регулювання обсягів вироблення відповідно до аграрної політики ЄС, покращання структури сільського господарства та його розвиток в альпійських районах, підвищення якості й екологічності продукції, стимулювання оброблення альтернативних культур із метою заміщення імпорту, обмеження застосування мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин і кормових добавок, що не відповідають суворим нормам охорони довкілля (*Umweltschutz*, m) та здоров'я. У сільському господарстві Австрії важливу роль відіграє тваринництво. Майже 1/3 території країни використовують для розведення худоби (*Vieh*, n).

Сільське й лісове господарства забезпечують лише 0,8 % робочих місць у **Ліхтенштейні**. На 40 % від загальної площі земель розміщені 125 приватних, 20 альпійських і багато хобі-господарства (*Hobbybetrieb*, m). Переважно ці землі використовують як пасовиська для великої рогатої худоби та овець (*Schaf*, n). Продукти тваринництва, особливо молоко й м'ясо, – важливе джерело прибутку для фермерських господарств. На землях також вирощують зернові культури (пшеницю, кукурудзу), тютюн, картоплю та овочі. Так, у м. Шаан знаходиться штаб-квартира міжнародного виробника харчових продуктів (передусім консервів) *Hilcona*.

У ХХ ст. різко зменшилася цікавість жителів **Люксембургу** до сільського господарства: якщо в 1947 р. кількість працівників у первинному секторі (сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство) становила 43,37 % населення, то станом на 2001 р. цей показник зменшився до 3,61 %. Сільське господарство Люксембургу розвивається послідовно, проте відіграє незначну роль у економіці в цілому. Органічне сільське господарство набуває все більшого значення та попиту, хоча й розвивається повільно (у 2013 р. – 120 фермерів).

На сьогодні тваринництво (*Viehzucht*, f) дає 93 % вартості продукції аграрного сектору країни. Переважає м'ясо-молочне тваринництво, для якого в герцогстві більш сприятливі умови, ніж для рільництва. Утім, у країні значно розвинене садівництво (*Gartenbau*, m). Незважаючи на те, що в Люксембурзі бідні піщані ґрунти, із використанням фосфорних добрив культивують картоплю (*Kartoffeln*, pl), пшеницю, овес, ячмінь, жито й конюшину, а в долині р. Мозель здавна практикують виноробство.

6.3. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СЕКТОРУ ПОСЛУГ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ДЕРЖАВ

Сфера послуг **ФРН** формує понад $\frac{2}{3}$ ВВП країни й забезпечує зайнятість 53 % німецького населення. Передусім сектор охоплює діяльність банківсько-фінансової системи держави, торгівлю та транспорт.

Банківсько-фінансова система ФРН – рушійний фактор німецької економіки. Провідні банки країни, зокрема *Deutsche Bank*, *Dresdner Bank* і *Commerzbank*, – основні внутрішні інвестори Німеччини, а також фактично контролюють національний ринок цінних паперів.

Крім банківської діяльності, у Німеччині активно функціонує торгівля (*Handel*, m). Торгівельні підприємства Німеччини й мережі супермаркетів (зокрема, *Metro*, *LIDL*) традиційно перебувають на верхніх позиціях у рейтингових списках німецького бізнесу (*Geschäft*, n), а також мають представництва в інших країнах.

У сфері послуг не менш важливу роль в економіці ФРН відіграє її транспортна інфраструктура. Вона охоплює високоякісні автомагістралі (*Autobahn*, f), залізничні колії (*Eisenbahn*, f), потужні транспортно-логістичні центри, зокрема аеропорти (*Flughafen*, m) у Франкфурті-на-Майні, Дюссельдорфі й Мюнхені та морські порти в Гамбурзі й Бремені.

Основою економічного розвитку **Швейцарії** безперечно є банківська справа (*Bankwesen*, n). Статистика демонструє, що приблизно на кожні півтори тисячі громадян країни припадає одна фінансова установа. Утім, незважаючи на величезну кількість банківських структур, якість їх обслуговування вважають однією з кращих у світі. У країні розробили сувору систему контролювання безпеки всіх особистих даних вкладників. Стороннім особам вони недоступні. Саме тому багато заможних іноземців прагнуть зберігати свій капітал саме у Швейцарії. А такі вкладення гарантують країні стале економічне становище.

Приблизно 75 % усього працездатного населення Швейцарії працює у сфері туристичних послуг. Готельна справа походить саме з цієї країни. Щорічно лише в Альпи приїжджають майже 10 млн туристів, незважаючи на високу вартість відпочинку. Тому й відсоток збагачення економіки країни від туристичного бізнесу значний.

Найбільша частка **австрійської** економічної діяльності – сектор послуг, у якому переважають туризм, торгівля й банківська справа. Особливе значення туризму для австрійської економіки ілюструє вже той факт, що в Австрії орієнтовно 70 000 підприємств туризму, де загалом задіяні приблизно 10 % усіх працівників.

Фінансовий сектор давно перетворився на важливий компонент економіки **Ліхтенштейну**, де зосереджені 16 % робочої сили країни. На частку сектору фінансових послуг припадає 27 % ВВП Ліхтенштейну. Загалом у князівстві 16 банків, об'єднаних у банківську асоціацію або банківський союз Ліхтенштейну (*Liechtensteinischer Bankenverband*, m). Водночас 10 із цих банківських структур – ліхтенштейнські, ще 4 – повноцінні представництва швейцарських банків, і 2 – австрійські.

Крім цього Ліхтенштейн – один із центрів світового туризму, особливо гірськолижного спорту (Малбюн, Стег та ін.), дельта- й парапланеризму, бальнеологічного лікування. Завдяки

вдалому розміщенню в центрі Європи, мальовничим ландшафтам, середньовічним замкам і чудовим альпійським курортам у Ліхтенштейн приїжджають туристи з усієї Європи.

Люксембург сьогодні – це один із фінансових центрів Європи. Станом на 2014 р. у Великому князівстві функціонували приблизно 150 банків. Це найбільший центр для інвестиційних фондів у Європі (другий за величиною у світі після США), найбільший приватний банківського центр зони євро, основний плацдарм для діяльності страхових компаній.

Ремісничий сектор у наш час – один зі справжніх економічних двигунів країни. Він відіграє важливу роль у боротьбі з безробіттям, тому що створює велику кількість постійних робочих місць, а також перспективи найму для менш кваліфікованих осіб. Ремісничий сектор охоплює майже 120 різних професій, на які припадає 22 % підприємств у країні, 23 % загальної зайнятості та приблизно 9 % ВВП.

Хоча Люксембург і не гірська держава, у секторі туризму працюють 7,6 % населення. З огляду на те, що Люксембург – один із центрів європейської політики, особливі ставки уряд робить на конгресний і бізнес-туризми.

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

Проаналізуйте наведену в розділі інформацію та дайте відповіді на запитання.

1. Які промислові галузі можна вважати передовими для економік німецькомовних країн?
2. Яку роль відіграє сільське господарство в кожній із країн? Порівняйте ситуацію з Україною.
3. Чи домінує сфера послуг в економічному портфоліо країн і чому, на вашу думку?

РОЗДІЛ 7

СУСПІЛЬНЕ Й СОЦІАЛЬНЕ ЖИТТЯ КРАЇН НІМЕЦЬКОМОВНОГО АРЕАЛУ

7.1 Населення, мови та релігія.

7.2 Зайнятість та соціальне забезпечення населення.

7.3 Засоби масової інформації.

7.1 НАСЕЛЕННЯ, МОВИ ТА РЕЛІГІЯ

За даними Федеральної статистичної служби Німеччини (*Statistisches Bundesamt Deutschland*, n), станом на кінець 2016 р. у країні проживали 82,8 млн осіб. За останні роки Німеччина досягла нових висот щодо показників населеності країни, що вона не демонструвала з часів об'єднання Німеччини. Утім, збільшення показників населення ФРН спричинив не фактор природного приросту населення, а активність міграційних процесів у сучасному світі та Європі зокрема.

З огляду на їх правовий статус, іммігрантів можна поділити на чотири групи:

1) громадяни країн, які мають рівні з корінними жителями права та обов'язки;

2) жителі інших країн, які мають посвідку на постійне проживання, наділені громадянськими, проте обмежені в політичних правах;

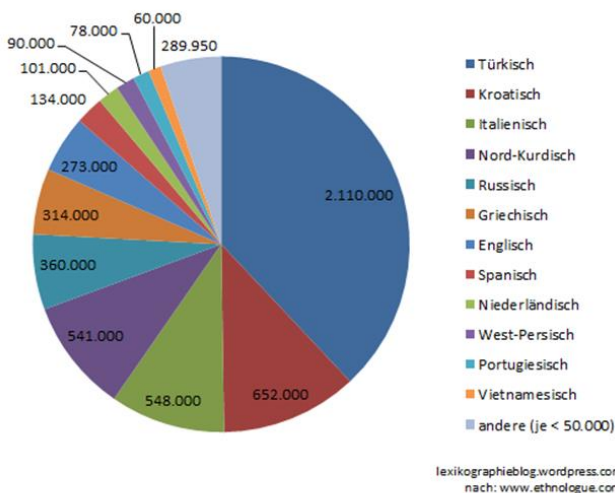
3) тимчасові іммігранти, які мають візу, дозвіл на працевлаштування на визначений термін та обмежений доступ до соціального захисту;

4) нелегальні мігранти, які не мають жодних прав і яких у будь-який час можуть депортувати з країни.

Якщо за часів правління націонал-соціалістів більшість людей намагалися емігрувати (*Auswanderung*, f), тобто виїхати з Німеччини й урятувати своє життя, то після завершення війни відбулися декілька великих імміграційних (*Einwanderung*, f)

хвиль, зокрема хвиля «гастарбайтерів» (*Gastarbeiter*, т > *Gast*, т – гість + *Arbeiter*, т – робітник) – запрошеної за державними контрактами дешевої робочої сили з Туреччини, Греції, Італії, Іспанії, Португалії, Тунісу, Марокко, Південної Кореї та інших країн, що в 1960-х рр. повинна була відновити зруйновану війною державу й задовольнити попит німецької економіки, що швидко розвивалася.

Не менш на демографію всіх країн німецькомовного ареалу вплинули імміграційні хвилі з 1980-х рр. і донині з країн та територій, де відбувалися чи відбуваються збройні, релігійні й політичні конфлікти, як-от Афганістану, Чечні, Югославії, Румунії, а зараз – Іраку, Сирії, Лівії, Ірану, Нігерії та ін. Таких мігрантів зазвичай називають біженцями (*Flüchtling*, т/*Flüchtlinge*, пл). Крім того, свій внесок у міграційний фон Європи зробив і розпад СРСР, що багатьом відкрив світ по той бік «холодної завіси».

Мови мігрантів та осіб із міграційним минулим (ФРН)

За офіційною статистикою, на сьогодні в Німеччині проживають майже 18,6 млн осіб із міграційним минулим (*Bevölkerung mit Migrationshintergrund*, f), тобто кожний п'ятий

житель країни (22,5 % усього) – це мігрант у якомусь поколінні. Понад половина з них (52 %) мають громадянство Німеччини.

Така міграційна історія позначилася й на мовній карті Німеччини, де офіційною державною мовою є німецька, проте в межах своїх етнічних спільнот населення з міграційним минулим говорить мовами країн свого походження.

Із 1900 р., коли показник населення Швейцарії становив 3,3 млн осіб, і до нашого часу кількість населення зросла більше ніж удвічі. Із 2007 р. простежується позитивна тенденція щодо збільшення населення щорічно більше ніж на 1 %.

За офіційними даними бюро статистики **Швейцарії**, станом на початок 2018 р. у країні зареєстровано 8 482 152 осіб населення, що на 0,7 % більше ніж у попередньому році (8 448 585 осіб). Частка іноземців, тобто осіб без швейцарського громадянства (*Ausländer*, pl), за підсумками 2017 р. становила 2 125 145 осіб (на початок 2017 р. – 2 111 521). Із загальної кількості іноземців понад $\frac{2}{3}$ становлять громадяни країн ЄС і Європейської асоціації вільної торгівлі (англ. *European Free Trade Association/EFTA*) – зони вільної торгівлі, що об'єднує митні території чотирьох європейських країн, що не вступили до ЄС: Республіки Ісландії, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації.

іноземців понад $\frac{2}{3}$ становлять громадяни країн ЄС і Європейської асоціації вільної торгівлі (англ. *European Free Trade Association/EFTA*) – зони вільної торгівлі, що об'єднує митні території чотирьох європейських країн, що не вступили до ЄС: Республіки Ісландії, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації.

Офіційні мови Швейцарії – німецька (*Hochdeutsch*, n і *Schweizerdeutsch*, n), французька, італійська й ретороманська, проте сучасні міграційні процеси в світі та Європі зокрема вносять свої корективи в мовну карту Швейцарії, що зумовлює посилене використання мов етнічних меншин у побутовому житті країни.

Загальна кількість населення (у тисячах)	1970 р.	1980 р.	1990 р.	2000 р.	2015 р.
		6 011.5	6 161.0	6 640.9	7 100.3
німецька/ швейцарська німецька	66,1 %	65,5 %	64,6 %	64,1%	63.0 %
французька	18,4 %	18,6 %	19,5 %	20,4 %	22.7 %
італійська	11,0 %	9,6 %	7,7 %	6,5 %	8.1 %
ретороманська	0,8 %	0,8 %	0,6 %	0,5 %	0.5 %
інші мови	3,7 %	5,5 %	7,7 %	8,5 %	21.5 %

Динаміка розвитку мовної мапи Швейцарії 1970–2015 рр.

Приріст населення типовий і для сучасної **Австрії**. За офіційними даними, станом на початок 2018 р. у країні зареєстровано 8 823 054 осіб населення, що на 50 189 або 0,57 % більше ніж на початок попереднього року. Кількість іноземців в Австрії – 1 396 356 осіб, тобто 15,8 % усього населення країни (для порівняння: 15,3 % – у 2017 р., 14,6 % – у 2016 р.). 49,7 % іноземців, які проживають сьогодні в Австрії, мають громадянство країн ЄС. До ТОП-10 країн, із яких походить найбільша кількість іммігрантів за останні роки, належать Афганістан, Румунія, Сирія, Угорщина, Німеччина, Хорватія, Словаччина, Болгарія, Польща та Іран. Утім, зазначимо, що словенці, хорвати й угорці належать до традиційних (автохтонних) етнічних меншин, що населяли країну задовго до та в період імперії Габсбургів.

Найбільша етнічна група Австрії – німецькомовні австрійці, які говорять у побуті австро-баварськими або алеманськими діалектами. Згідно з Конституцією країни (ст. 8) німецька – офіційна мова в державі, проте фактично австрійці використовують австрійський варіант німецької мови (*Österreichisches Deutsch*, n) – національний варіант німецької, що відображає фонетичні, лексичні й граматичні особливості мови австрійців.

За статистичними даними **Ліхтенштейну**, станом на кінець 2017 р. кількість населення князівства сягнула 38 111 осіб, що на 301 особу (0,8 %) більше порівняно з даними 2016 р. Водночас у країні на 143 особи збільшилася частка іноземців, що на початок 2018 р. становила 12 938 осіб, тобто 33,9 % населення країни (за даними 2016 р. – 12 795 осіб, 33,8 %). Серед іноземців переважають представники сусідніх Швейцарії (28,2 %), Австрії (17,2 %) і Німеччини (12,3 %), які переважно працюють на території країни. У Ліхтенштейні також проживають значні громади італійців (9,3%), португальців (5,6 %) і турків (5 %).

Офіційна мова Ліхтенштейну – німецька, проте здебільшого населення говорить у побуті алеманським діалектом. Як другу (іноземну) мову діти ліхтенштейнців переважно вивчають англійську, тому більшість жителів також володіють і нею.

Населення Люксембургу становило 602 005 осіб станом на 01 січня 2018 р., із яких 313 771 – люксембуржці, а 288 234 – громадяни інших країн. Частка іноземців у країні – 48 %, 85 % із яких – громадяни країн-членів ЄС. Крім того, у робочі дні кордони країни перетинають більше ніж 170 000 громадян Бельгії, Франції й Німеччини, які працюють у Люксембурзі. Водночас майже 10 000 міжнародних службовців працюють в установах ЄС, розміщених на території цієї країни-карлика.

Приблизно 37 % іноземців країни становлять вихідці з Португалії, за якими йдуть французи (14 %) і зі значним кількісним відривом – італійці, бельгійці й німці.

Багатомовність Люксембургу сягає своїм корінням часів співіснування на цих територіях романських і німецьких етнічних груп. Закон про мовну політику від 24 лютого 1984 р. уперше офіційно визначив статус люксембурзької мови, оголосивши її офіційною мовою водночас із французькою та німецькою. Англійська – контактна мова для великої міжнародної спільноти, яка працює в європейських установах, а також для співробітників банківського й промислового секторів.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

1. Уважно прочитайте замітку з порталу *Deutsche Welle* на тему «Релігія в Німеччині»:

Більше половини німців не вважають релігію та віру важливими – опитування

Для більшості німців віра й релігія не відіграють значної ролі. Про це свідчать результати опитування DeutschlandTrend, проведеного на замовлення Першого телеканалу німецького телебачення (ARD), оприлюднені в п'ятницю 16 червня.

27 % опитаних зазначили, що віра та релігія не відіграють жодної ролі в їх житті, 36 % – що для них це має неістотне значення.

Важливі релігія та віра для 29 % респондентів, дуже важливі – ще для 8 %.

На заході Німеччини релігії й вірі надають великого значення 41 % опитаних, на сході – 21 %.

Різниця в поглядах існує й відповідно до статі. Серед опитаних жінок 46 % назвали релігію та віру важливими, а серед чоловіків – 28 %.

Водночас у Німеччині багато державних релігійних свят, що є офіційними вихідними, а на утримання церков прихожани сплачують спеціальний церковний податок.

Дата – 16.06.2017.

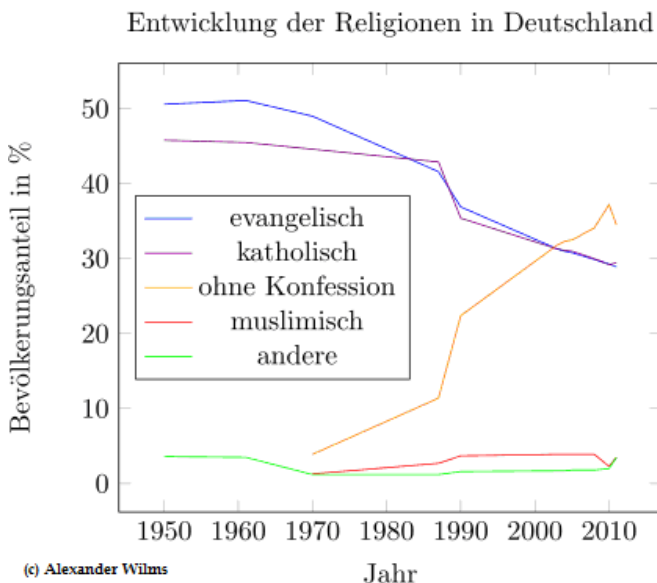
Автор – Аніта Грабська.

Постійне посилання: <http://p.dw.com/p/2enDK>.

2. З опорою на конспект лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург» або інші актуальні статистичні джерела назвіть приблизний відсотковий розподіл населення за конфесіями в німецькомовних країнах.

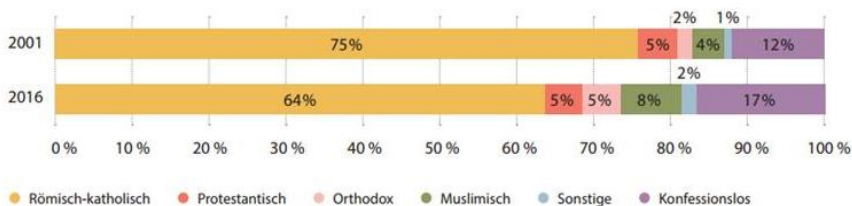
3. Прокоментуйте нижчезображені графіки щодо тенденцій розвитку конфесійного складу населення Німеччини, Австрії та Швейцарії. Порівняйте ситуацію з Україною.

Графік 1

Графік 2

RELIGIÖSE ZUSAMMENSETZUNG DER ÖSTERREICHISCHEN BEVÖLKERUNG 2001 (VOLKSZÄHLUNG) UND 2016 (SCHÄTZUNG)

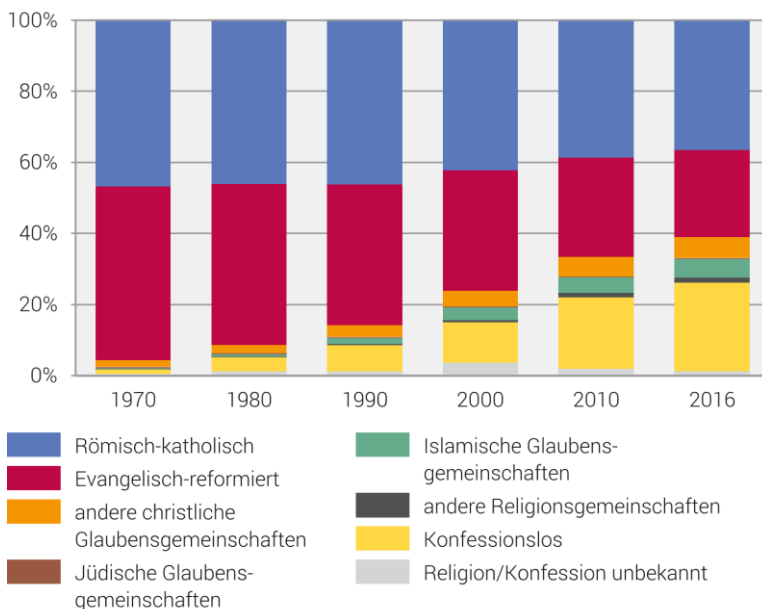

Джерело: [Forschungsbericht "Demographie und Religion"](#)

Графік 3

Entwicklung der Religionslandschaft

Ständige Wohnbevölkerung ab 15 Jahren

Quellen: BFS – VZ (1970–2000), Strukturerhebung (SE, 2010–2016)

© BFS 2018

7.2 ЗАЙНЯТІСТЬ І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Усі без винятків країни німецькомовного ареалу – держави з високорозвиненою економікою та порівняно низьким рівнем безробіття (*Arbeitslosigkeit*, f). Безробітними вважають осіб, які стали на облік як безробітні у відповідних державних службах зайнятості населення.

На кінець травня 2018 р. **Швейцарія** могла похизуватися одним із найнижчих показників безробіття в світі: позначка опустилася до 2,4 %, що становило 106 579 осіб.

Стабільно низьким тривалий час залишається й рівень безробіття в **Ліхтенштейні** (на кінець 2016 р. – 2,3 %, а за підсумками 2017 р. – 1,9 %). За даними статистики, лише 30 % працевлаштованих у країні – ліхтенштейнці, а 70 % – це «люди-маятники», які щодня добираються до робочого місця в Ліхтенштейні з інших країн (54 % – зі Швейцарії, 41,9 % – з Австрії, 3,1 % – із Німеччини).

У червні 2018 р. у **Німеччині** також зафіксували рекордно низький із часів об'єднання Німеччини показник безробіття – 5 %, що в числовому значенні становив 2 275 787 осіб.

За даними Статистичної служби **Австрії**, кількість безробітних в цій країні також має тенденцію до зменшення: у першому кварталі 2018 р. рівень безробіття становив 5,3 % (235 100 осіб), коли за той самий період 2017 р. показники залишалися на позначці 6 % (264 200 осіб). Уряд країни активно сприяє зниженню рівня безробіття, зокрема через організацію курсів (пере)кваліфікації ((*Um*)*Schulung*, f), що дозволяють за допомогою держави одержати (нову) професію та покращити свої шанси на працевлаштування.

Урядовці **Люксембургу** також вважають позитивною динаміку зниження безробіття в герцогстві: станом на квітень 2017 р. вона становила 6 %, а на початок 2018 р. – уже 5,8 %.

У розрізі секторів економіки населення всіх країн німецькомовного ареалу здебільшого працевлаштоване на підприємствах сфери послуг, значно менше працівників на промислових підприємствах, і зовсім незначний показник працевлаштованих на сільгосппідприємствах.

Для підтримання безробітного населення в усіх німецькомовних країнах передбачена низка соціальних виплат, зокрема – допомога з безробіття (*Arbeitslosengeld*, n). Проте одержати допомогу можна лише за умови звільнення працедавцем, а не з власної ініціативи. Розмір такого виду виплат залежить від різних чинників (віку, розміру попередньої

заробітної плати), а також від країни до країни різняться терміни таких виплат (від максимум 1,5 у Швейцарії до 9 років у Австрії).

	Liechtenstein	Schweiz	Deutschland	Luxemburg	Österreich
Sektor 1 Landwirtschaft	0,8 %	3,3 %	1,5 %	0,3 %	4,8 %
Sektor 2 Industrie	38,4 %	21,6 %	24,4 %	13,4 %	25,8 %
Sektor 3 Dienstleistungen	60,9 %	76,0 %	74,1 %	86,8 %	69,4 %

Розподіл працездатного населення за секторами економіки

Соціальна та страхова системи **Швейцарії** поєднують у собі державне, корпоративне й індивідуальне страхування. Істотного значення в цьому процесі надають персональній відповідальності самих громадян. Система страхування (*Versicherung*, f) країни має трирівневу структуру: державні фонди забезпечення економічних наслідків старості й у випадку втрати годувальника чи інвалідності; фонд професійного забезпечення й індивідуальні добровільні внески для забезпечення індивідуальних потреб.

Обов'язкове медичне страхування (*Krankenversicherung*, f) покриває витрати на випадок хвороби або травми, якщо їх не покривають із системи страхування нещасного випадку. Страхову компанію та форму страхування можна обрати індивідуально. За бажанням укладають угоду про додаткове страхування. Зазвичай роботодавці медичне страхування не забезпечують.

Систему соціального забезпечення **Німеччини** можна вважати однією з найстаріших у світі. Саме в Німеччині наприкінці позаминулого століття вперше набрали чинності закони про соціальне страхування. Система соціального страхування охоплює пенсійне страхування, медичне,

страхування від нещасних випадків, на випадки безробіття й інвалідності.

Фінансова основа системи соціального забезпечення Німеччини – страхові внески, що сплачують працівники й роботодавці. Так, у сучасній Німеччині два види страхування: обов'язкове (державне) і добровільне (приватне) медичне страхування. У 2007 р. у Німеччині ухвалили закон, що зробив державне медичне страхування обов'язковим для всіх жителів країни.

Законодавство **Австрії** передбачає обов'язкове соціальне страхування й відрахування до відповідних фондів від доходів усіх, хто працює й постійно проживає на території цієї країни. Щодо осіб, які працюють за наймом (не є фрилансерами чи самозайнятим населенням), діє також страхування від безробіття. Так, усі працівники та їх найближчі родичі забезпечені на випадок захворювання, травмування або втрати робочого місця. Рід трудової діяльності визначає належність до тієї чи іншої страхової системи. Іншими словами, соціальне страхування ґрунтується на принципі зайнятості (а не розподілу за місцем проживання), тому особа, яку страхують, не має можливості вибору між страховими фондами.

Подібно до Німеччини, Швейцарії, Італії, Бельгії та Великої Британії в Австрії є категорія зайнятих на мінімальну ставку працівників (*geringfügige Beschäftigten*, pl), чий дохід не перевищує 438,05 євро на місяць (2018 р.). Для цієї категорії працівників обов'язкове страхування від нещасного випадку на виробництві, а відрахування на страхування здоров'я та пенсійні відрахування сплачують добровільно.

Медичне обслуговування забезпечують лікарі й лікарні, які уклали договір зі страховою компанією, а також власні медичні установи страхових компаній (амбулаторії, медичні центри, госпіталі, санаторії тощо). Страхові компанії державних службовців, підприємців і залізничників не покривають повністю вартість лікарських послуг, приблизно 14 % пацієнтові доводиться платити зі своєї кишені. Якщо немає страхового

поліса та грошей, можна звернутися до найближчого відділення Клініки Братів Милосердя. Лише тут надають безкоштовну першу медичну допомогу й амбулаторне лікування.

Система соціального забезпечення **Ліхтенштейну** охоплює страхування здоров'я; страхування по старості; страхування на випадки інвалідності, безробіття, втрати годувальника; страхування від нещасних випадків; допомогу у зв'язку з безпорадністю, вагітністю та пологах; субсидії для сліпих.

Усім офіційно зареєстрованим жителям гарантують рівне право на медичне обслуговування, що надзвичайно дороге. Тому громадяни й усі особи, які проживають постійно в країні, зобов'язані платити податок у фонд охорони здоров'я, а роботодавці – уносити своїх співробітників до списків платників фонду. Неповнолітні й недієздатні одержують лікування за рахунок внесків у фонд дієздатних членів сім'ї.

На перший погляд, **Люксембург** пропонує своїм громадянам вигідні умови у сфері соціального забезпечення. Довгий час країну дійсно вважали передовою в цій галузі завдяки функціонуванню широкої системи соціальних забезпечень. Кожна сім'я, будь-який представник суспільства, які потребують підтримки, можуть розраховувати на допомогу держави.

Усе трудове населення та самозайнятих людей автоматично реєструють у системі соціального забезпечення (*Sozialversicherungskasse*, f). Допомога поширюється на всіх членів сім'ї, а також на інших, залежних від сім'ї осіб (наприклад, Au Pair). Виплати здійснюють завдяки державним дотаціям та оподаткуванню найманців і наймачів.

Для одержання медичного сервісу в країні кожен житель оформляє картку соціального страхування (*Sozialversicherungskarte*, f). Послуги з медобслуговування застраховані особи оплачують на місці, проте після подання необхідної документації повертають їх вартість (до 80 %). Європейську картку медичного страхування (*Europäische*

Krankenversicherungskarte, ЕНІС/ЕКВК, f) використовують, якщо медична допомога потрібна під час перебування в державі-члені ЄС. Також у країні передбачена допомога на період тимчасової недієздатності працюючих і допомога тяжкохворим та недієздатним особам.

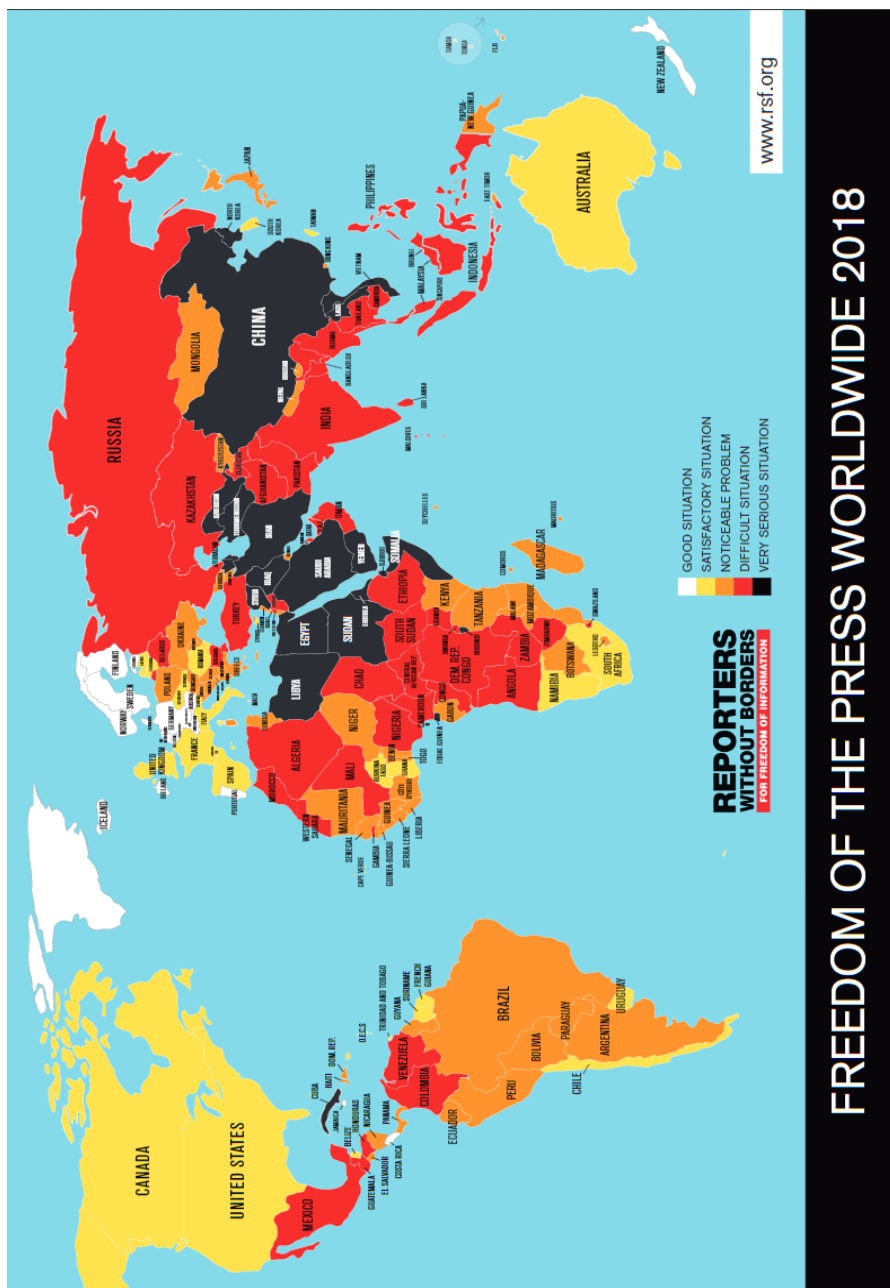
Страхування на випадок непрацездатності – це підвид обов’язкового страхування, що дозволяє згодом претендувати не лише на гарантований прожитковий мінімум (*garantiertes Mindesteinkommen*, n), а й на одержання безкоштовної допомоги по догляду за людьми похилого віку, інвалідами чи непрацездатними.

Кожен працівник має право на отримання пенсії незалежно від того, є він службовцем, приватним підприємцем чи співробітником державної установи. Гарантовану пенсію за віком (*Alterspension*, f) призначають у віці 65 років (у низці випадків – із 57 або 60 років).

Із 1 червня 2015 р. у Люксембурзі набрав чинності закон про скасування системи державних виплат сім’ям у разі народження дитини, а також виділення державної допомоги на освіту й виховання дітей. Такі заходи повинні сприяти частковому ліквідуванню нестачі бюджетних коштів, проте їх зустріли значним незадоволенням у суспільно-політичних колах.

7.3 ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Індекс свободи преси (англ. *Press Freedom Index*) – це рейтинг країни, який щорічно публікує неурядова організація «Репортери без кордонів» відповідно до власних даних щодо свободи преси у світі. Згідно з цим рейтингом свободу преси та вільне висловлення думки в усіх країнах німецькомовного ареалу забезпечують на високому рівні.

FREEDOM OF THE PRESS WORLDWIDE 2018

Із 180 країн, де проводили моніторинг у 2018 р., німецькомовні країни ввійшли до ТОП-20 (за винятком Ліхтенштейну, що зайняв аж 30-ту позицію):

Назви країн і міст у німецькій мові переважно середнього роду, проте їх зазвичай уживають у мовленні без артикля.

Водночас у мові низка назв жіночого й чоловічого родів з обов'язковим означенням артиклем:

- *die Mongolei, die Slowakei, die Ukraine, die Schweiz, die Türkei* (+ з опорними словами-назвами форм державності жіночого роду на зразок *Union, Republic*, наприклад *die BDR = die Bundesrepublik Deutschland*);

- *der Irak, der Iran, der Jemen, der Kongo, der Libanon, der Niger, der Sudan, der Tschad, der Vatikan*.

З означенням артиклем також уживають назви країн із семою збірності: *die Bahamas, die Niederlande, die Philippinen, die Salomonen, die Seychellen, die USA, die Vereinigten Arabischen Emirate*.

	English	Deutsch	Index
1	Norway	Norwegen	7.63
2	Sweden	Schweden	8.31
3	Netherlands	die Niederlande	10.01
4	Finland	Finnland	10.26
5	Switzerland	die Schweiz	11.27
6	Jamaica	Jamaika	11.33
7	Belgium	Belgien	13.16
8	New Zealand	Neuseeland	13.62
9	Denmark	Dänemark	13.99
10	Costa Rica	Costa Rica	14.01
11	Austria	Österreich	14.04
12	Estonia	Estland	14.08
13	Iceland	Island	14.10
14	Portugal	Portugal	14.17
15	Germany	Deutschland	14.39
16	Ireland	Irland	14.59
17	Luxembourg	Luxemburg	14.72
18	Canada	Kanada	15.28
19	Australia	Australien	15.46
20	Uruguay	Uruguay	15.56

Преса (*Presse*, f) німецькомовних країн перебуває в руках не урядів або партій, а передусім у приватних медійних підприємств.

До багатоголосого медійного простору Німеччини належать 329 переважно регіональних щоденних газет (*Zeitung*, f), 20 тижневиків (*Wochenschrift*, f), а також 1 590 журналів (*Zeitschrift*, f) для широкої публіки (станом на 2014 р.). Після Китаю, Індії, Японії та США Німеччина – п'ятий за розміром газетно-журнальний ринок у світі. Водночас ця галузь перебуває в процесі глибоких структурних змін. Щоденні газети вже впродовж останніх 15 років регулярно втрачають у середньому від 1,5 до 2 % свого вже оплаченого накладу. Усе рідше їм вдається залучити до кола своїх читачів молодь, тому дедалі менші цифри накладу й обсяги оголошень ускладнюють їм життя. Понад 100 газет у відповідь на культуру безкоштовного доступу в Інтернеті вже запровадили платне користування.

Умовно пресу Німеччини можна поділити на три категорії:

1) загальнонаціональну (*nationale Presse*), що розповсюджують усією територією країни;

2) надрегіональну (*überregionale Presse*), що перебуває в обігу на території декількох регіонів Німеччини;

3) регіональну (*regionale Presse*), тобто місцеві видання одного регіону, району, міста тощо.

Одна з найбільш тиражованих серед усієї щоденної якісної преси Німеччини – **Frankfurter**

Allgemeine Zeitung (скор. FAZ або F.A.Z. > букв. «Франкфуртська загальна газета»). Її зміст орієнтований на політичну й економічну еліти країни, тому FAZ позиціонує себе як «газета для розумних голів» (*die Tageszeitung der klugen Köpfe*).

У м. Франкфурт-на-Майні також виходить газета **Frankfurter Rundschau** (скор. FR > букв. «Франкфуртський оглядач»), заснована на правах ліцензії від американської

Frankfurter Allgemeine
ZEITUNG FÜR DEUTSCHLAND

окупаційної влади в далекому 1945 р. Сьогодні газета виходить у трьох варіантах: місцеве, регіональне та загальнонаціональне видання. Після оголошеного в 2012 р. банкрутства газета й донині переживає не найкращі часи.

DIE WELT

Одне з найвпливовіших ЗМІ країни – щоденне громадсько-політичне видання **Die Welt** (> букв. «Світ/Земля/Усесвіт»). Подібно до *Frankfurter Allgemeine* газета *Die Welt* виходить у багатьох країнах світу, тому видання має широку зарубіжну аудиторію. Газета консервативно спрямована і є одним із засновників творчого альянсу *LENA* (англ. *Leading European Newspaper Alliance*), до якого також уходять усесвітньо відомі видання *El Pais* (Іспанія), *La Repubblica* (Італія), *Le Figaro* (Франція), *Le Soir* (Бельгія), а також *Tages-Anzeiger* і *Tribune de Geneve* (Швейцарія).

Засновану в 1945 р. щоденну **Süddeutsche Zeitung** (скор. **SZ** > букв. «Південнонімецьку газету») вважають найбільшою за обсягами продажів у ФРН. Вона виходить у Мюнхені з-під друкарських пресів видавництва *Süddeutscher Verlag*. Газета позиціонує себе як «ліберально-економічне» видання, проте велику увагу приділяють і висвітленню подій культурного життя Німеччини.

Bild (> букв. «малюнок», «зображення») – це найбільша німецька щоденна ілюстрована газета-таблоїд, що має статус «бульварної» та є яскравим представником німецькомовної жовтої преси (*Regenbogenpresse*, f). Видання продають в усіх кіосках Німеччини. Крім того, як і в інших виданнях ФРН, доступна й електронна версія з платним абонементом.

Провідна ділова газета Німеччини – **Handelsblatt** (> букв. «Торговельний лист»), а щоденне видання **Tageszeitung** (> букв. «Щоденна газета») відоме своїми провокативними, антивоєнними й антинаціоналістичними статтями.

На медійному ринку Німеччини не менш популярні й щотижневі видання. До трійки найбільш авторитетних і популярних сучасних політичних часописів Німеччини входять **Der Spiegel** (букв. > «Дзеркало»), **Focus** і **Stern** (букв. > «Зірка»).

Der Spiegel вважають найпопулярнішим суспільно-політичним журналом серед представників середнього класу Німеччини. *The Economist* називає *Der Spiegel* найвпливовішим часописом континентальної Європи.

Другий за популярністю – тижневик **Focus**, також орієнтований на середній клас німецького суспільства ліберально-консервативної спрямованості. Крім друкованих продуктів, у розпорядженні Focus також чимало телевізійних продуктів, наприклад *Focus-TV*, *Focus-Trend* тощо.

Журнал **Stern** на сьогодні має широке коло читачів, адже він покликаний інформувати й розважати одночасно. Візитівка журналу – авторські репортажі та фоторепортажі.

Щотижнева газета **Die Zeit** (> букв. «час») позиціонує себе як видання для інтелектуальної еліти з центристською та соціал-ліберальною політичною спрямованістю. Газета охоплює широке коло тем сучасного життя Німеччини (політику, освіту, науковий прогрес, відпочинок, громадську діяльність тощо). Крім того, *Die Zeit* часто публікує досьє, есе, статті третіх осіб і цитати

з лекцій різних авторів та висловлює власну (редакційну) точку зору з певного аспекту чи теми. Газету також вирізняють широкоформатність і довгі деталізовані статті.

Публічно-правове телерадіомовлення в Німеччині організоване за британським зразком як корпорації або установи публічного права, що отримують фінансування з податків; воно є другою опорою медійного простору, що базується на дуальному принципі приватного й громадського, залишаючись по суті без змін від часу заснування Федеративної Республіки Німеччина в 1949 р. Щомісячний збір на радіо й телебачення, починаючи з 2015 р., становить 17,50 євро. Крім того, із 1980-х рр. на ринку існує чимало приватних радіо- й телеканалів. У 2014 р. кожне домогосподарство могло приймати в середньому 78 телевізійних каналів.

ARD (*Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland* –

Асоціація суспільного мовлення Федеративної Республіки Німеччина) вважають найбільшим телерадіоконсорціумом Німеччини, до складу якого входять дві загальнонімецькі – *Deutsches Fernsehen* і *Deutsche Welle/DW* – та дев'ять міжрегіональних телерадіокомпаній.

На сьогодні **ARD** випускає перший федеральний канал німецького телебачення **ARD Das Erste**, одинадцять

місцевих каналів телебачення, а також здійснює мовлення через мережу з понад п'ятдесяті радіостанцій. Загальнонаціональний «Перший канал» – спільний продукт усіх телеканалів, що входять до мережі **ARD**, за винятком *Deutsche Welle*. Основні завдання каналу – інформувати, сповіщати, консультувати й розважати глядачів.

DW (*Deutsche Welle*, f > букв. «Німецька хвиля») – це німецька

міжнародна телерадіокомпанія, до складу якої входить однойменна радіостанція. «Німецька хвиля» транслює радіо- й телепередачі, а також пропонує інтернет-контент тридцятьма мовами, зокрема й українською.

2-й Канал Центрального

Німецького Телебачення (*Zweites Deutsches Fernsehen*, н/**ZDF**) – це

німецька громадська телевізійна компанія, заснована в Майнці як альтернатива до монопольного «Першого каналу» ARD.

Сьогодні ZDF має стійкі позиції на ринку німецьких медіа, а рекламна кампанія, обрана ZDF останніми роками, спрямована на залучення більш молоді та динамічної аудиторії, на протизвагу консервативному ARD.

RTL Television (RTL) – це

найбільший комерційний телеканал Німеччини, що входить до складу

RTL Group – люксембурзького медіахолдингу, що контролює 54 телеканали й 32 радіостанції в 11 країнах світу. Візитівки RTL Television – німецька версія розважальної вікторини «Перший мільйон» (нім. „*Millionär gesucht!*“), кастинг-шоу молодих виконавців «Німеччина шукає суперзірку» (нім. „*Deutschland sucht den Superstar*“), а також талант-шоу «Суперталант» (нім. „*Das Supertalent*“).

ЗАВДАННЯ 6/AUFGABE 6

Послуговуючись лінгвістичною здогадкою та спостережливістю, спробуйте класифікувати зображення медійних видань за країною походження.

З опорою на конспект лекцій «Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург» або інші довідкові джерела перевірте правильність ваших здогадок та дайте відповіді на запитання.

1. Що таке «транспортний листок»? Де й чому розповсюджений такий тип видань?
2. Як відображена мовна ситуація в країнах на їх медійних просторах?
3. Назвіть загальні особливості здійснення радіо-та телетрансляцій у країнах німецькомовного ареалу. Наведіть конкретні приклади.

Die
Eisenstadt
Oberwart
Mattersburg
Großpetersdorf
Kohfidisch
Markt Neuhodis
Tschanigraben

Schau in die
Krone
Zeitung

Die Burgenland „Krone“:
Weil Nachrichten von daheim oft
die wichtigsten Nachrichten sind.
Was uns bewegt. Die Krone macht's zum Thema.

www.krone.at

LE TEMPS

Sortir
Cuisine
Economie
L'actualité

Le Learning Center de l'EPFL, emblème du renouveau romand
Architecture innovatrice et pratique: le campus biosciences a été remis aux étudiants

La réception du chef d'État libanais, défilé d'Obama à Pékin

La petite capitale en examen

Le retour du dalet-izama à la Maison-Blanche

Brak-le feu couvant dans les tunnels

www.letemps.ch

CORRIERE DEL TICINO

Il lobbista della discordia

rapporti tra Ticino e Berna: attriti CoS-Deputati

www.corr.ch

Sous pression, Damas oxide JONU pourra enquêter

283

16 Express

Tribune de Genève

La campagne de tous les possibles est lancée

Une élection sans pareil

www.tdg.ch

LE MATIN

www.lematin.ch

Parlementaires fédéraux
Un mois sans alcool

PARLEMENTAIRES FÉDÉRAUX
Un mois sans alcool

PAGE 8

РОЗДІЛ 8

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ

8.1 Сторінками історії німецькомовної літератури.

8.2 Музичне надбання німецькомовних країн.

8.3 Традиції та свята німецькомовного світу.

8.1 СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Поняття «німецька література» (*deutsche Literatur*, f) або «німецькомовна література» (*deutschsprachige Literatur*, f) охоплює літературні твори німецькою мовою, написані в межах німецькомовного простору, а також твори, написані німецькими письменниками в еміграції.

Література німецькомовних країн розвинулася на засадах народної творчості та під впливом Святого письма й творів античних авторів. Її витокami можна вважати історичні перекази (геройські пісні), а також ліричний фольклор (танцювальні, любовні, поминальні пісні, заклиття тощо).

Літературні твори раннього Середньовіччя (500–1000 рр.) переважно писали латиною, проте історії відома низка творів цього періоду, записаних давньоверхньонімецькою мовою. Тогочасна поезія переважно була продуктом усної народної творчості, тому вона на сьогодні майже повністю втрачена.

До перших уцілілих пам'яток німецької словесності належить уривок героїчної «Пісні про Гільдебранда» (*Hildebrandslied*, n) про битву двох військ на чолі з батьком Гільдебрандом і сином Гадубрандом. Уривок знайшли в м. Фульда в трактаті богословського змісту поч. IX ст., тому вважають, що він є копією більш давнього оригіналу.

До цього періоду також належать давні пам'ятки німецької літератури – два «Мерзенбурзьких заклинання» (*Merseburger*

Zaubersprüche, pl), що збереглися в записах християнського часу, проте висвітлюють світосприйняття язичницької давнини.

До найвідоміших епічних творів людства епохи Високого Середньовіччя (1050–1300 pp.) належить і «Пісня про Нібелунгів» (*Das Nibelungenlied*, n) – середньовічна німецька епічна поема кінця XII – поч. XIII ст. (автор невідомий).

У цей час також розвивається куртуазна (придворна) література, що оспівує подвиги лицарів та їх служіння вірі. Її жанрами стають лицарська лірика (мінезанг) і лицарські романи (*Ritterroman*, m).

Мінезингери (*Minnesänger*, m/pl) – це німецькі ліричні поети-співаки, які оспівували лицарську любов, любов до Дами, служіння Богові й сюзеренові, хрестові походи тощо. До основних жанрів належали: любовна пісня (*Minnelied*, n), шпрук (*Spruch*, m), лейх (*Leich*, m) і хрестова пісня (*Kreuzlied*, n). Визначна пам'ятка того часу – Манесьський кодекс (Манесьський пісенник, Манесьський рукопис, Гейдельберзький рукопис) (*Codex Manesse*, m) – зібрання середньовічних ліричних пісень середньовічнонімецькою мовою 140 авторів-мінезингерів (~1300–1350 pp.). Найвідоміші автори й виконавці тих часів – **Вальтер фон дер Фогельвейде** (Німеччина та Австрія), **Йоганес Гадлауб** і **Вальтер фон Клінген** (Швейцарія), **Дітмар фон Айст** (Австрія), **Вольфрам фон Ешенбах** (Німеччина), **Генріх фон Фрауенберг Молодший** (Ліхтенштейн) та інші.

Одна з небагатьох пам'яток середньовічної люксембурзької літератури – так званий «Марієнтальський кодекс» (*Codex Mariendalensis*). Манускрипт містить 5 963 віршовані рядки й написаний на одному з мозельсько-

Walther von der Vogelweide

франкських діалектів, дуже подібному до сучасної люксембурзької мови. Він присвячений історії графині Йоланди, яка залишила розкішне життя в замку Віанден і прийняла чернецтво.

У Пізньому Середньовіччі відбулося багато змін, відображених у літературі: розквіт міст, поділ суспільства на класи, зростання кількості освічених людей, заснування перших університетів і релігійних орденів (францисканців, домініканців, Тевтонського ордену). Крім того, у 1452 р. завдяки Йоганну Гутенбергу широкий розвиток одержало книгодрукування методом рухливих літер, що каталізувало розвиток науки й культури в усій Європі.

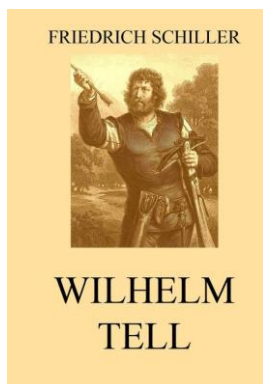
У XVI ст. у річищі загальноєвропейських тенденцій на німецькомовних територіях визначальною стає література гуманізму. На зміну лицарській літературі Середньовіччя приходить міська література з її характерною особливістю – сатирою, що позначила притаманний городянам тверезий погляд на світ. Нерідко героєм творів цієї епохи був дурень, простолюдин або хитрий слуга (наприклад, «Листи темних людей» невідомого автора, «Похвала глупоті» Еразма Ротердамського, «Корабель дурнів» Себастьяна Брандта, «Присяга дурнів» Томаса Мурнера тощо).

Серед письменників-гуманістів, які відіграли особливу роль у розвитку німецької літератури епох Відродження та Реформації, потрібно згадати **Себастьяна Бранта, Ульріха фон Гутгена й Ганса Сакса**. Чимале значення для розвитку гуманізму та формування духовного життя й політичної думки німецького Відродження мала діяльність **Йоганна Рейхлінга, Велібальда Піркхеймера, Мартіна Лютера й Томаса Мюнцера**.

Унікальне місце в культурі німецького Відродження посідали

так звані народні книги («Райнеке Фос Лис» (1498), «Фортунат» (1509), «Тіль Уленшпігель» (1515), «Доктор Фаустус» (1587)), були особливо популярними шванки (*Schwank*, m), фастнахтшпілі (*Fastnachtspiel*, n), а також жанр шахрайського або пікареского роману (*Schelmenroman*, m) (найвідоміший представник у Німеччині – **Ганс Якоб Крістофель фон Гріммельсгаузен** і його твір «Сімпліцій Сімпліциссімус»).

Цікавість до народних балад і хронік за часів Ренесансу та Реформації простежувалася й у Швейцарії. Зокрема відомим став **Егідіус Чуді** – автор «Швейцарської хроніки», що стала основою для п'єси Ф. Шиллера «Вільгельм Телль». Серед активних представників гуманізму в історії Австрії – ерцгерцогиня Австрійська **Елеонора Шотландська** та єпископ Бріксенський **Микола Кузанський**.

«Буря й натиск» (*Sturm und Drang*) – це період в історії німецької літератури (1767–1785 рр.), пов'язаний із відмовою від культу розуму, властивого класицизму, на користь яскравої емоційності й зображення крайніх проявів індивідуалізму, інтерес до яких типовий для передромантизму. Письменників, які позицірували себе як представників руху «Буря й натиск», називають «штюрмерами» (*Stürmer*, m – «бунтар, забіяка»). Найвідоміші з них – **Йоганн-Готфрід Гердер**, **Йоганн Вольфганг фон Гете**, **Готфрід Август Бюргер**, **Крістіан Фрідріх Даніель Шубарт**, **Фрідріх**

Goethe-Schiller-Denkmal (Weimar)

Шиллер, Йоганн Георг Гаман, Генріх Леопольд Вагнер та інші.

Період 1772–1805 рр. позначений активною діяльністю «веймарських класиків» (*Weimarer Klassiker*, m/pl) – четвірки Віланд, Гете, Гердер, Шиллер, які орієнтувалися на гуманістичні ідеали й античні теми.

Із періодом німецького романтизму (1799–1835 рр.) пов'язана діяльність **Амадея фон Гофмана**, йенського гуртка (братів **Августа Вільгельма й Фрідріха Шлегелів, Людвіга Тіка, Новаліса, Фрідріха Вільгельма Йозефа фон Шеллінга, Фрідріха Даніеля Ернста Шлейєрмахера**), гейдельберзького та берлінського гуртків (**Ахіма фон Арніма, Клеменса Брентано, братів Якоба та Вільгельма Грімм**).

На відміну від Німеччини в Австрії ідеї романтизму не знайшли особливого поширення. До нечисленних представників цієї течії належать **Йозеф Крістіан Цедліц** і **Йоганн Непомук Фогль**. На тексти останнього писали музику Франц Шуберт та інші композитори.

Епоху бідермаєра (*Biedermeier*, m) вважають перехідним періодом між класицизмом і романтизмом. У країнах Німецького союзу та в Австрійській імперії він став реакцією на ідеї французької революції та ампір наполеонівських часів. На відміну від романтизму бідермаєр оспівував не незвичне, а буденне. Типовим героєм цього періоду був міщанин чи навіть дрібний чиновник – безсила перед рутиною життя людина. Найвизначніші літератори тих часів – **Анетта Дросте-Гюльсгоф, Франц Грільпарцер, Йоганн Непомук Нестрой, Ніколаус Ленау** та ін.

Останній поет «романтичної епохи» в німецькомовному просторі – це **Генріх Гейне**. Він належить до німецькомовних поетів, твори яких переклали на найбільшу кількість мов світу. На вірші Г. Гейне писали музику багато видатних композиторів, зокрема Ф. Шуберт, Р. Вагнер, П. І. Чайковський, Й. Брамс і Р. Шуман.

Своєрідність національних варіантів реалізму, що прийшов на зміну романтизму, впливає передусім зі специфіки його співвідношення з дійсністю, зокрема з життям певної країни у визначену історичну епоху. Так, реалізм у Швейцарії відзначається істотним відривом від діалектної творчості на наддіалектні й літературні норми німецької мови. Значний внесок у зображення тогочасних реалій у літературі зробили **Готфрід Келлер**, **Альберт Біциус** (псевд. **Ієремія Готхельф**), **Йоганна Спірі**, **Карл Фрідріх Георг Шпіттелер** (псевд. **Карл Фелікс Тандем**) та інші.

Серед німецьких реалістів особливо відомі **Теодор Фонтане** та **Вільгельм Раабе**, а серед австрійських прозаїків і драматургів – **Людвіг Анценгрубер**, **Леопольд фон Захер-Мазох**, **Марія фон Ебнер-Ешенбах**, **Петер Розеггер** тощо.

На відміну від сусідніх країн на межі XIX–XX ст. у ліхтенштейнців формувалася державна самосвідомість, тому модерністські віяння не мали істотного впливу на тогочасну літературу країни. Ліхтенштейнців передусім хвилювала традиція, пошуки коренів, тож стрижнем розвитку словесності став властивий романтизму інтерес до фольклору. Так, на початку XX ст. свої записи опублікували перші збирачі власне ліхтенштейнських легенд і переказів: один із засновників Ліхтенштейнського історичного союзу, лікар і політик **Альберт Шедлер** та історик, публіцист і педагог **Ойген Ніпп**. У наступні роки вагомий внесок до цього фонду зробили видання переказів, упорядковані поетом **Гансом Фрідріхом Вальтером** і вчителем із м. Вадуц **Отто Зегером**.

На початок XIX ст. також припадає становлення люксембурзької національної літератури люксембурзькою мовою. Статус мови діалект німецького походження з численними запозиченнями одержав після того, як уперше в історії герцогства ним скористалися автори для створення художньої літератури. Перший твір люксембурзькою мовою – збірник поем успішного математика за фахом і поета

за покликанням **Ангуана Меєра** (1829 р.). Класиками літератури вважають представників наступного покоління письменників: драматурга **Едмона де ла Фонтена**, який писав під псевдонімом **Дікс**, автора національного гімну **Мішеля Ленца**, а також **Мішеля Роданжа**. Обсяги літератури німецькою та французькою мовами цього періоду значно поступаються творам люксембурзькою мовою.

Heinrich und Thomas Mann

XX ст. стало революційним в історії літератури німецькомовних країн. У Німеччині передусім початок століття пов'язаний із діяльністю братів **Генріха й Томаса Маннів**. Обох позбавили німецького громадянства за часів правління нацистів, обидва деякий час мандрували європейськими країнами в пошуках прихистку й урешті-решт емігрували до США, проте лише нобелівський лауреат 1929 р. Т. Манн повернувся до Європи, залишившись у Швейцарії.

Інший видатний письменник, який почав свій життєвий шлях у Німеччині, а закінчив у Швейцарії, – **Еріх Марія Ремарк**. Подібно до свого колеги Т. Манна Е. М. Ремарк, тікаючи від нацистського режиму, залишив Німеччину та перебрався до Швейцарії, а звідти – до США. Життя Е. М. Ремарка вирувало навколо мистецтва в усіх його проявах: він сам колекціонував Сезанна, Ван Гога, Ренуара, Гогена, мав неофіційні відносини з видатною німецькою акторкою та співачкою **Марлен Дитріх**, проте одружився в Нью-Йорку з колишньою дружиною **Чарлі Чапліна** – **Полетт Готтард**.

Erich Maria Remarque
und Marlene Dietrich

Еріх Кестнер завоював популярність у Німеччині завдяки своїм гумористичним творам для дітей і сатиричній поезії на злободенні теми. Незважаючи на те, що його книги також спалювали та забороняли нацисти, він не залишив Німеччини, тому що хотів бути безпосереднім свідком історії своєї Батьківщини.

У часи духовної революції шістдесятих книги **Германа Гесе** – уродженця Німеччини, у подальшому підданого Швейцарії – одержали величезну популярність серед молоді, яка повставала проти звичних меж юдо-християнської моралі. Творчості Г. Гесе, особливо ранній, властиві риси романтизму. Інші яскраво виражені особливості творів письменника – крайня автобіографічність, психологізм та орієнталістський вестернізм.

Hermann Hesse

Стефан Цвейг – це австрійський письменник, критик, автор численних белетризованих біографій. За життя підтримував стосунки з видатними діячами сучасності (Т. Манном, Г. Гесе, З. Фрейдом, Б. Брехтом, Р. Штраусом, М. Горьким та ін.). Особливу популярність С. Цвейгу принесли новели, власну модель яких створив і детально розробив письменник.

Bertolt Brecht

До когорти найвидатніших письменників ХХ ст. належить німецький драматург і поет **Бертольд Брехт**, засновник новаторської на свій час концепції епічного («діалектичного») театру, а також засновник та режисер драматичного театру «Берлінський ансамбль» (*Berliner Ensemble*, n) у м. Берлін. Брехт бажав створити театр, що спонукав би глядача до роздумів і міркувань, а не до співвідчуття. Уже з середини 50-х рр. п'єси Б. Брехта

ввішли до постійного репертуару багатьох європейський театрів, а його ідеями перейнялися чимало сучасників, зокрема в близькій Швейцарії – Ф. Дюррентматт і М. Р. Фріш.

Фрідріх Дюррентматт – швейцарський романіст і драматург. У його творчості простежується істотний вплив філософії німецьких емігрантів, змушених утікати до Швейцарії внаслідок приходу до влади нацистської Німеччини. Розкішний «бароковий» гумор Дюррентматта вносить «свіжу нотку» в песимістичний погляд на людину в літературі другої половини ХХ ст.

Макс Рудольф Фріш – швейцарський прозаїк, драматург і публіцист, який підпав під той самий вплив, що й Ф. Дюррентматт. Утім, письменник більш іронічний і не чужий духу екзистенціалізму.

Franz Kafka

Один із найвизначніших німецькомовних письменників ХХ ст. – **Франц Кафка**, який народився в єврейській родині в м. Прага, що на той час входило до складу Австро-Угорщини. За життя Ф. Кафка опублікував лише кілька коротких оповідань. Його творчість не привертала багато уваги, аж поки всупереч заповіту посмертно не видали його романи. Так, сучасний читач одержав можливість проникнути в світ, просякнутий абсурдом і страхом перед зовнішніми обставинами та вищим авторитетом, що пробуджує в читачах почуття тривоги – небачений до цього підхід у світовій літературі.

До найвідоміших авторів другої половини ХХ ст. – початку ХІХ ст. належать лауреати Нобелівської премії з літератури (1972 і 1999 рр.) **Генріх Теодор Бьолль** та **Гюнтер Грасс**, **Дітер Нолль**, **Ганс Фаллада**, **Ліон Фейхтвангер**, дитячі письменники **Міхаель Енде** й **Томас Конраа Брецина**, австрійська письменниця, нагороджена Нобелівською премією (2004 р.)

Ельфріде Єлінек, а також один із найвідоміших «відлюдників» сучасності **Патрік Зюскінд**.

ЗАВДАННЯ 1/AUFGABE 1

Зіставте назви визначних творів німецькомовної літератури з іменами їх авторів. Представниками яких німецькомовних країн і літературних течій/епох вони є? Із чією творчістю ви вже ознайомилися в рамках шкільної програми чи з власної ініціативи?

1.	Е. М. Ремарк	a)	«Степовий вовк»
2.	Л. фон Захер-Мазох	b)	«Перетворення»
3.	П. Зюскінд	c)	«Амок»
4.	Й. Гете	d)	«Будденброки»
5.	Г. Гейне	e)	«Малюк Цахес на прізвисько Цинобер»
6.	Е. Кестнер	f)	«Гойя або Тяжкий шлях пізнання»
7.	М. Роданж	g)	«Еміль і детективи»
8.	М. Енде	h)	«Край дармоїдів»
9.	Г. Гессе	i)	«Номо Фабер»
10.	Ф. Дюрренматт	j)	«Три товариші»
11.	Ф. Шиллер	k)	«Лорелей»
12.	Ф. Кафка	l)	«Суддя та його кат»
13.	А. Гофман	m)	«Страждання молодого Вертера»
14.	Т. Манн	n)	«Бляшаний барабан»
15.	Г. Сакс	o)	«Ренерт-Лис»
16.	Л. Фейхтвангер	p)	«Нескінченна історія»
17.	М. Фріш	q)	«Розбійники»
18.	Б. Брехт	r)	«Парфуми: історія одного вбивці»
19.	Г. Грасс	s)	«Венера в хутрі»
20.	С. Цвейг	t)	«Матінка Кураж та її діти»

8.2 МУЗИЧНЕ НАДБАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН

Народні традиції музичного мистецтва країн-карликів Ліхтенштейну й Люксембургу сформувалися під безпосереднім впливом країн-сусідів, тому в них доволі важко виокремити самотутні автентичні мотиви.

Традиційна швейцарська музика – це музика Альпійських гір як невід’ємна частина сільської культури. Її виконують під акомпанемент альпійського рогу (*Alphorn, n*), швейцарського акордеона (*Schwyzlerörgeli, n*) і цимбалів (*Hackbrett, n*). Важливе

місце в музичній культурі й донині займає співочий жанр альпійських горян – **йодль** (*Jodeln, n*), що в стародавні часи виконували пастухи, щоб підкликати худобу, і перегукуватися зі своїми товаришами з сусідніх альпійських лук. Подібний горловий спів також типовий для Альпійських регіонів Австрії та Німеччини.

Віденський варіант йодля називають **дудельном** (*Dudeln, n*) і на противагу першому виконують під акомпанемент певного музичного інструменту. Ще в XVII ст. на територіях віденських районів Оттакринг і Гернальс селилися численні вихідці зі Штирії, чий сільський пісенний фольклор знайшов своє відображення в жанрі віденської пісні (*Wienerlied, n*). Остаточно спів «дудельн» став популярним у XIX ст., коли вокальні колективи з Тіролю передавали віденцям усю тугу за альпійською романтикою та природою. Крім йодля, австрійці люблять **шраммель-музику** (*Schrammelmusik, f*), що ще наприкінці XIX ст. мала велику популярність у віденських

ресторанах і хойрігерах (*Heuriger*, m) та залишається популярною сьогодні.

Проте найвизначніших висот німецькомовний світ досяг саме в академічному музичному мистецтві.

Серед безлічі монументальних жанрів музики епохи Бароко (*Barock*, m/n) вирізняється жанр ораторії, що досяг піку свого розвитку в роботах німців **Йоганна Себастьяна Баха** й **Георга Фрідріха Генделя**. «Візитівкою» Й. С. Баха безперечно є твір для органа «Токката й fuga ре мінор», а от найвідоміший твір Г. Ф. Генделя – це ораторія на тексти Біблії короля Якова «Месія», що зазвичай виконують під час святкувань Різдва Христового. Проте саме Й. С. Бах узагальнив досягнення музичного мистецтва перехідного періоду від бароко до класицизму.

У вузькоісторичному й музично-теоретичному сенсах під класичною музикою розуміють музику другої половини XVIII – початку XIX ст., яку традиційно співвідносять з епохою Класицизму (*Klassizismus*, m). Центром становлення класичної музики стала Віденська класична школа, завдяки чому в музикознавстві закріпився також термін «віденський класицизм». Цей напрям мистецтва представляють **Франц Йозеф Гайдн** – автор музики гімну Австро-Угорщини, що згодом взяли за основу гімну Німеччини, **Вольфганг Амадей Моцарт**, у творчому доробку якого понад 600 творів, серед яких «Чарівна флейта», «Весілля Фігаро», «Дон Жуан» та останній твір композитора «Реквієм», а також **Людвіг Ван Бетховен** («Симфонія №5», «Місячна соната», «До Елізи»), чия творчість підсумувала здобутки епохи Класицизму.

Яскравий представник німецького класицизму – реформатор оперного мистецтва **Крістоф Вільгальд Глюк** – автор 107 опер, із яких навідомішими є «Орфей та Еврідіка», «Альцеста», «Іфігенія в Тавриді».

Під терміном «музика епохи романтизму» (*Musik der Romantik*, f) у професійних колах традиційно розуміють

період в історії розвитку європейської класичної музики, що умовно охоплює 1800–1910 рр.

Реалістичні тенденції німецького й австрійського музичних романтизмів продовжили розвивати у своїй творчості й німці **Роберт Шуман** і **Йоганнес Брамс**. Одним із основоположників романтизму в музиці вважають австрійського композитора, автора понад тисячі музичних творів – **Франца Петера Шуберта**. Одна з найбільш упізнаваних його робіт – «Третя пісня Еллен», більш відома як «Ave Mari», що часто виконують на канонічний текст відповідної католицької молитви.

Йоганн Штраус (син) – це найвидатніший майстер віденського вальсу (*Wiener Walzer*, m) та віденської оперети. Крім того, період романтизму також пов'язаний із діяльністю двох найвизначніших авторів весільних маршів – **Фелікса Мендельсона** й **Ріхарда Вагнера**. Останній був також великим поціновувачем фольклору, зокрема німецького. А вже палкий поціновувач творчості та меценат Р. Вагнера король Баварії Людвіг II, створюючи свій «казковий палац», – замок Нойшванштайн (*Schloss Neuschwanstein*, m – букв. «замок Нова лебедина скеля»), наказав оздобити його інтер'єр ілюстраціями до опер композитора й за мотивами німецького фольклору.

Schloss Neuschwanstein

Швейцарія, Ліхтенштейн і Люксембург значно скромніше представлені на олімпі академічної музики. Серед найвідоміших швейцарських композиторів і диригентів – **Йозеф Йоахим Рафф, Ернест Блох, Ернест Ансерме, Отмар Шек і Артюр Онеггер**. Найвідомішим музичним уродженцем Ліхтенштейну вважають **Йозефа Райнбергера** – наставника німецького композитора Е. Хумпердінка й друга Ференца Ліста.

До когорти найвідоміших композиторів Люксембургу належать **Жан-Антуан Цінне**, автор музики до гімну Люксембургу, **Хелен Бухгольц, Жорж Ленц, Анрі Пансі та Віктор Фенігштайн**.

Відомими виконавцями, представниками різних стилів кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. стали DJ Bobo, гурти Lacrimosa, Gottard, Krokus (Швейцарія), Falco, Conchita Wurst, гурт Opus (Австрія), гурти Boney M., Bad Boys Blue, Modern Talking, Rammstein, АТВ, кінокомпозитор Hans Zimmer (Німеччина) і багато інших.

ЗАВДАННЯ 2/AUFGABE 2

Розставте в хронологічній послідовності назви історичних періодів розвитку академічної музики в Європі та зіставте їх із відповідними часовими проміжками. Відповідно до епохи назвіть відомих вам представників-вихідців із німецькомовних країн у галузі музичного мистецтва.

Романтизм	(476–1400)
Ренесанс	(1750–1820)
XX ст.	(1890–1930)
Класицизм	(2001–н. ч.)
XXI ст.	(1820–1900)
Модернізм	(1600–1750)
Середньовіччя	(1901–2000)
Бароко	(1400–1600)

8.3. ТРАДИЦІЇ ТА СВЯТА НІМЕЦЬКОМОВНОГО СВІТУ

Німецькомовний світ славиться своїми традиціями та обрядами. Деякі з них міжнаціональні, деякі національні, а найбільша кількість – регіональних і міжрегіональних. Утім, святкувати в німецькомовних країнах не припиняють увесь рік (*Jahr*, n), особливо під час офіційних вихідних (*gesetzliche Feiertage*, pl/*Feiertag*, m > *Feier*, f – свято + *Tag*, m – день)

ЗАВДАННЯ 3/AUFGABE 3

Без використання додаткових джерел спробуйте зіставити назви місяців у німецькій та англійській мовах. Назвіть відомі вам їх іншомовні відповідники.

DEUTSCH	ENGLISCH
Montag (Mo) , m (Mond, m + Tag, m)	Friday (Freya's day)
Dienstag (Di) , m (Zies (Tyr's) + Tag, m)	Wednesday (Wodan's day)
Mittwoch (Mi) , m (Mitte, f + Woche, f)	Sunday (Sun's day)
Donnerstag (Do) , m (Donner, m + Tag, m)	Saturday (Saturn's day)
Freitag (Fr) , m (Freya + Tag, m)	Monday (Moon's day)
Samstag (Sa) , m (> івр. שַׁבָּת [šabāṭ] + Tag, m)	Thursday (Thor's day)
Sonnabend (Sa) , m (Sonne, f + Abend, m)	
Sonntag (So) (Sonne, f + Tag, f)	Tuesday (Tiwaz' (Tyr's) day)

Святкування Нового року (*Neujahr*, n/*Neujahrstag*, m) розпочинає кожний календарний рік. Останній день року (переддень Нового року) називають у католицьких країнах Сильвестром (*Silvester*, m). За легендою, Святий Сильвестр урятував людство від морського чудовиська, яке хотіло знищити людей.

Новий рік зазвичай святкують шумно, великою компанією друзів та знайомих і не вдома, а на святкових вечірках у готелях, ресторанах або на головній площі міста. У Новий рік обов'язково запалюють феєрверки, щоб відігнати злих духів, п'ють шампанське (*Sekt*, m) чи пунш (*Silvesterpunsch*, m) і бажають один одному добре «ковзнути» у новий рік (*Einen guten Rutsch ins Neue Jahr!* > *Rutsch*, m). Серед новорічних страв у Німеччині та Швейцарії надають перевагу фондю (*Fondue*, т) або раkletу (*Raclette*, f/n), а от у Австрії традиційна страва – смажене порося.

Сирне фондю

У той час як східне православ'я готується до зустрічі Різдва, у католицьких країнах святкують Богоявлення (*Erscheinung des Herrn*, f) чи Епіфанію (грец. *Еπιφάνια*), а точніше – День поклоніння вохвів (*Dreikönigsfest*, n/*Dreikönigstag*, m/*Heilige Drei Könige/Heiligedreikönigstag*, m). В Австрії, Ліхтенштейні, деяких землях ФРН і кантонах Швейцарії цей день – офіційний вихідний. Із розмахом у німецькомовних країнах святкують Великдень (*Ostern*, n/pl). У Німеччині, Австрії та Швейцарії офіційним вихідним є Страсна п'ятниця (*Karfreitag*, m) – день, коли християни згадують про муки Ісуса Христа. Великодня неділя (*Ostersonntag*, m), а також наступна за нею через 49 діб Трійця (*Pfingstsonntag*, m) не входять до списку офіційних свят, тому що завжди припадають на неділю. А от понеділки – другі дні Великодня та Трійці (*Ostermontag*, m і *Pfingstmontag*, m) – офіційні вихідні в усіх країнах.

У різних мовах Великдень називають по-різному. У російській мові слово «Пасха» походить від латинського «pascha», утвореного від «pessach» з івритів. Песах – сучасне центральне єврейське свято в пам'ять про вихід юдеїв з Єгипту. Німецькомовна назва Великодня – *Ostern* – давньогерманського походження та своїм значенням безпосередньо пов'язана з частиною світу – сходом (*Osten, n*). Для порівняння: слово «Easter» в англійській мові також співзвучне з частиною світу, де сходить сонце, – *east*. Таким чином, схід має особливу символічність для християн і відображається в їхніх уявленнях про воскресіння Ісуса Христа.

Особливий символ Великодня в усіх німецькомовних країнах – великодній кролик (*Osterhase, m*), який уособлює родючість і процвітання. Саме він, за легендою, розфарбує великодні яйця (*Ostereier, pl*) та ховає у саду, щоб діти їх знайшли й поласували. Звісно, у наш час великодні яйця та кроликів роблять переважно з шоколаду.

На Великдень у багатьох країнах Західної Європи смажать ягня, а от на Сході більше надають перевагу випічці та солодощам. У Німеччині зуміли вдало поєднати обидва підходи та зробити традиційним випікання великоднього ягняти (*Osterlamm, n*), яке здавна було жертвовною твариною та символізувало в християнстві жертву, яку зробив для людства Ісус Христос.

На 40-ий день після Великодня католики та протестанти німецькомовних країн знову мають змогу відпочити з нагоди святкування Вознесіння Господнього

(*Christi Himmelfahrt, f*, у Ліхтенштейні та Швейцарії – *Auffahrt, f*), після чого через 10 днів святкують Трійцю (*Pfingsten, n*).

1 травня всі трудящі ФРН, Ліхтенштейну, Австрії, Люксембургу, а також декількох регіонів Швейцарії святкують День міжнародної солідарності трудящих (*der Erste Mai, m/Tag der Arbeit, m/Maifeiertag, m*). Крім традиційних демонстрацій, у цей день проходять гучні гуляння та ярмарки. Перше травня – одне з найулюбленіших народних свят німців,

Травневе дерево

тому що саме в цей день у багатьох регіонах Німеччини встановлюють травневе дерево (*Maibaum*, m) – височенний стовбур із зеленим вінком на верхів'ї, прикрашений молодою зеленню, квітками й різнокольоровими стрічками. Воно символізує весну, родючість, життя та цвітіння, а крім того, природну гармонію та єднання чоловічого (стовбур) і жіночого (вінок) начал.

На 60-й день після Великодня в усіх регіонах Австрії, Ліхтенштейну, частково Швейцарії та ФРН святкують Свято Тіла Господнього (*Fronleichnam*, m). Іноді його також називають Корпус Крісті (лат. *Corpus Christi* – Тіло Христове). У Люксембурзі цей день не є офіційним вихідним, а саме свято припадає на першу неділю після настання 60-го дня після Великодня.

Інше релігійне свято, що активно зістрічають 15 серпня у німецькомовному світі, – Унебовзяття Пресвятої Діви Марії (*Mariä Himmelfahrt*, f). Згідно з католицьким догматом після закінчення земного життя Діви Марії її душу й тіло взяли до Небес. Після цього Богородиця стала Королевою Небес. Свято офіційне в Австрії, Ліхтенштейні, Люксембурзі, багатьох кантонах Швейцарії, проте лише в двох федеральних землях Німеччини (Баварії та Саарі).

День Реформації – це свято представників протестантських церков (лютеран і реформатів), які 31 жовтня згадують історичне оприлюднення Мартіном Лютером своїх відомих 95 тез проти свавілля католицької церкви в 1517 р. Це свято державне в німецьких землях Бранденбург, Мекленбург–Передня Померанія, Саксонія, Саксонія-Анхальт і Тюрингія. У 2017 р. на честь 500-ліття Реформації свято одноразово оголосили загальнодержавним у ФРН. У Швейцарії протестанти святкують історичну подію в першу неділю листопада, а в традиційно католицькій Австрії у цей день лише звільняють від занять школярів-протестантів, а робітникам дають змогу відвідати церковну месу впродовж дня.

День усіх святих (*Allerheiligen*, $n > alle - uci + Heilige$, $m/f - святий, свята$) західна гілка православ'я святкує 1 листопада. Це день пам'яті всіх шанованих Церквою святих. Він належить до так званих «обов'язкових днів», коли всі віруючі неодмінно повинні відвідати месу. Свято має статус державного в Люксембурзі, Ліхтенштейні та Австрії, у Швейцарії та ФРН – у окремих регіонах.

Адвент (*Advent*, $m > \text{лат. } adventus - \text{прихід}$) – це назва періоду Різдвяного посту, що побутує серед християн католицької та деяких протестантських церков. Це час очікування, що передує Різдву Христовому, коли триває піст і готуються до свята: печуть різдвяне печиво, готують чи купують подарунки, а в громадських місцях устанавлюють ялинки та влаштовують різдвяні базари.

На час Адвента припадає низка католицьких свят. Так, напередодні Дня Святого Миколи (*Nikolaustag*, m) діти ставлять біля дверей або вікна начищені черевики чи розвішують панчохи над каміном, щоб 6 грудня отримати гостинець від Святого, якого, до речі, по-різному називають у німецькомовних регіонах: *Nikolo* або *Nikló* – у Баварії та Австрії, *Sankt Niklas* – в Австрії та Південному Тіролі, *Samichlaus* чи *Santiglaus* – у Швейцарії, *Zinniklo* та *Kleeschen* – у Люксембургу, *Sunner Klaas* або *Sunner Klaus* – на півночі Німеччини.

За іншою легендою, Св. Микола приходив до домівок дітей і питає, чи гарно вони поводитися впродовж року, чи заслуговують на подарунки. Його супроводжує його помічник та антипод, який карає неслухняних дітей або дарує їм замість солодощів непотрібні речі (наприклад, шматок вугілля чи каміння). У Німеччині такого «вихователя» називають Кнехт Рупрехт (*Knecht Ruprecht*), у Баварії та Австрії – Крампус (*Krampus*), а в Швейцарії – Шмуцлі (*Schmutzli*) тощо.

Св. Микола
та Кнехт Рупрехт

Адвент має низку символів. По-перше, це різдвяний вінок (*Adventskranz*, m) із ялинкових гілок із чотирма свічками. Кожна зі свічок символізує тиждень до Різдва: якщо на початку Адвента горить лише одна, то на Різдво горять уже всі чотири. Основними кольорами Адвента під час прикрашання вінків, різдвяних базарів тощо здавна є червоний (як символ крові Христа) і зелений (як символ вірності віруючих Христу та його вірності віруючим, символ надії).

Різдяний календар

Ще одна відома традиція, особливо серед дітей, – ведення Різдяного календаря (*Adventskalender*, m). Зазвичай такий календар – це пласка коробочка з тильною стороною, розділеною на датовані «квадратидверцята» за кількістю днів Адвента, де за кожним із них ховаються ласощі – нагорода за кожний слухняно проведений день до Різдва. Непорочне зачаття Діви Марії (*Mariä Empfängnis*, f) святкують 8 грудня. Свято офіційне в

Австрії, Ліхтенштейні й низці кантонів Швейцарії.

Найулюбленіше свято всіх католиків і протестантів, а також представників інших конфесій чи агностиків, які проживають у німецькомовних країнах, – це Різдво (*Weihnachten*, n/1). Святкувати починають на Святвечір (*Heiliger Abend*, m) 24 грудня, коли вся сім'я збирається за столом. Окраса різдяного столу в Німеччині та Австрії – свиняча печеня з квашеною капустою (*Sauerkraut*, n) або короп (*Karpfen*, m), а от у Швейцарії та Ліхтенштейні надають перевагу фондю. Візитівкою люксембурзького столу вважають кров'яну ковбасу (*Blutwurst*, f) із картопляним пюре (*Stampfkartoffeln*, f).

Кров'янка з картоплею

Упродовж вечора співають різдвяні пісні, а особливим гімном стає «*Stille Nacht, Heilige Nacht*» («Тиха ніч, свята ніч») – різдвяна пісня, створена в 1818 р., що ввійшла до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО в Австрії.

Ближче до півночі обмінюються різдвяними подарунками (*Bescherung*, f), після чого дехто йде до церкви на різдвяну месу. А на ранок усіх очікує новий приємний подарунок – різдвяна гуска (*Weihnachtsgans*, f) і море смачнущої різдвяної випічки: пляцки (*Plätzchen*, n), імбирні пряники (*Lebkuchen*, m), різдвяний пиріг – штолен (*Christstollen*, m), фруктовий хліб (*Früchtebrot*, m), коричні зірочки (*Zimtstern*, m), пряне фігурне печиво спекуляціус (*Spekulatius*, m) або ванільні рогалики (*Vanillekipferl*, n) тощо. Другий день Різдва чи День Св. Стефана (*Stefanitag/Stephanstag*, m) також офіційний вихідний.

Імбирні пряники

Фруктовий хліб

Крім зазначених вище свят, у кожній країні обов'язково є національний день державності. Так, у ФРН 3 жовтня святкують День Німецької єдності (*Tag der Deutschen Einheit*, m) у пам'ять про об'єднання двох німецьких республік у єдину Федеративну Республіку Німеччину в 1990 р.

Починаючи з 1965 р., 26 жовтня святкують Національне свято Австрійської Республіки (*der österreichische Nationalfeiertag*, m) – день, коли в 1955 р. австрійський парламент ухвалив Федеральний конституційний закон про постійний нейтралітет.

1 серпня швейцарці радіють із нагоди Національного дня Швейцарії (*Bundesfeiertag*, m) – свята на честь заснування

Швейцарської Конфедерації підписанням Федеративної хартії (*Bundesbrief*, m) у далекому 1291 р. Це єдине свято, що відзначають на федеральному рівні.

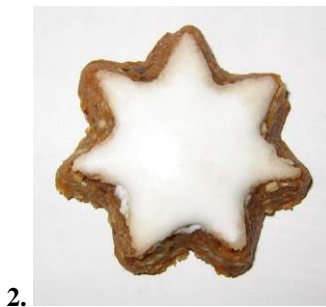
Водночас із релігійним святом Воздвиження Діви Марії 15 серпня ліхтенштейнці святкують День суверенітету своєї країни (*Staatsfeiertag*, m), який вона одержала внаслідок розпаду Німецького союзу в 1866 р.

Люксембуржці також святкують улітку. Національне свято Люксембургу – це День народження Великого Герцога (*Großherzogsgeburtstag*, m), що традиційно святкують 23 червня, хоча справжні дати народження як терперішнього монарха Анрі, так і його попередника – батька Жана – із цією датою не збігаються. Жан, будучи Великим Герцогом, переніс святкування свого дня народження, що припадає на 5 січня, на літо. У такий спосіб він хотів, щоб люксембуржці одержували максимум задоволення від їх національного свята в теплий період року. Анрі після сходження на трон у 2000 р. традицію не змінив.

Крім визначених законом свят, у країнах, зокрема в їх окремих регіонах, існує чимало народних свят, проводять безліч карнавалів і фестивалів, актуальні багато унікальних традицій та звичаїв, що дбайливо бережуть і передають наступним поколінням.

ЗАВДАННЯ 4/AUFGABE 4

Уважно роздивіться зображення на наступних сторінках. Із якими святами німецькомовних країн вони пов'язані? У яких країнах на ці свята передбачені офіційні вихідні?

8.

9.

10.

ЗАВДАННЯ 5/AUFGABE 5

Скориставшись інтернет-пошуковою системою, оберіть будь-яке відоме регіональне свято чи фестиваль, що проводять в одній із німецькомовних країн. Підготуйте коротку доповідь про нього (походження назви, свята, особливості проведення). Доповніть її ілюстраціями (стінгазетою, плакатом, презентацією PowerPoint тощо). Знайдіть інформацію про подібне свято, фестиваль або захід, що відбувається в будь-якій іншій країні світу, і коротко проаналізуйте спільності та відмінності.

ДОДАТКИ

Німецький алфавіт (das ABC) і базові звуки

Aa «а»

[a] = a; [a:] = a, aa, ah

der **A**dvent [at'vent] –
Адвент, переддень Різдва

das **Sa**arland ['za:ʁlant] – Саар

die Deutsche **Va**hn ['dɔɪ̯tʃə 'ba:n] – Німецька залізниця

Bb «бе»

[b]

der Hexen-Sa**bb**at ['hɛksn̩, zaˌbat] – шабаш відьом
der **B**rocken ['brɔkŋ] – гора Брокен (верхів'я Гарцу)

Cc «це»
[k], [ts]

die Currywurst
[ˈkʏəriˌvʊʁst] – карівурст

Gaius Julius Cäsar
[ˈt͡sɛːzɑːr] – Гай Юлій Цезар

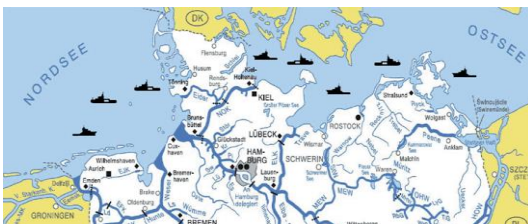
CSU [t͡sɛːəsˈuː] – Християнсько-соціальний союз

Dd «де»
[d], ... [t]

Deutschland [ˈdɔɪ̯t͡ʃlant]/Norddeutschland [ˈnɔʁtdɔɪ̯t͡ʃlant] –
Німеччина/Північна Німеччина

Ee «e»
[e:], [ə], [ɛ]

die Elbe ['ɛlbə] – die Ostsee ['ɔstze:] – die Nordsee ['nɔʁt, ze:] –
р. Ельба Балтійське море Північне море

Ff «ef»
[f]

Volkswagen Käfer ['kɛ:fə] –
Фольксваген «Жук»

das Kaffeehaus [ka'fe:, haʊs] –
кав'ярня

die Kogge ['kɔgə] – кор

der Landtag ['lant, ta:k] –
ландтаг

Hh «ха»

[h] = h; [x], [ç] = ch;

[_:] = ah, eh, ieh, uh

der Hakenkreuz
[ˈha:kən,krɔʏts] – свастика

München [ˈmʏnçŋ] – Мюнхен

Himmelfhahrt [ˈhim|fa:ʁt]
Christi – Вознесіння
Господне

das Ruhrgebiet [ˈru:ʁgə|bi:t] –
Рурська область

Ii «і»

[i], [ɪ] = i; [i:] = i, ie, ih, ieh

Goethe-Institut
[ˈgø:tə ɪnstiˈtu:t] –
Гете-Інститут

der Chiemsee [ˈki:mze:] –
о. Кімзеє

Jj «йот»
[j]

das **Jodeln** [ˈjoːdl̩n] – йодль

Kk «ка»
[k] = k, ck

die **Kuckucksuhr** [ˈkʊkʊks ʊːɐ̯] –
годинник із зозулею

Ll «ель»
[l]

L Langenscheidt

Langenscheidt
[ˈlaŋən ʃaɪt] –
назва
книжкового
видавництва
ФРН, що
спеціалізується
на фаховій
літературі
з вивчення
іноземних мов

Mm «ем»
[m]

die **Museum**insel
[muˈzeːʊms ɪnzl̩] –
Острів музеїв
(м. Берлін)

Nn «ен»
[n]

Neu**e**s Bundesland
[ˈnɔɪəs ˈbʊndəs ˌlant] –
«нова федеральна
земля» (кожна з
п'яти земель, що
ввійшла до складу
ФРН після її
об'єднання з НДР
у 1990 р.)

Oo «o»
[o]

Pp «пе»
[p]

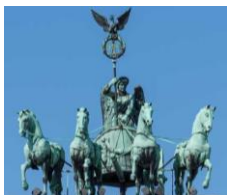
der Osterhase ['o:stɐ,ha:zə] – великодній кролик

PEGIDA [pe'gi:da] – Періда
(Патріотичні європейці проти ісламізації Заходу) —
німецький анти-ісламський політичний рух,
заснований у Дрездені

Qq «ку»
[kv] = qu

Rr «ер»
[R]... ; ...[ʀ]... ; ...[ʁ]

die Quadrige [kva'dri:ga] –
Квадрига
(Бранденбурзькі ворота,
Берлін)

Brandenburger Tor
['brandŋ, buŋgɐ to:ʁ] –
Бранденбурзькі ворота
(Берлін)

Ss «ес»

[s] = s+Kons, _s, ss, ß; [z] = s+Vok

der Adventskranz
[at'vɛntskrants] –
різдвяний вінок

der Schloss [ʃlɔs]
Neuschwanstein –
Замок
Нойшванштайн

der Silvester
[zil'vestɐ] – передень
Нового року

Tt «те»

[t] = t, th

die Gesamtschule
[gə'zamt ʃu:lə] – змішана
(загальна) школа

Deutsches Theater [te'a:tɐ] –
Німецький театр (Берлін)

Uu «у»

[u] = u, uh; [v] = qu

die Urania-Weltzeituhr
[ur'ania'velt,tʃaɪtʊ:ɐ] –
Світовий годинник

Vv «фау»

[f] – німецька лексика,

[v] – іншомовні слова

der Volkswagen

['fɔlks, va:ɡn̩] – букв.
«народний автомобіль»

der Kölner Karneval

['kɔlvənal] – Кельнський
карнавал

Ww «ве»

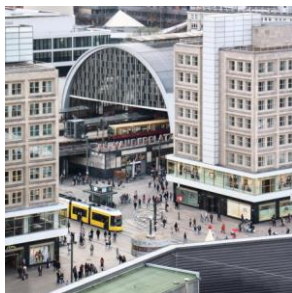
[v]

Wiener Walzer ['vi:nə 'valtʃə] –
Віденський вальс

Xx «ікс»

[ks]

der Alexxanderplatz

[,ale'ksandɐ,plats] – площа
Александерплатц (Берлін)

Yy «іпсілон»
[ʏ]

das **G**ymnasium
[ɡʏm'na:zʏʊm] – гімназія

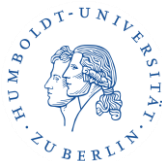
Zz «цет»
[ts]

der Großher**z**og
[ˈɡro:s, hɛʏtso:k] –
Великий Герцог

Додаткові звуки та звукосполучення

Ää «А-умлаут»
[ɛ], [æ] або [e]
= ä, äh

die Humboldt-
Universit**ä**t
[ˌuɪnɛʏzɪ'tɛ:t] zu
Berlin –
Університет
ім. Гумбольдтів
м. Берлін

Öö «О-умлаут»
[ø] або [œ] = ö,
öh

der Kn**ö**del
[ˈknø:dʌ] –
кнедлик
(кльоцка)

Üü «У-умлаут»
[y] або [ʏ]

das K**ü**hle ['ky:lə]
Blonde/K**ü**hles
['ky:ləs] Blondes –
кухоль холодного
світлого пива
(букв. «холодна
блондинка»)

ei, ai, eu, au

[aɪ]

Loreley/Lorelei [lo:rə'laɪ] – Лорелей – скеля на східному березі р. Рейн; також ім'я однієї з Дів Рейну, яку Г. Гейне оспівав в однойменному вірші

der Maibaum ['maɪ, baʊm] – травневе дерево (символ весни та родючості)

Bayern ['baɪɐn] – федеральна земля Баварія

au

[aʊ]

der Nikolaaustag
['nikolaʊsta:k] – День Святого Миколая (6 грудня)

Kanton Aargau ['a:ʁ, gaʊ] – кантон Ааргау (Швейцарія)

eu, äu

[ɔ]

das Deutsch [dɔɪʃ]/die deutsche
Sprache – німецька мова

die Rolandsäule
[ˈroːlant, zɔɪlə] –
Статуя Роланда (Бремен)

sch, sp..., st...

[ʃ]

Bastian Schweinsteiger
[ˈʃvaɪn, ʃtaɪgə] –
Бастіан Швайнштайгер,
німецький футболіст

der Spiegel [ˈʃpiːɡl] –
тижневик «Шпігель» (ФРН)

tsch

[tʃ]

Grosser Aletstschgletstscher
[aletsʃ ɡletsʃə] –
Великий Алецький льодовик,
найбільший у Європі

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буюклян М. Особенности немецкого литературного языка в Люксембурге / Мнацакан Буюклян // Чаші́рґґ. Գիւտաւան հոդվածների ժողովածու. – № 1. – 2011. – С. 94–96.
2. Горлин А. Княжество XXI века : Проект BFM.RU [Электронный ресурс] / Александр Горлин // Деловой портал BFM.RU. – Режим доступа : <https://www.bfm.ru/special/liechtenstein/page/269489>.
3. Досье «Жизнь в Швейцарии» [Электронный ресурс] // SWI swissinfo.ch. – Режим доступа : www.swissinfo.ch/rus/окликни-швейцарию.
4. Єгорова О. І. Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн: Швейцарія, Австрія, Ліхтенштейн та Люксембург : конспект лекцій для студ. спец. 035 «Філологія», спеціалізації 035.04 «Германські мови та літератури (переклад включно)» денної форми навчання / О. І. Єгорова. – Суми : СумДУ, 2016. – 127 с.
5. Мегаэнциклопедия Кирилла и Мефодия [Электронный ресурс] // Компания «Кирилл и Мефодий». – Москва, 2008–2016. – Режим доступа : <http://megabook.ru/>.
6. Мороз Л. В. Соціокультурний аспект у вивченні іноземної мови як чинник розвиваючого навчання / Л. В. Мороз, І. О. Пашко // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2009. – № 46. – С. 38–42.
7. Откройте для себя Швейцарию : официальный сайт подразделения Федерального департамента иностранных дел, отвечающего за имидж Конфедерации за рубежом [Электронный ресурс] / отв. ред. Jean-Marc Crevoisier. – Режим доступа : <https://www.eda.admin.ch/aboutswitzerland/ru/home/>.
8. Путеводитель для бизнеса в Австрийской Республике [Электронный ресурс] / Торговое представительство РФ в Австрийской Республике // Портал внешнеэкономической информации Министерства экономического развития

Российской федерации. – 2017. – Режим доступа : <http://www.ved.gov.ru/exportcountries/businessguide/>.

9. Сичень И. Экономика ФРГ – основа немецкого лидерства в Европе и мире [Электронный ресурс] / Иван Сичень // Сайт независимого аналитического центра геополитических исследований «Борисфен Интел». – Режим доступа : <http://bintel.com.ua/ru/article/ekonomika-frg/>.

10. Система державного управління Швейцарської Конфедерації: досвід для України / уклад. Л. В. Примаченко; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. – Київ : НАДУ, 2011. – 56 с.

11. Справочник инвестора. Ваш бизнес в Швейцарии / Switzerland Global Enterprise. – Цюрих : Switzerland Global Enterprise, 2016. – 166 с.

12. Хорошо застрахован. Социальное обеспечение в Австрии : информация Австрийского Музея общественных и хозяйственных отношений по заказу Главного объединения австрийских обществ социального страхования / Австрийский Музей общественных и хозяйственных отношений. – Вена : Австрийский Музей общественных и хозяйственных отношений, 2013. – 14 с.

13. Экономика Швейцарии – ведущие отрасли, ВВП и уровень благосостояния [Электронный ресурс] // Orange Smile – Тургид по 900 + городам мира. – Режим доступа : <http://www.orangesmile.com/destinations/switzerland/economics.htm>.

14. Энциклопедия Кругосвет : Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.krugosvet.ru/>.

15. Факти про Німеччину / Маттіас Бішоф, Ерік Шовістре, Констанце Кляйс, Йоахим Вілле [пер. Володимир Шелест]. – Франкфурт-на-Майні/Берлін : Франкфуртер Зоціететс-Медіен ГмбХ/Федеральне міністерство закордонних справ, 2015. – 176 с.

16. АВА – Invest in Austria : сайт державної організації Austrian Business Agency [Електронний ресурс]. – Відень :

ABA – Invest in Austria, 2017. – Режим доступу : <https://investinaustria.at/ru/>.

17. Alles Wissenswerte über das Großherzogtum Luxemburg / Informations- und Presseamt der Regierung (Hrgeb.). – Luxemburg : Informations- und Presseamt der Regierung, 2015. – 32 S.

18. Ansiedlung Schweiz. Unternehmensstandort und Wohnsitz: Informationen für zuzugswillige Unternehmen, Unternehmer und Privatpersonen [Elektronische Ressource]. – Zugriff unter : <http://www.ansiedlung-schweiz.ch/>.

19. Bär O. Geographie der Schweiz / Oskar Bär. – Zürich : Lehrmittelverlag des Kantons Zürich, 1971. – 243 S.

20. Bevölkerungsstatistik: 31. Dezember 2017 [Elektronische Ressource] / Amt für Statistik, Fürstentum Liechtenstein [Gest. Brigitte Schwarz]. – Vaduz : Amt für Statistik, 2018. – Zugriff unter : <https://www.llv.li/files/as/bevolkerungsstatistik-vorlaufige-ergebnisse-31-dezember-2017.pdf>.

21. Das Fürstentum Liechtenstein – Begegnung mit einem Kleinstaat / Stabsstelle für Kommunikation und Öffentlichkeitsarbeit, Presse- und Informationsamt. – Vaduz : Stabsstelle für Kommunikation und Öffentlichkeitsarbeit, 2009. – 93 S.

22. Das offizielle Internetportal des Großherzogtums Luxemburg / Informations- und Presseamt der Regierung. – Zugriff unter : <http://www.luxembourg.public.lu/>.

23. Der Bund kurz erklärt 2017 / Schweizerische Bundeskanzlei, Sektion Kommunikationsunterstützung. – Bern : Schweizerische Bundeskanzlei, Sektion Kommunikationsunterstützung, 2017. – 80 S.

24. Deutsch als Fremdsprache weltweit. Datenerhebung 2015 / Auswärtiges Amt, Goethe-Institut, DAAD. – Berlin : Auswärtiges Amt, 2015. – 40 S.

25. EDK – Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren (EDK) : Website [Elektronische Ressource] // [Red. Abteilung Kommunikation des Generalsekretariates

der Schweizerischen Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren (EDK)]. – Zugriff unter : <http://www.edk.ch/dyn/11910.php>.

26. Goujon A. Demographie und Religion in Österreich. Szenarien 2016 bis 2046. Forschungsbericht, Deutsche Zusammenfassung und englischer Gesamtbericht / Anne Goujon Sandra Jurassovich Michaela Potančoková. – Wien : Österreichischer Integrationsfonds, 2017. – 101 S.

27. Hieber A. Exportland Schweiz. Aktuelles aus Wirtschaft, Politik und Gesellschaft für Schülerinnen und Schüler / Andreas Hieber.– Input 3/2011. – Bern : Jugend und Wirtschaft. – 18 S.

28. Länder- und Reisemagazin Länder-Lexikon / [Geschäftsführer: Thomas Bolzen]. – Zugriff unter : <http://www.laender-lexikon.de/>.

29. Liechtenstein : Das Fürstentum [Elektronische Ressource] / Liechtenstein Marketing. – Zugriff unter : <http://www.liechtenstein.li/>.

30. Liechtenstein in Zahlen 2018 : Taschenstatistik / Amt für Statistik, Fürstentum Liechtenstein [Gest. Karin Knölller]. – Vaduz : Amt für Statistik, 2017. – 48 S.

31. Luxemburg in Zahlen 2017 / STATEC – Institut national de la statistique et des études économiques du Grand-Duché de Luxembourg. – Luxembourg : Centre Administratif Pierre Werner, 2017. – 61 S.

32. MySwitzerland.com : Website [Elektronische Ressource] // Schweiz Tourismus. – Zugriff unter : <http://www.myswitzerland.com/de/home.html>.

33. Österreich ankommen und aufleben : Das offizielle Tourismusportal [Elektronische Ressource] / Österreich Werbung Wien [Geschäftsführerin: Mag. Dr. Petra Stolba]. – Zugriff unter : <http://www.austria.info/at/>.

34. Österreich wächst: 8,77 Millionen Einwohner zu Jahresbeginn // KURIER.at, 08.02.2017 [Elektronische Ressource]. – Zugriff unter : <https://kurier.at/chronik/oesterreich/oesterreich-waechst-8-77-millionen-einwohner-zu-jahresbeginn/245.457.766>.

35. Pinches J. The Most Productive Countries in the World: 2017 / Jennifer Pinches // EXPERT MARKET Blog. – Access mode : <https://www.expertmarket.co.uk/focus/worlds-most-productive-countries-2017>.

36. Research in Germany : интернет-портал [Электронный ресурс] / [ред. Германская служба академических обменов DAAD]. – Бонн : Министерство образования и научных исследований Германии (BMBF). – Режим доступа : <https://www.research-in-germany.org/ru/about-us.html>.

37. Skelton T. Luxembourg / Tim Skelton. – 2 ed. – Chalfont St. Peter : Bradt Travel Guides ; Guilford : The Globe Pequot Press, 2012. – 232 p.

38. Statistics Portal – Grand-Duchy of Luxembourg [Electronic resource] / STATEC. – Access mode : <http://www.statistiques.public.lu/en/>.

39. Statistik Austria : Die Informationsmanager [Elektronische Ressource] // Bundesanstalt Statistik Österreich. – Zugriff unter : <http://www.statistik.at/>.

40. Statistisches Jahrbuch Liechtensteins 2017 / Amt für Statistik. – Vaduz : Amt für Statistik, 2017. – 390 S.

41. Taschenstatistik der Schweiz 2017 : Statistische Grundlagen und Übersichten // Bundesamt für Statistik. – Neuchâtel : Bundesamt für Statistik, 2017. – 52 S.

42. Wikipedia, die freie Enzyklopädie [Elektronische Ressource]. – Zugriff unter : <https://de.wikipedia.org/>.

43. Willkommen in der Luxemburger Schule! Informationen für ausländische Eltern und Schüler / CASNA : Cellule d'accueil scolaire pour élèves nouveaux arrivants. – Luxembourg: Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse, 2017. – 22 S.

КОРИСНІ ОНЛАЙН-СЕРВІСИ

Мапи, атласи

Атлас країн світу: <http://weltatlas-online.de/>.

Діалектна карта Німеччини: <http://www.dialektkarte.de/>.

Карти Google: <https://maps.google.de/>.

Лексикографічні джерела

Багатомовний онлайн-словник DICT.com: <https://www.dict.com/>.

Багатомовний онлайн-словник Glosbe: <https://uk.glosbe.com/>.

Вікі-словник німецької мови: <https://de.wiktionary.org/>.

Онлайн-словник Duden: <http://www.duden.de/>.

Інформаційні портали

Багатомовний портал *Отпуск в Австрии. Официальный путеводитель по Австрии* : <https://www.austria.info/>.

Багатомовний портал *Жизнь в Швейцарии*: <https://www.swissinfo.ch/>.

Багатомовний портал *Deutsche Welle*: <http://www.dw.com/uk/>.

Портал *Germania-online*: <http://www.germania-online.diplo.de/>.

Багатомовний портал *Факти про Німеччину*: <https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/uk>.

Проект *Вікімандрю*: <https://uk.wikivoyage.org/>.

The official portal of Grand Duchy Luxembourg:
<http://www.luxembourg.public.lu/en/>.

Для самостійного вивчення німецької мови

<http://www.easy-online-german.com/>.

<http://deutschonline.at.ua/>.

<http://www.de-online.ru/>.

<http://startdeutsch.ru/>.

Навчальні ігри

Федеральні землі Німеччини: <http://www.wir-in-ost-und-west.de/images/spiele/bundeslaender.html>.

Європейський союз: <http://www.bpb.de/fsd/europapuzzle/>.

Seterra Geography – Free Map Quiz Games: <https://online.seterra.com/en/>.

Навчальне видання

Єгорова Олеся Іванівна

Німецькомовна Європа: нарис із лінгвокраїнознавства

Навчальний посібник

Художнє оформлення обкладинки О. І. Єгорової
Редактор О. В. Федяй
Комп'ютерне верстання О. І. Єгорової

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 11,39. Обл.-вид. арк. 11,78. Тираж 300 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.